



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Universitätsbibliothek Paderborn**

### **Theologia Moralis**

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

**Busenbaum, Hermann**

**Coloniæ Agrippinæ, 1707**

Tractatus VI. De Præcepto Decalogi 8: 9: & 10: & præceptis Ecclesiæ.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-42561**

Confirmatur, nam si tales leges non obligarent in conscientia, frustra ferrentur, quia semper possent facillimè eludi per praxes ejusmodi fraudum & fictionum.

Cui cedant bona defuncti absque hærede & testamento, dictum est n. 104.

## TRACTATUS VI.

De Præcepto Decalogi 8. 9. 10. Et de Præceptis Ecclesie.

### CAPUT I.

De Præcepto Octavo.

Non loqueris &c.

**P**rohibetur hic omnis injusta læsio famæ & 1174  
honoris proximi; ac præcipuè omnis falsitas, & mendacium, ac læsio verbalis, quæ fit, tum in judicio, falsò accusando, vel verum celando, de quo suprà; tum etiam extra, perniciosè mentiendo, secreta revelando: de quo v. Bon. de rest. d. 2. q. 2. p. un. Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 5. ac denique detrahendo.

### DUBIVUM I.

Quid sit suspicio, judicium temerarium, & dubitatio, ac quale peccatum.

Suppono hæc tria differre inter se, quòd judicium fit firma animi sententia, seu assensus indubitatus; Suspicio, assensus inchoatus, quo quis inclinatur in unam partem, judicans probabiliter latere aliquod fundamentum opinandi: Dubitatio autem non est assensus (nisi causaliter) sed quasi suspensio animi, in neutram partem inclinando. 1175  
Quæritur ergo hic, non de suspicione & judicio

prudenti, quod sufficientibus indiciis nititur, sed de imprudenti & temerario, quod iis destituitur. Majora autem indicia requiruntur ad iudicium, quàm ad suspicionem; & ad hanc, quàm ad dubitationem.

Resp. I. Iudicium temerarium, cum plena advertentia, de gravi malo proximi, communiter est mortale, contra iustitiam. Ita *Fil. Less. l. 2. c. 29. d. 2. Lay. c. 2.* Ratio, quia proximo fit gravis injuria, dum sine causa improbus habetur, cum habeat jus ad bonum nomen & famam; præterquam quòd ex his judiciis plerumq; gravia mala sequantur. In Confessione tamen non opus est explicare speciem mali iudicati, cum omnia uni iustitiæ commutativæ in specie infima adversentur. *Escob. E. 10. c. 4. n. 36.*

Dixi, communiter: quia si iudicium habeat magnam probabilitatem, etsi non omnino sufficientem ad certitudinem, erit veniale, quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeo distant, ut censeatur gravis injuria, iudicare certum, quod est valde probabile; v. g. si iudices juvenem solum cum puella inventum in cubiculo, illicita tractasse. Ex quibus resolvitur, peccari tantùm venialiter temerè iudicando sequentibus casibus. *V. Tann. 2. 2. d. 4. q. 3. d. 2.*

I. Si non fit grave malum, quod proximo temerè impingis; & sic eum, qui iudicat alium esse spurium, vel filium Judæi, à mortali excusant *Nav. Azor, & Less. contra alios apud Dian. p. 5. r. 5. R. 69.*

II. Si fit grave quidem, sed non perfectè advertas.

III. Si advertas quidem te malè iudicare, non tamen

tamen advertis signa esse insufficientia, nec de iis dubitas.

IV. Si signa sint sufficientia ad opinionem saltem probabilem.

V. Mortale etiam non est, (per se loquendo) si de indeterminato tantum iudices: quia nulli fit gravis injuria. *Escob. l. c. ex Fagund.*

*Resp. II.* Suspicio & dubitatio temeraria, ex genere suo videntur esse peccata tantum venialia; maximè, si procedat ex errore intellectus, quod indicia ut sufficientia apprehenduntur. Ita *Laym. num. 6. ex S. Thom. Nav. Mol. Fill. tr. 4. cap. 1. q. 5. Less. d. 3. &c. contra multos, qui putant esse mortale.* Ratio est, quia communiter suspicio tantum est concitatio quædam ad effectum; manet enim in mente suspicantis aliquo modo bona existimatio proximi: ergo non fit illi gravis injuria, cum non totaliter deturbetur de possessione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, maximè si ex errore: quia talis cum non sit per se voluntaria, nec pertinax, meretur excusationem: si verò ex malevolentia in suspitione gravi persistas, erit mortale, ut docet *Less. Fil. &c.* ob injuriæ gravitatem. Atque idem est de dubitatione positiva, orta ex malevolentia absq; causa, procedit enim ex contemptu alterius, proindeque gravis injuria reputatur.

*Quæres.* Quomodo discerni possit suspicio à iudicio firmo, quando formido de opposito expressè non est conjuncta.

*Resp. Cajetan.* censet eum iudicare, qui rogatus an habeat rem pro certo, respondet sibi certam aut ferè certam videri: cum verò suspicari, qui

respondet se non esse moraliter certum, sed facile posse falli. *Vid. Bon. de rest. d. 2. q. 7. p. 1.*

## A D D E N D A.

1176 Q. 215. *Quid præterea notandum sit circa suspensionem & iudicium temerarium.* Bz. Seqq. §. 1. Nomine communi suspensionis veniunt dubitatio, suspicio strictè, & opinio. Dubitatio, est vel positiva suspensio assensûs post proposita indicia boni & mali, vel positivum iudicium de eo, quòd res sit dubia, attamen semper cum propensione ad assensum de malo. Suspicio, est assensus de eo, quòd re ipsa lateat aliquid, propter quod possit quis malè sentire de proximo. Opinio, est assensus de malo proximi, ita hæsitans & formidolosus, ut si assentiens interrogaretur, reflectens se diceret rem non esse certam, sed ad summum fortè ita se habere: atque in hanc explicationem videntur recidere ea, quæ fusè habent Lugo de Just. d. 14. s. 2. & Haun. t. 2. à num. 515. ubi è contrà notant per iudicium temerarium iustitiæ oppositum, intelligi assensum, quo quis sine sufficiente fundamento iudicat malum de proximo, cum firmitate, ita ut ex modo tendendi non velit ab eo iudicio recedere nec ultra investigare veritatem, sed ex illo procedere ad actiones circa talem personam; atque ideo rectè infert Mol. d. 13. n. 4. viros timoratos rarò hinc peccare mortaliter, quia vel deest actus voluntatis, qui causare debet illam firmitatem, vel plena advertentia & deliberatio. Dixi, iudicat malum, nam si quis sine sufficiente fundamento iudicet bonum de proximo, erit quidem iudicium temerarium & imprudens, attamen non injuriosum.

§. 2.

§. 2. Quantum ex genere suo peccatum sit temeraria suspicio in communi sumpta, etiam comprehendendo opinionem, non convenit inter Authores, *Bann.* & alii apud *Less.* l. 2. c. 9. n. 15. dicunt suspensionem temerariam planè deliberatam de gravi malo proximi semper esse peccatum mortale. quia est læsio in gravi bono spirituali, cui homo præeligeret jacturam magni boni temporalis: consentit *Less.* n. 21. si ex pravo affectu & non ex imbecillitate humana faciat, atque illi pertinaciter inhæreat. E contra *Caj.* *Fls.* t. 4. d. 3. n. 122. & plerique alii apud *Steph.* t. 4. d. 6. n. 36. cum *Dian.* p. 3. t. 5. R. 31. dicunt semper esse veniale, quia non tollitur absolute fama, sed tantum diminuitur aut redditur dubia. *Mol.* *Less.* *Dica.* st. l. 2. t. 2. d. 12. dub. 3. *Lug.* n. 14. *Bona.* sp. *Steph.* alii que sic distinguunt, si adsit gravis temeritas, fore mortale, uti si ex levi indicio opineris de Religioso, quod incestarit suam matrem, aut de viro sancto, quod sit hæreticus, nam ex hac enormitate mali & probitate personæ læsæ multum crescit hæc temeritas: E contra si temeritas ob raram ejusmodi circumstantiã non augeatur, meritò cum comuni censendũ est semper esse veniale tantum.

§. 3. Qua nvis iudicium temerarium sit minus peccatum quàm detractio, tamen graviter prohibetur, *Matth.* 17. & *Luc.* 6. nolite iudicare & non iudicabimini, nolite condemnare & non condemnabimini, ideòque est mortale ex genere suo, uti habet communissima cum *S. Thom.* 2. 2. q. 60: a. 3. nam æquivalenter imponit proximo falsum crimen, quem sine causa habet, v. g. pro adultero; & de se radix est etiam externi contemptus ac dehonorationis, ergo homines meritò graviter sunt inviti de tali iudicio. Neque per hoc excusatur gravitas, quòd fama, quæ auferitur, statim possit restitui, nam te-

merè judicans de se comparatus est ad persistendum in suo iudicio, uti n. 1176. dictum est.

1179 §.4. Temeritas potest dupliciter contingere, uti notat *Haun.* n. 520. vel advertendo, quòd indicia sint insufficientia, vel tantùm nolendo inquirere, an indicia sint sufficientia, attamen advertendo obligationem inquirendi, & ita communiter contingit; posset autem temeritas deprehendi hac regulâ, nempe si indicia secundùm se sint indifferentia aut rarò conjuncta cum aliquo effectu, temerarium est ex illis colligere talem effectum: E contrà si secundùm se ut plurimùm sint conjuncta, non erit temerarium; possunt tamen aliqua respectu unius personæ aut materiæ, & non respectu alterius esse sufficientia, uti intelligetur ex seqq. Quænam autem materia censeri debeat gravis in iudicio temerario dicitur à n. 1194.

1180 §.5. Si adsint probabilia indicia pro eo, quòd aliquis sit malus, licitum est positivè dubitare seu iudicare dubium esse, an sit bonus an malus, quia nemo rationabiliter potest esse invitus, si hoc, quod verè dubium est, ego iudicem esse dubium. E contrà si adsint motiva utrimque probabilia, aliqua pro eo, quòd sit bonus, alia pro eo, quòd sit malus, videtur esse injuria, si positivè iudicetur malus, quia in dubio nemo est condemnandus, & in æquali causa melior est conditio possidentis, *Lug. Haun.* n. 522. & alii contra *Less.* n. 37. *Petsch.* & alios, qui dicunt hoc esse tantùm contra Charitatem, & quidem leve: Nihilominus in eo casu non est opus positivè iudicare esse bonum, sed suspendi potest omnis assensus, quia nemo tenetur se exponere periculo errandi: notântque omnes, si adsint talia utrimque motiva, licitum esse reflexè iudicare utramque partem esse probabilem, nempe probabile

bile esse, quòd fit malus, & probabile esse, quòd fit bonus, nihil determinatè asserendo de ipso objecto directo; hoc tamen judicium, quo judicatur esse probabiliter malus, debet esse tantùm speculativum & non practicum, id est, sic judicans debet se gerere, ac si alter esset bonus, nec debet hoc judicio regulare futurum affectum aut ullam aliam actionem in præjudicium ipsius.

§. 6. Temerarium & superstitiosum est ex nomine baptismali conjicere, an aliquis fit probus vel improbus, fidelis aut infidelis &c. uti contra Juristas aliquos docent *Bart. Rayn.* aliique communissimè cum *Gob. in Exp. t. 2. à n. 343.* quia nomina ex se non inclinant ad malos vel bonos mores, & imponuntur independentè à complexione hominis, quæ tum adhuc ignota est, & antècedenter ad futura contingentia, quæ soli Deo nota sunt. 1181

§. 7. Si corpus hominis fit, non ex morbo, vulnere aut alio accidente, sed ex natura deforme, præsumunt multi Juristæ animam inesse non bonam, hinc absolutè verum esse dicit *Tiraq. Species corporis simulacrum est mentis figuræq; probitatis,* & *Menoch.* ait, fieri non potest, ut qui omnino deformatus est, bonus sit; testaturq; *Lean.* Judices in praxi facere, ut si duo cum paribus indiciis accusentur, priùs torturæ subiciatur deformatus quàm pulcher: sed *Gob. t. 11. n. 1019.* rectè rejicit illud dictum *Menochii*: quamvis autem ejusmodi Judices non damnet, rectè tamen concludit esse temerarium ex sola deformitate corporis suspicari mortale vitium alicujus, quia deformitas provenit ex physicis causis planè naturalibus, & constat singula sæcula tulisse homines corpore deformes & animo admodum præstantes ac bonos. 1182

§. 8. Si quis emat venenum, & non emat à te, ne- 1183



que ad te spectet impedire damnum, quod inde potest oriri, temerarius es, si suspiceris emi ad nocendum, quia nulla honesta causa est, cur id timere vel suspicari debeas; in dubio autem, per se loquendo, quisque præsumi debet bonus, cum sit in possessione innocentia. E contra si à te emat, vel ad te spectet impedire damna, quæ inde possunt oriri, potes timere & suspicari malum animum, quantum necessum est ad impediendū damnum, quod tibi vel alteri inde oriri posset, ita *Molin. Disp. 14. Carden. in 1. Crisi. D. 6. à n. 263. Petsch. de Restitut. Quæst. 5. Artic. 2.* Ratio est, quia ad vitandum peccatum vel damnum Proximi, in tantum præsumi potest alter esse malus, quantum necesse est ad illud præcavendum, uti notant Juris-Periti apud *Carden.* talis enim præsumptio non causat iudicium de improbitate alterius, sed tantum dubitationem, quæ ob magnitudinem periculi prudens est & iusta, ideoque alter non potest esse rationabiliter invitus: sic si videas hominem noctu hærentem ante domum tuam, non peccas timendo malum & parando defensionem, in quo tamen præsumis illum esse iniquum, antequam probes, nihilominus justè præsumis, si non facias magis, quam requiritur ad securitatem tuam: notat tamen *Stephan. n. 40.* expedire tum formare tale iudicium, non nego hominem illum esse bonum, imò ( quantum ad me ) habeo pro bono, tamen nolo propterea subire periculum, quod subesse posset, si forte sit malus.

1184 §. 9. An sit vel non sit temerarium, si credam, quod unus affirmat, colligi debet præcipuè ex circumstantiis illius, qui dicit, & de quo dicit, nam si ille, qui dicit, sit homo, qui communiter nimis liber est in loquendo, nec multum curat, sitne verum an falsum, quod loquitur, aut si sit malè affectus

ctus erga illum, de quo dicit, aut si ex illius depressione sperare possit commodum, temerarius ero, si credam: de cetero, si non adsit talis circumstantia, non ero temerarius, si credam.

§. 10. Quamvis mulier conjugata soleat se inebriare, temerarium est (saltem in Germania) ideo judicare esse adulterā, quia scitur multas in Germania esse bibaces, quæ tamen servant fidem conjugale: quòd si esset puella vel vidua, *Gob. in Quin T. 5. c. 43. Num. 63.* dicit non fore peccatum suspicari esse leviculam; hoc tamen non videtur sufficere ad iudicium. Dixi, *saltem in Germania*: quia si esset in Gallia, in Italia aut in Hispania, *Gobat* dicit non fore peccatum judicare, quòd sit prostituta pudicitia, sed verius videtur, quòd accedere debeant alia indicia, ut hoc sine temeritate judicari possit.

§. 11. Si Titius accipiat rem Caji, vel si res Caji 1186 reperiatur apud Titium, Titius non semper poterit judicari esse fur, nam si accipit modo non insueto, uti solent opifices vicini quandoque ab officina alterius absentis accipere instrumentum aut aliud simile, quod restituere solent, tunc præsumi non debet voluisse furari, nisi aliunde esset suspectus, & aliunde accederent conjectura: è contra si accipiat modo insueto, v. g. non ad usum nunc, sed occultando, præsumi potest esse fur, *Haunold. n. 272*; similiter quamvis res tua reperiatur in aliena domo, non ideo poteris præsumere furē, nisi aut homo improbus sit, aut clam acceperit & occultet, aut vili pretio à fure emerit, aut solitus sit à furibus emere, his enim casibus est præsumptio contra ipsum, nisi aut furem ostendat, aut designet, à quo emerit, si enim dicat se emisse à transeunte vel ab ignoto, non evitabit suspicionē mali, uti docent *Perez & Haunoldus n. 278*, habeturque clarè L. 5, Cod. De Furtis.

§. 12.

1187 §. 12. Si temerè judicem malum grave de homi-  
ne, quem non nosco, nec dignoscam posthac, non  
est mortale, quia talis ignotus non potest notabili-  
ter ægre ferre meum judicium, uti homo larvatus,  
quē nō possum noscere, notabiliter ægre non feret,  
quamvis judicē esse malū, *Mol. Lugo n. 26. Nec refert,*  
quòd graviter peccarem, si talem, quamvis ignotū,  
graviter percuterē, *Nam percussio graviter afficit*  
ipsū, prout est hic homo, qui tangitur, quāvis enim  
nō noscam, tamē illi graviter malè facio: è contrà si  
lædas famā ipsius, non lædis ipsum, prout est par-  
ticularis hic homo, quia nō cognoscis eū ut talem,  
sed lædis ipsum sub ratione comūni hominis, cum  
quo stat, quòd adhuc bene sentias de ipso, prout est  
particularis hic homo, v. g. de Titio larvâ induto  
temerè judicas, quòd sit impudicus grassator, & ta-  
men de eodem Titio scis, & interrogatus diceris  
non esse talem, ergo Titius non potest de illo judi-  
cio tuo temerario esse graviter invitus.

1188 §. 13. Tenendum est cum communi contra *Mol.*  
*D. 13. n. 1,* quòd judiciū temerarium specie distin-  
guatur à detractioe, uti satis probat communis  
sensus & praxis Fidelium, qui in Confessione se de  
his seorsim accusant; & rationem dat *Lugo n. 33,*  
quia per judicium temerarium non aufertur fama  
radicalis sive notitia habitualis de bono alterius,  
sed solūm fama formalis, id est, assensus talis noti-  
tiæ, qui enim temerè judicat, sufficienter advertit  
temeritatem, ergo non tollit radicem bonæ existi-  
mationis, sed hanc per se ipsum recuperare potest:  
è contrà per detractioem tollitur utraque fama  
apud audientem, ita ut non redeat bona existi-  
matio, nisi ab extrinseco meliùs informetur.

1189 Q. 216. *Quenam sint motiva contra hæc peccata te-  
meritatis. Bl. Decem eorum suggerit & fusè explicat*

*Lan-*

Lancicius Opusc. 19. sunt autem hæc, 1. Vindicta Dei, quia temerarius involat in Jus Dei, cujus solus est nôsse & judicare de internis, nos verò arguimus & condemnamus, antequam id Deus fecerit. 2. Injuria in Christum, qui solus est constitutus Judex vivorum & mortuorum. 3. Exemplum Christi, qui licet Judex & omniscius, cautissimè processit; imò se excusavit, ne judicium ferret, ubi opus non erat. 4. Status rerum humanarum, quia nihil est, etiam sanctissimum, imò nec opera Dei sunt talia, quin possint in malam partem explicari, irrationabile autem est & iniquum sic detorquere. 5. Ignorantia nostra, quia (ut ait S. Aug. Lib. 3. Confes. c. 9.) *Multa facta, quæ hominibus improbanda videntur, testimonio tuo approbata sunt, & multa laudata ab hominibus, te teste damnantur, cum sæpe se aliter habet species facti, & aliter facientis animus atque articulus occulti temporis.* 6. Multiplex malitia hujus peccati, est enim contra Charitatem & Justitiam, procedit ex levitate animi, superbia, irreverentia erga Deum & homines. 7. Occulta & justa Dei dispositio, qui per defectus sæpe celat suorum Sanctorum virtutes, ad eos in humilitate continendos aut reipsa humiliandos. 8. Viri sancti studiosè quandoque faciunt talia exterius, quæ videantur reprehensibilia, eo fine, ut non habeantur sancti, sed ut contemnantur, iniquum autem est ideo velle eos censere improbos. 9. In nobis plura mala videre possumus & debemus. 10. Placet Deo, si omnia in bonam partem interpretemur, estque hoc opus plurimum virtutum.

Quid illi sit faciendum, qui scrupulosè vexatur judiciis temerariis, diximus Lib. 1. n. 552, quibus adde, quòd ejusmodi homines vix unquam habeant judicia, quamvis se habere putent, sed sunt  
meræ

meræ apprehensiones violentæ & impressiones phantasiæ, ita fortes, ut videantur esse assensus, cum tamen nequidem sint suspensiones voluntariæ.

DUBIUM 11.

*Quid sit & quàm grave peccatum Detractio.*

1190 **R** *Esp.* Detractio est alienæ famæ injusta violatio vel denigratio. Differt à Contumelia, quæ est injusta honoris diminutio, 1. Objecto; quia contumeliâ honor, detractio autem fama læditur, quæ est opinio, seu existimatio de alterius excellentia; honor autem est testificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt modo, quia contumelia instar rapinæ fit apertè, contra præsentem; detractio ut plurimum instar furti occultè, & contra absentem. Unde licet contumelia detractioe gravior sit, est tamen detractio peccatum mortale ex genere suo; etsi ex parvitate materiæ, aut indeliberatione, fieri possit veniale. Ratio, quia est gravius furto, quod est mortale, cum lædat Proximi famam, quæ est majus bonum, quàm opes.

Detractio alia est directæ & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi: alia indirectæ, & materialis tantum, quæ fit ex levitate & loquacitate aliqua. *Ex dictis resolves:*

I. Regulariter non est mortale, (etsi per accidens, ratione damni sequentis, tale esse possit) revelare naturales defectus animi, corporis, vel naturalium, quia tales non sunt morales; nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis, v. g. sit stupidus, spurius, luscus. *Bonac. Tom. 2. de Resistit. in particulari. D. 2. Q. 4. P. 2. N. 8.*

II. Plerumque etiam levis detractio habetur, si alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v. g. esse iracundum, superbum, &c.

(etsi

(etsi aliquando gravis esse possit) quia audientes<sup>30</sup>  
 plerumque interpretantur de naturali propen-<sup>30</sup>  
 sione & defectu involuntario: nec oritur grave<sup>30</sup>  
 damnum famæ. *S. Antonin. 1. P. T. 8. c. 4. Sylv. 30*  
*Less. Lib. 2. c. 11. N. 18. Laym. L. 3. T. 3. P. 2. c. 3 N 3. 30*

III. Similiter non erit mortale communiter, <sup>30</sup>  
 referre peccata mortalia, quæ ob conditionem<sup>30</sup>  
 personæ non notabiliter famam lædant; v. g. si<sup>30</sup>  
 dicas; militem habere concubinam; pugnasse in<sup>30</sup>  
 duello; cogitare vindictam; adolescentem esse<sup>30</sup>  
 prodigum, deditum amoribus, &c. *Layman. 1. c. 30*

IV. Fieri tamen potest, ut narrando defectus<sup>30</sup>  
 etiam naturales, spectatâ conditione & statu illius,<sup>30</sup>  
 graviter noceas, & sic graviter pecces, ut si gravem<sup>30</sup>  
 & optimi nominis Prælatum, aut Religiosum,<sup>30</sup>  
 mendacius assuetum esse dicas; virum gravem<sup>30</sup>  
 ac consularem, illegitimè natum, Judæum, &c.<sup>30</sup>  
 Idem est, etsi de altero nihil in particulari, sed<sup>30</sup>  
 tantum in genere dicas, v. g. te scire aliquid de<sup>30</sup>  
 illo, quod si dicas, magno illum rubore sit affe-<sup>30</sup>  
 cturum. *Lugo D. 14. N. 49. & 50. 30*

V. Crimen aut defectum alicujus, modò sit<sup>30</sup>  
 verum, sæpe licet prodere ob justas causas: v. g. 1.<sup>30</sup>  
 cum expedit Superiorem scire suorum defectus,<sup>30</sup>  
 ut emendentur; de quo *vid. supra de Corrept. frat. 30*  
 & sic eos, qui crimen occultum filiorum Paren-<sup>30</sup>  
 tibus, vel famulorum heris, in ordine ad correcti-<sup>30</sup>  
 onem, (cavendo tamen, ne ex revelatione majus<sup>30</sup>  
 damnum sequatur) significant, communiter ex-<sup>30</sup>  
 cusari docet *Trul. Tom. 2. L. 7. c. 10. D. 11. ex Bon. 30*  
 &c. uti & uxorem loquentem cum marito (vel<sup>30</sup>  
 contrâ) de criminibus occultis filiorum, vel fa-<sup>30</sup>  
 mulorum. 2. Causâ consilii, vel auxilii capiendi: <sup>30</sup>  
 in quo tamen videndum, ut cum minimo damno<sup>30</sup>  
 tertii fiat. 3. Causâ cavendi alterius damni: <sup>30</sup>

ut

30 ut si alicujus æstimatio falsò concepta de ejus  
 30 doctrina, probitate, est aliis perniciofa: unde cùm  
 30 agitur de conferendo officio, de contrahendo  
 30 Matrimonio, de suscipienda Religione, de assu-  
 30 mendo mendico, præceptore, famulo, famula,  
 30 &c. licet manifestare (imò aliquando oportet)  
 30 occulta alterius impedimenta, inhabilitatem,  
 30 crimina, unde notabile aliquod incommodum  
 30 timeretur: dummodo nulla alia sit ratio commo-  
 30 dior impediendi, & damnum, quod Proximo ti-  
 30 metur, sit majus, aut saltem æquale damno,  
 30 quod ex ea manifestatione defectûs, aut criminis  
 30 alterius ei obveniret. *Less. D. 12.*

30 VI. Hinc quòque, si quis injustè lædit famam  
 30 tuam, nec potes eam tueri, nec recuperare aliã  
 30 viã, quàm imminuendo quòque famam illius, id  
 30 licet, dummodo falsa non dicas, in tantùm, quan-  
 30 tùm ad tuam famam conservandam necesse est;  
 30 nec magis lædas, quàm lædaris, collatã tuã & al-  
 30 terius personã. *Lugo D. 15. N. 50.*

30 VII. Si quis solatii tantùm causã & non inten-  
 30 tione detrahendi, alicui amico narret injuriam  
 30 ab alio sibi factam, non videtur esse mortale, etsi  
 30 inde aliqua infamia proveniat auctori; ea enim  
 30 ipsi imputanda est. Cavendum tamen, ne dicatur  
 30 pluribus, vel apertius nominetur persona, quàm  
 30 necesse sit ad consilium, vel solatium. *Less. I. c.*  
 30 *Laym. N. 6. Tann. 2. 2. Q. 8. D. 7. Dub. 4. Lugo D.*  
 30 *14. N. 53.* Et sic excusari posse famulos (saltem à  
 30 mortali) qui injurias sibi ab heris suis; uxores,  
 30 quæ à maritis; filios, qui à patre; Religio-  
 30 sos, qui à Prælato illatas, doloris tantùm miti-  
 30 gandi causã, referunt, docet *Trul. D. 11. ex Less.*  
 30 *Laym. Tann. Navar. Dian. P. 2. T. 5. R. 32.* Idem  
 30 putat *Cajet.* dicendum, si crimen occultum  
 reveles

revelas alicui viro prudenti & taciturno, cui dicere perinde fit, ac si nulli diceretur; eò quòd damnum illud censeatur leve, & sic *Trul. cum Diana* P. 2. T. 3. *Miscel. R. 22.* & P. 3. T. 5. *M. R. 32.* excusat Poenitentem, qui in Confessione manifestat complicem, dicuntque cum *Tann. Bonac. Escob. E. 9.* & c. eam sententiam esse probabilem: verum hoc universim non videtur satis tutum, quia læsio famæ apud unam etiam personam, censeatur gravis, ut patet in iudicio temerario: imò sæpe quidam ægrius ferunt, se lædi apud unam personam gravem, quàm tres vel quatuor alios: unde *Suar. Fill. Less. N. 70.* *Azor, Laym. loc. cit.* putant communiter esse mortale. *Vid. Lugo num. 50. & seqq.*

VIII. Crimen simpliciter publicum, sive sit notorium Jure, sive facto, manifestare iis, qui nesciunt, non est peccatum mortale injustitiæ, quia hoc ipso auctor amisit Jus ad famam, cum ratio justì iudicii, & evidentia facti faciat, ne de injuria justè queri possit. Quod confirmat consuetudo, mandans historiæ publicæ crimina.

Dixi, non est mortale injustitiæ: quia detegere eo loco, quòd fama non erat perlatura, vel non nisi post longum tempus, vel aliter cum gravi more ejus, qui commisit, sæpe potest esse mortale contra Charitatem, ut *Less. Val. Tolet. L. 5. c. 65.* contra *Nav. & Cajet. V. Lugo n. 59. Fag. P. 2. L. 5. c. 3.*

IX. Similiter non est peccatum contra Justitiam, saltem mortale, quærere causam captivitatis alicujus, vel de ea loqui, sicut enim captivitas est publica, sic etiam causa videtur esse facta publica, *Sayr. Clav. Reg. L. 11. c. 6. N. 28. Bon. Trul. D. 11.* Ubi eodem modo excusat eum, qui refert delictum alicujus publicum, referendo simul poeni-



penitentiam & emendationem; secus si taceatur penitentia, quam fecit: Et sic ait peccare Historiographos, describendo peccata mortuorum publica, & non referendo Penitentiam vel emendationem, si resipuerint.

X. Similiter manifestare crimen, quod nondum est publicum, moraliter tamen certum est, breviter fore publicum, (sive per facti evidentiam, sive per sententiam Judicis) non est mortale: quia parum nocet: nisi tamen ex ista anticipatione sequerentur gravia damna, v. g. in officio &c. *Lugo num. 92.*

XI. Infamem in uno crimine, de altero valde affini infamare, est tantum veniale: ut v. g. si de adultero dicas, quod miserit literas amatorias: quia tunc non notabiliter augetur infamia. De disparato tamen, & non connexo crimine infamare, est mortale: quia infamis in uno genere vitii, non amisit Jus famæ in aliis virtutibus. *Tann. D. 4. de Just. Q. 8. Dub. 7. N. 141. ex Navar. & Less. Dub. 14. contra Sylv. v. Detractio, Palud. &c.*

XII. Detractio materialis ex loquacitate orta, est mortale, si gravem Proximi læsionem importet, idque advertatur: quia etsi non intendatur directe læsio alterius, ea tamen indirectè & implicite est volita & æquivalet formali. Veniale autem tantum erit, si non sequatur læsio gravis; quia scilicet communiter non ferè accipitur, nec creditur. Similiter erit veniale tantum, audita referre ut audita tantum, hoc est, nihil affirmando de rei veritate, sed dubitationem potius sumam de ea significando, ita ut nulla inde secutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter sint credituri, ita contra *Azor P. 3. L. 13. c. 6. docet Tann. Num. 139. Escob. E. 10. c. 4. N. 40. eò quòd*  
diffa-

diffamatio, si fortè sequatur, imputetur audienti, si credat. Idem docet *Lug. l. c. rectè limitans*, nisi grave damnum ex modo narrandi, vel ex levitate audientium, ( qui temerè credituri sint, & vulgaturi ) secuturum possis prævidere. Hinc peccas graviter contra Justitiam, si referens grave crimen, addas, id tibi dictum esse à viro fide digno: quia præbes sufficiens fundamentum credendi. *Vid. Dian. P. 3. T. 5. Miscel. R. 28.*

XIII. Mortuum infamare, minùs grave est, quàm vivum; mortale tamen, & ad restitutionem obligans. *Less. D. 21. Bonac. D. 2. Q. 4. P. 2. Tom. 2. de Restit. in particulari. num. 2.*

XIV. Non esse mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui: v. g. in tali loco esse multos improbos; in tali Collegio unum Canonicum commisisse grave crimen, v. g. Simoniam, docet *Escob. E. 10. c. 4. ex Fagund. quod Trul. D. 4. ex Bonac. Azor &c. limitat*, si non sit tale, quod in alios redundet.

XV. Gravissimè autem peccant, qui Ordini, seu Statui alicui Religiosorum in communi, vel Monasterio detrahunt, dicendo v. g. quòd in eo malè vivatur, non servetur Observàtia Regularis, &c. ( nisi id sit planè notorium ) quia gravissimè nocent, tenenturque sub mortali ad restitutionem toti Communitati, à qua Superioris remissio non excusat. *Sor. Navar. Trul. D. 14. Talem autem sufficienter confiteri, si dicat, detraxi cuidam Religioni, Ordini, vel Monasterio, &c. si fit Communitas numerosa, si non, docet Tambur. de exped. Confess. L. 2. c. 1.*

XVI. Similiter mortale est, tacitâ personâ nominare Monasterium, vel Ordinem religiosum, ex quo aliquis grave peccatum occultum, v. g.

adulterii vel fornicationis, commiserit. *Navar.*

*Trul. D. 14.*

XVII. Explicandum est in Confessione, an

apud multos, & quot circiter; an verò apud unum

tantùm alicui detraxeris, ita probabiliter. *Bonac.*

*To. 1. de Sacr. D. 5. q. 5. S. 2. P. 2. §. 3. n. 16. & 21. ex*

*Sanch. Sylv. Adr. n. 135. Sed Lugo de Pœnit. D. 16. N.*

*137. 140. & 163. 164. ex Nav. Salas, Kon. & c. negat,*

dicitq; contrariũ esse probabilius. Nec omittend-

dum, si quem infamaveris libello famoso; cùm id

sit genus detrahendi gravissimũ, & ad plurimos

pertinens: non tamen necessariò dicendum est,

in quo genere infamaveris, quia fama semper est

eiusdem speciei in genere moris. *Lugo num. 265.*

XVIII. Peccat mortaliter contra Justitiam, &

tenetur ad restitutionem, ratione cooperationis

is, qui audit detractorẽ, excitando, vel animando

efficaciter; qui verò lætatur tantùm detractio-

auditã, aut licet non lætetur, qui non impedit,

cùm commodè possit, peccat pro ratione damni,

mortaliter vel venialiter contra Charitatem; non

tamen tenetur ad restitutionem, nisi sit Superior,

Pater, vel Dominus; is enim ex officio tenetur

impedire subditum, ne alteri injustè noceat.

Dixi, si commodè possit: quia non peccat, qui

putat monitionem suam nihil profuturam vel

ex eo magnum incommodum metuit, vel qui

rationabili verecundiã prohibetur, ob auctorita-

tem detrahentis. Debet tamen tunc discedere, si

commodè potest; faciem tristio-

rem ostendere, vel aliò sermonem avertere. *Vid. Less. Num. 23. &*

*Bonac. Tom. 2. de Restit. in partic. Disp. 2. Q. 4. P. 11.*

*num. 6. Hinc æqualis rarò, (inferior rarissimè)*

tenetur corrigere detractorem, 1. Quia audiens

plerùmque nescit, an quod dicitur, sit notorium,

tamen

tamet si ipse ignoraverit; & in dubio non est, cur  
damnet detractorem; in quo multi falluntur, exi-  
stimantes, simul ac aliquid audiunt dici contra  
Proximum, id sibi mox refutandum. 2. Quia  
coeptâ detractione, sæpe melius consulitur Proxi-  
mo, si finatur absolvi, quàm si abrumpatur: nam  
si distinctè explicetur, sæpe non tam graviter ap-  
prehenditur, quàm initio conceptum erat. 3.  
Quia sæpe sinè gravi offensione non potest corri-  
gere. 4. Quia sæpe alter habet justam causam ma-  
nifestandi, præsertim uni soli. Lugo de Just. Disp.  
14. Num. 128. Vid. Dian. P. 2. T. 3. Miscellan. R.  
24. & P. 3. T. 5. Miscel. R. 35.

*Quæres* 1. An liceat alium infamare, ad tor-  
menta gravia vitanda.

*Resp.* 1. Licet, si crimen sit verum; quia nullam  
alteri facit injuriam, cum habeat Jus ad illud in  
necessitate revelandum.

*Resp.* 2. Si crimen sit falsum, non licet; quia  
esset mendacium perniciosum. Sylv. tamen &  
Navar. putant, veniale tantum esse, si sola infamia  
sequatur, & post torturam revocetur, eò quòd  
non sit infamia efficax. Vid. infra L. 4. c. 3. D. 7.

*Quæres* 2. An liceat seipsum infamare.

*Resp.* Id non esse saltem mortale regulariter.  
Less. Dub. 6. Filliuc. Tract. 40. Num. 53. & seqq.  
& Laym. L. 3. T. 3. P. 3. c. 3. N. 14. quia non est  
contra Justitiam, cum sit famæ suæ dominus: nec  
contra Charitatem, quia hæc non obligat ad bona  
externa conservanda, nisi in quantum id exigit  
salus propria vel Proximi.

Dixi, regulariter: quia per accidens potest esse  
mortale, ut v. g. si tua fama sit necessaria muneri,  
vel si tibi damnum vitæ, vel aliis infamæ, ex  
eadem sequeretur. Unde resolves:

Bbb 3.

Non

» Non esse mortale, ad vitanda gravia tormenta,  
 » falsum crimen sibi imponere, ex quo etiam mors  
 » sequatur, quia non tenetur homo cum tantis  
 » cruciatibus vitam suam tueri: nec talis dicitur se  
 » interficere, sed tantum ex justa causa vitam morti  
 » exponere. Less. Dub. 7. & Fil. N. 117. Vid. infra L.  
 » 4. c. 3. D. 7.

## A D D E N D A.

1191 Q. 217. Quid notandum sit circa distinctionem fame  
 & honoris. R. Seqq. §. 1. *Fama*, est existimatio bona  
 de aliquo, quoad aliquod ejus bonum, *Mol. T. 4. D.*  
*1. N. 4*, & secundum hanc explicari debet definitio  
*Juristarum L. 5. §. 1. ff. De variis & extraord. cognit.*  
 quâ dicunt, quod fama sit illæ sæ dignitatis status,  
 Legibus & moribus comprobatus. Dicitur 1.  
*Existimatio*, nam licet fama (proprie loquendo)  
 significet opiniones plurium de aliquo, tamen  
 recte notat *Lugo de Just. D. 14. N. 1.* opinionem unius  
 recte dici famam saltem partialem; notat autem  
*Jllsung T. 4. D. 3. N. 101.* hanc existimationem habere  
 rationem famæ, prout fundat sermocinationem,  
 sive prout est causa, cur homines de aliquo loqui  
 possint, si enim existimatio maneat interna, non est  
 completa fama, nam fama à fando dicitur. 2. *Bona*,  
 nam hic non intelligim<sup>9</sup> famam malam, quâ aliqui  
 propter crimina dicuntur famosi; neque famam  
 indifferentem, quæ definiiri solet, multorum existi-  
 matio de vita & moribus alterius, sed solam fa-  
 mam bonam. 3. *Quoad aliquod bonum*, uti sunt vir-  
 tus, scientiæ, vires, valetudo, pulchritudo, nobili-  
 tas, opes, favor Principum, & quævis alia etiam  
 extrinseca, quæ aliquam afferunt laudem, vel sal-  
 tem potentiam plus operandi, talia enim com-  
 mendant hominem & bonam de ipso existimatio-  
 ne in causant, *Lugo n. 2.* Ex his

Colliges,

Colliges, infamiam esse existimationem malam de aliquo, quoad aliquod ejus malum, five, uti definit Mol. D. 7. N. 4. est læsio statûs, dignitatis seu conditionis personæ alicujus: de qua, quomodo nempe inducatur Jure vel facto, item ex delicto proprio aut alieno, vel ex officio, videri possunt Molin. suprâ & Haunold. T. 2. à n. 501. Et videri etiam debent dicenda Lib. IV. à n. 786.

§. 2. Honor, est testificatio quædam excellentiæ 1192 alterius, S Th. 2. 2. Q. 103. a. 1. five (ut ait Mol. D. 1. N. 1.) est exhibitio alicujus rei velut in testimonium & recognitionem quandam excellentiæ, quam habet ille, qui honoratur. Dicitur 1. testificatio, quæ respectu Dei potest esse tantùm interna, uti rectè S. Th. sed respectu hominum, qui interna non nôrunt, requirit externa signa, quamvis secundum Molin. interna testificatio seu agnitio excellentiæ fit etiam honor respectu hominum, præsertim eorum, quibus aliunde est satis cognita. Quòd si fiat verbo, dicitur laus, quæ laus, si clarescat, id est, si veniat ad notitiam plurimorum, dicitur gloria, quasi clara, inquit S. Thomas ad 3. gloria enim definitur, clara cum laude notitia. Potest quòque eadem testificatio fieri aliis signis, uti erectione statux, cessione primi loci, corporis inflexione, genu-flexione &c.

2. Quædam, nam rectè notant Molin. Lugo & alii contra Less. Lib. 2. c. 11. N. 2. honorem non necessariò debere esse reverentiam, id est, testificationem cum submissione, nam Jo. 10. dicitur Deus honorificaturus Sanctos. Tob. 1. Rex honoravit Tobiam. Esth. 6. Assuerus honoravit Mardocheum, & tamen nec DEUS ad homines, nec hi Reges habuerunt submissionem ad suos subditos: potest tamen dici cum Haunoldo num. 498. honorem semper esse, vel cum submissione ipsius testificantis, vel saltem

cum intentione aut iudicio de submissione ab aliis exhibenda, quod innuit *S. Thomas* a. 2. ad 1, ubi ad 3. addit, honorem non deberi nisi ratione superioritatis, quæ non necessariò considerari debeat per comparisonem ad honorantem, sed saltem per comparisonem ad aliquos alios, quia in quolibet invenitur aliquid, ex quo potest alius eum Superiorem reputare, secundùm illud ad *Philip.* 2. *In humilitate Superiores invicem arbitrantes.* 3. *Excellentia*, id est, boni & perfectionis, propter quam, nisi aliquid aliud impediatur, fit dignus existimatione & significatione ejusdem existimationis, nam rectè notat *Lugo* n. 4. per illam testificationem, quæ est honor, debere intendi, non solùm significationem boni, sed etiam manifestationem internæ existimationis, quam quis saltem præsumitur habere de excellentia alterius. Dixi, *nisi aliquid aliud impediatur*, nam rectè notat *Less.* n. 3. dæmones & damnatos, licet habeant multas excellentias naturales, non esse honorandos, quia propter indurationem in malo & aversionem perpetuam à Fine ultimo reddiderunt se dignos omni ignominia. Ex his,

1193 *Colliges* seqq. 1. *Inhonoratio*, est testificatio quædam mali seu imperfectio in altero, cum significatione suæ malæ existimationis de illo. 2. Si honor sumatur, prout includit famam, eique superaddit testificationem, meritò dicit *Less.* n. 5. quòd honor fit majus bonum quàm fama: è contrà si fama sumatur prout contradistincta ab honore, *Lugo* n. 9. rectè dicit famam prævalere honori, quia melius est internè haberi pro bono, quàm externè tantùm dici bonum, & internè haberi pro malo.

1194 *Q. 218. Quando nam peccetur graviter contra famam vel honorem.* R. De hoc dari non potest regula una pro omni casu sufficiens, sed consideratis circumstantiis

stantiis definiendum est prudentis iudicio, an læsio habeat vim meritò graviter contristandi vel dissolvendi amicitiam: præcipuæ autem circumstantiæ sunt, qualitas personæ, cui fit injuria, auctoritas vel conditio facientis injuriam; itē bonus vel malus affectus illius; levitas aut gravitas materiæ secundum se, in qua fit injuria; itē varia dispositio audientium vel spectantium: ratio est, quia fama, quam sequitur honor, consistit in existimatione hominum, ergo qualis hinc & nunc communiter est jactura existimationis hominum, talis erit injuria, existimatio autem hominum est varia pro variis ejusmodi circumstantiis, v. g. facilius erit injuria gravis, si persona, de qua aliquid mali dicitur, sit magnæ existimationis, tum quia uno defectu detecto omnes virtutes & bona reliqua ipsius fiunt suspecta vel revocantur in dubium, tum etiam quia quantò major est fama, tantò cum majore labore & difficultate est parata, hinc meritò gravius fert ita unâ vice tolli vel imminui. Item, si persona dicens non soleat tale quid aut tali modo dicere, nisi cum magno fundamento, jam est præsumptio major. Item, si audientes sint tales, qui soleant omnia in pejorem partem interpretari, & apud se plus concipere, quàm re ipsa dicatur, jam plus nocetur, quàm si diceretur apud alios &c. Ex his,

*Colliges* Seqq. 1. *Esß.* de just. q. 29. pro materia 1195  
 gravi minùs rectè hinc statuit peccatum mortale, quod quis dicit vel objicit proximo, (& idem est de iudicia temerario) quia si de gregario milite dicas habuisse duellum, fuisse ebrium &c. non sunt injuriæ graves, quamvis sint de peccato mortali: è contrà si de Religioso valde studioso perfectionis dicas solere mentiri; de Episcopo esse spurium; de peritissimo Medico esse ignorantem, sunt inju-



riæ graves, quamvis non sint mortalia, aut nequidem peccata. 2. Nec videtur sufficere regula, quam dat *Mol.* d. 16. n. 5. quod illa sit materia gravis, pro qua alter mallet pati gravem læsionem in bonis fortunæ, nam homo nobilis sæpe mallet ferre jacturam ducati, quam pati levem aliquam confusionem vel irrisionem, uti rectè *Lugo* d. 14. n. 24. & ideo ipsemet *Mol.* d. 26. n. 4. recurrit ad regulam à nobis datam. 3. Injuria in fama potest esse gravis in ratione damni circa alia bona, quamvis sit levis ratione infamationis, si nempe ex illa quantumvis de se levi oriatur grave damnum in bonis fortunæ, corporis vel animæ, & tum est mortale alterius speciei. 4. Licet levis sit injuria, si quis internè judicet aliquem esse, v.g. adulterum, quando probabilia sunt indicia pro eo, quod sit, & etiam pro eo, quod non sit adulter, uti dictum n. 1180. tamen gravis foret injuria, si alteri diceret esse adulterum: disparitatem dat *Lugo* n. 22. quia qui externè dicit, non significat suam formidinem, nec infirmitatem, quâ assentitur, quam tamen habet, qui tantum internè judicat, ergo detractio illa externa est magis contra jus, quam assensus ille internus. Quod si externè significaret illam formidinem internam, dicendo probabile est esse adulterum, per se loquendo, non esset detractio gravis, attamen secundum limitationem n. 1207. dandam.

2196 Q. 219. Quid præterea notandum sit circa detractio-  
nem & injurias contra famam. R. Seqq. §. 1. Detractio  
fieri potest verbis, signis, factis: fit autem præcipuè  
his 8. modis, uti notat *Lugo* d. 14. n. 35. 1. Imponen-  
do falsum. 2. Publicum augendo. 3. Occultum re-  
velando. 4. Sinistrè interpretando bona 5. Negan-  
do laudabiliter facta. 6. Imminuendo merita. 7. Si-  
lendo, ubi silentiū æquivalet confessioni defectus  
alieni.

alieni. 8. Ita frigidè laudando, ut potiùs vergat in contemptum. Hos modos *7lls*: t: 4: d: 3: n: 101. complexus est his verbis,

*Imponens, augens, manifestans, in mala vertens,  
Qui negat, aut minuit, reticet, laudatque remisè.*

Quandoque fit detractione etiam per fictum dolorem, uti dicitur *l*: 5: n: 306. Quandoque detractioni accedit malitia susurrationis, quâ dirimitur amicitia & pax inter aliquos, quæ malitia, propter oppositionem cum Charitate & pace, specie distinguitur à malitia iniustitiæ.

§. 2. Probabilius est contra *Caj.* & alios apud *Less.* 1197 *l*: 2: c: 11: n: 88. (quorum sententiam probabilè esse dicunt *Dia.* & *Dicast.* de restit. d. 12. n: 133.) quòd possit esse mortale etiam apud unicum detrahere, quamvis hic fit vir prudens, qui rem ulteriùs non promulgabit, ita cum aliis *7lls*: n: 105. Rationem dat *Busenb.* quia hoc est plùs quàm iudicium temerariù, nam per hoc tantùm tollitur fama formalis seu actuale iudiciù de bono alterius, per detractionem autè tollitur etiã radicalis, & iudiciù quasi habituale, diximus autem n: 1178. cum comuni, iudicium temerariù posse esse mortale. *Nec obstat*, quòd comunitè respondent cum *Tamb.* in Dec: *l*: 9: c: 1: n: 4, per iudicium temerariù quasi imponi falsù crimen, quod omnes apprehendunt ut grave, sed detractionem fieri in vero crimine, uti supponitur, nam hoc dato, inde tantùm sequitur iudiciù temerarium esse majorem injuriam in modo injuriandi, non autem in ratione damni, deinde adhuc quis meritò est graviter invitus etiam verum crimen suum revelari alteri, uti colligitur ex difficultate, quam homo ordinariè habet, ut grave crimen suum etiam soli Confessario manifestet, quamvis sciat hoc necessarium esse ad obtinendam à Deo veniam.

§. 3.

- 1198 §. 3. Est detractio, revelare occultum defectum illius, qui communiter habetur, v.g. doctus vel nobilis, quamvis talis non sit; quia per communem existimationem acquisivit jus ad talem famam: notat tamen *Mol. d. 26. n. 5.* si de illo, qui habet majorem famam, quam par sit, proferatur judicium verum ex iis, quæ apparent, non detegendo crimē vel vitiū occultum, nullam esse injuriā vel peccatū, dummodo absit odiū, invidia & prava alia intentio.
- 1199 §. 4. Est detractio revelare crimen emendatum, nisi ad sit periculum relapsus, qui per hoc impediri possit, vel alia justa causa excuset, uti pluribus ostēdunt *Lugo in resp. mor. l. 4. dub. 46. Sanch. in Dec. l. 6. c. 18. n. 40. & 60. Mendo d. 1. à n. 200. Ovied. de Charit. contr. 11. p. 10. §. 12.* ubi rectē probat Religiosum quemcunq; etiam in Societate JESU, fore detractorem, si tale crimen ad Superiorem deferat.
- 1200 §. 5. Si publicetur crimen, quod nihilominus per alios erat brevī justē publicandū, non est mortale; si autem erat injustē publicandum, est mortale, & tenetur compensare damna, qui prior publicat, sicuti graviter peccat, & secundū dicta n. 49. tenetur restituere, qui prior domum incendit, pravi-dens nihilominus injustē accendendam ab aliis, quia solus prævenit per injustum actum, ex quo efficaciter sequitur damnum.
- 1201 §. 6. Est gravis detractio dicere de muliere Galla, Itala aut Hispana, quod sit bibax, quia apud eos populos habetur hoc pro magno probro: idem dicere in Germania de Matronis primæ vel mediæ fortis etiam est grave, sed dicere de plebæa & infimæ fortis muliercula, non esse grave docet *Gob. in Quin. t. 5. c. 43. n. 47.*
- 1202 §. 7. Non est detractio dicere de aliquo, quod sit scrupulosus, si significetur & audientes intelligant, quod

quòd sit timorata conscientia, quæ formidet omne peccatum, aut quæ habeat sollicitudinem ac curam pro officio vel obligatione accuratè explenda. E contra si per scrupulositatem intelligatur, uti intelligi solet, inanis apprehensio peccati, & inde orta anxietas in agendis, communiter est detractio gravis, si dicatur de homine magnæ authoritatis, vel de tali, qui habet aut habere debet famam boni iudicii & prudentiæ, quia per hoc significatur defectus iudicii naturalis & prudentiæ, quod utiq; merito graviter displicet tali personæ, causatque sæpissime etiam damna, vel temporalia vel saltem spiritualia, etiam apud alios, qui diffidentiam habebunt erga illum. Estq; circa hoc ea libertas huius sæculi, ut qui accuratè facere vult, quod debet, vix effugiat nomen scrupulosi. De cætero, dicere juvenem vel hominem indoctum esse scrupulosum, communiter non erit detractio, saltem gravis.

§. 8. Si de aliquo dicatur, quòd laboret morbo gallico, *Nav.* negat esse mortale, quia morbus ille etiam aliunde contrahitur, quàm ex actibus venereis, sed probabilius est cum *Bonac.* esse communiter mortale, nisi addatur causa alia credibilis, ex qua ortus sit morbus, v. g. quòd dormierit in lecto infecto. Ratio est, quia cum hic morbus ordinariè nascatur ex vitio carnis vel congressu meretricio, erit mortale asserere de illo, de quo mortale esset asserere fornicationem. 1203

§. 9. Fieri potest, ut infamare in eodem genere, sit mortale, v. g. dicere de viro honesto, quòd secundam vice sit fornicatus, quia potuit censerì primam vice fecisse ex occasione extraordinaria, fragilitate, passione; sed quando dicitur repetivisse, facile iudicabitur absolutè impurus: regula itaque generalis est, videre, an nova inde sequatur infamia vel damnum. 1204

§. 10.

- 1205 §. 10. Detrahere in re gravi cum animo statim efficaciter revocandi non est mortale, quia proximus non potest esse graviter invitus, si per tantillum tempus careat famâ suâ apud alios, ita cum aliis *Lugo* n. 13.
- 1206 §. 11. Non est mortale, si de homine ignoto, v. g. larvato, quem nec tu nec alii agnoscent, dicas aliquid etiam grave, uti in simili ostensum est n. 1187. de iudicio temerario.
- 1207 §. 12. Si quis referat audita ut audita, scilicet dubitanter & absque asseveratione, si sit quid grave, *Sot.* absolutè affirmat, *Caj. Nav. & Gob.* in *Clyp.* n. 273. absolutè negant peccari mortaliter; sed alii probabiliùs distinguunt cum *Dicast.* dub. 4. nam si audientes ex levitate vel malitia sunt credituri, aut tanquam indubitatum divulgaturi, est mortale, quia sic injustè causatur gravis infamia proximo; si autem non aliter credituri sunt vel divulgaturi, quàm audiant, ordinariè erit veniale tantùm, quia fama absolutè non tollitur, sed tantùm quasi semiplenè, uti per dubium, suspicionem vel opinionem temerariam.
- 1208 §. 13. Si tot defectus, etiã leves, ejusdem hominis reveles apud eundem, ut tandem notabiliter imminuatur existimatio, peccas graviter, uti rectè *Lugo* d. 16: n. 46. *Burgh:* cent: 2: cas: 87. neque opus est fieri intra breve tempus, uti vult *Steph:* t: 4: d: 4: n: 6. nam collecti in memoria illius, apud quem detrahitur, habent eundem effectum, sive intra breve sive intra longum tempus dicantur. Si tamen fiat apud diversos, qui non comunicabunt, non unientur in ordine ad causandum damnum grave in fama, unde erunt tantùm venialia. Addit rectè *Lugo* n. 52. si de diversis parva dicas, non unientur in ordine ad constituendum mortale, nisi per hoc graviter

viter diffametur tota communitas; neque simile est de parvis furtis respectu plurium, nam in his meritò communitas est graviter invita, eò quòd furta ob utilitatem & lucrum magis alliciant, sicque faciliùs singulis immineret periculum gravis damni, ideòq; hæc debuerunt graviter prohiberi. Denique addit *Lugo* n. 62. fieri posse, ut quis dicens leve quid de aliquo jam antecederet ab aliis sæpe leviter infamato, peccet graviter, si per ultimam suam detractionem addat hoc, quod requirebatur ad lædendam graviter existimationem illius: unde non habet se sicut ille, qui ultimò furatur aliquid leve illi, cui alii multi antè erant furati levia, sed habet se, sicut ille, qui alicui per multa levia vulnera sauciato addit leve vulnus, quo cum aliis conjuncto ipse occiditur.

§. 14. Si quis graviter fit injuriatus, & ideo 1209  
quasi non potens se cohibere prorumpat in publicas querimonias, per quas manifestetur injuria, & sic infametur ille, qui injuriam intulit, aliqui apud *Dian.* p. 3. t. 5. R. 32. dicunt eum non statim esse damnandum mortalis, quia videtur esse supra humanam imbecillitatem tum tacere, debetque sibi alter imputare, quòd coegerit ad tale lenimentum doloris: sed meritò contradicunt alii cum *Steph.* n. 11. quamvis enim probabile sit, quòd ob rationem datam possit apud unum taciturnum effundere suum dolorem, id enim videtur esse naturale ejus lenimentum, tamen nimis longè prorumpit dolor, si publicè manifestando quærat solatium apud tam multos, cum tanto præjudicio famæ alienæ; imò aliqui meritò suspectum habent, quòd propter solatium possit etiam uni dici aliquid redundans in infamiam alterius, quia facile fieret abusus; & si non liceat furari pro solatio suæ gravis  
mise-

miseriæ, cur licebit detrahere pro solatio doloris? præsertim cùm infamia aliena non sit ex natura sua ita ordinata ad solatium doloris, uti bona aliena ad solatium miseræ.

1210 §. 15. Si quis detrahat damnato, v.g. Judæ, aliqui dicunt non esse peccatum, quia homo mortuus non est, ergo non habet jus ad famam, uti nec homo tantùm possibilis: sed ratio ista nulla est, quamvis enim homo mortuus non sit actu homo, tamen actu habet animam, (quod non est de homine purè possibili) in qua anima ejusque voluntate residet dominium & jus famæ. Addit *Haun.* damnatos non esse capaces utilitatis, consequenter nec juris, cùm jus ad illam ordinetur: sed nec ista ratio tenet, nam sunt capaces negationis majorum tormentorum, uti statim dicitur, ergo & utilitatis: hinc *Mald. Mol.* & idem *Haun.* pro hac sententia dant istam rationem, quòd damnati jam sint hostes Dei & hominum, nec sint amplius proximi, utpote omnino deordinati à fine ultimo, ergo non est dicendum, quòd Deus vel natura eis affistat vel faveat in ordine ad conservandum illis jus aliquod, quo nos gravent, ne eis famam detrahamus. E contrà *Bonac.* & alii cum *Lugo d. 14. n. 46.* probabiliùs dicunt peccari, nam adhuc hoc sensu sunt proximi, quòd sint conjuncti in natura; deinde certum est illos habere adhuc aliqua jura, v.g. ut pro levi mendacio non infligatur major pœna, quàm mereatur mendacium, ut nos non velimus illis majorem pœnam, quàm Dei judicio sit constituta &c. Præterea peccatores sunt hostes Dei & averfi à fine ultimo, & tamen habent jus famæ, ex hoc autem quòd damnati sint perpetuò averfi, non sequitur esse exutos omni jure naturali: rectè tamen notant *Petsch. q. 5. a. 2. q. 2. &*

*He-*

*Herinx de Justit. d. 7. n. 28.* detrahentem fortè posse per hoc excusari, quòd damnati non curent famam suam.

§. 16. Si reus legitimè interrogatus neget verum crimen, & ideo infamia redundet in accusatorem, *Caj. Mol.* aliique apud *Dian. p. 3. t. 5. R. 30.* dicunt huic fieri injuriam, quia negando crimen implicitè dicit eos falsò & calumniosè accusare, ergo est causa injusta illius infamiæ. E contra *Faber & Dian. supra, Lugo d. 15. n. 14. Dicast. n. 291. Haun. n. 556. Spor. t. 5. c. 4. n. 98.* probabilius negant, quia reus non tenetur ex justitia fateri crimen, multò minùs juvare accusatorem, vel contra seipsum agere, ergo negando, donec probetur, non est causa positiva, sed tantùm permissiva illius infamiæ. 1211

§. 17. Si Titius per mendacium infamavit Cajum, & ego possim sine incommodo salvare famam Caji manifestando mendacium Titii, non detraho, si manifestem, quia Caju retinet jus ad famam, & isti juri conservando licitè cooperor: imò *Lugo d. 10. à n. 212.* docet me ex charitate ad hoc teneri, sicut si possem sine incommodo, tenerer tibi manifestare furem, ne rem tuam pergat injustè retinere: Vide tamen dicta l. 2. n. 219. 1212

Quod *Busenb.* in fine dicit de illo, qui sibi falsum crimen imponit, ob quod morte plectetur, quòd nempe non peccet graviter, nec censeatur seipsum occidere, de hoc recurret mentio L. 4. n. 1523.

Q. 220. An sit licitum repercutere in fama vel honore, id est, infamare vel inhonorare eum, à quo quis injustè infamatus vel inhonoratus est. *Bz. §. 1. Com-* 1213



muniter non est licitum, quia communiter hoc non est medium unicum vel certò efficax ad recuperandam famam aut honorem, uti rectè probat *Carden.* in 2. crisi diff. 26. n. 16.; ergo illicitum est adhibere illud cum tanto præjudicio proximi: deinde quia communiter adest spiritus vindictæ, quæ privato non licet.

7214 §. 2. Si quis possit tueri vel recuperare famam, aliter, quàm infamando detractorem, peccat contra justitiam, si, ut ei fidem derogat, ipsum vicissim infamet, ita cum communi *Lugo d.* 15. n. 49. *Less.* l. 2. c. 11. n. 133., quamvis innuat velut probabile, quòd sit contra Charitatem tantùm. Ratio nostra est, quia detractor habet jus, ne plus fiat, quàm necessarium est ad defensionem vel recuperationem famæ, ergo cum reciproca infamatio non sit ad hoc necessaria, habet jus ad negationem illius. Idem magis valet, si infamatio alterius sit inutilis ad recuperandam famam vel honorem suum; tum autem esset inutilis, si crimen manifestandum non redderet inhabilem ad testificandum, aut si accusatus non posset illud crimen detractoris probare, nam sine probatione nihil prodesset ad defensionem.

7215 §. 3. Mortale est alteri falsum crimen grave imponere, ut sic elidatur ejus autoritas vel defendatur honor, nam hæ duæ prop: sunt ab *Inn. XI.* damnatæ: 43. *Quidni non nisi veniale sit detractantis autoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?* 44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam & honorem defendat: & si hec non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in *Theologia*. Ratio autem est, quia  
est

est mendacium in re gravi; deinde etiam est grave contra justitiam, uti jam dicitur.

§. 4. Tale falsum crimen imponere detrahenti, est imprimis contra Justitiam legalem, quia est contra jus, quo Resp: obligat singulos sibi subditos, ne Judicem à se constitutum decipiant in illis, quæ ad publicam & rectam gubernationem spectant, sicque inducant ad puniendum aliquem ob crimen falsum: Deinde etiam est contra justitiam commutativam, sive fiat in- five extra Judicium, ita *Carden:* & alii contra *Lugo* & alios. Ratio est, quia quisque habet jus, ne infametur crimine falso, sicuti quisque habet jus, ne à privato occidatur, quod utrumque jus non amittitur, nisi ubi est defensio cum moderamine inculpatae tutelæ, qualis tum tantum est, si medium, quod adhibes ad te defendendum, sit unicum & certò efficax, quod hic non est. Deinde hæc defensio est in perniciem & contra jus Reipublicæ, ergo est illicita, ergo non potest dici esse defensio cum moderamine inculpatae tutelæ, hæc enim est licita. *Nec obstat*, quòd talis infamatio non sit contra justitiam, in quantum est recuperatio famæ suæ injustè læsæ, nam est contra justitiam, in quantum est recuperatio per infamationem falsam, eò quòd hæc sit contra jus ad famam, quod habet ille, qui infamatur, ne lædatur circa materiam, in qua est innocens.

§. 5. Licitum est, per se loquendo, crimen verum detrahentis vel falsò accusantis manifestare, quantum necessarium est ad elidendam authoritatem illius, quia injuriam patiens habet jus ad defensionem suam, nec detrahens aut injustè accusans potest esse rationabiliter invitus,

cum ipsemet cogat injuriatum ad hoc medium necessarium de se licitum, ita *Card. n. 48.* Imò aliqui dicunt id licere, quamvis esset accusatus de vero crimine sed occulto injuriosè manifestato, quia adhuc injustè læsa est ejus fama, ad quam recuperandam jus habet. Addit *Carden.* si falsò vel injustè accusatus inde passurus esset leve damnum & accusans grave, tum fore contra Charitatem revelato ejus gravi crimine auctoritatem elidere. *Dixi*, per se loquendo, nam aliter loquendum est, si quis sub secreto illud habeat, vel injustè notitiam illam acquisiverit, uti dicitur à 1228.

1218 §. 6. Qui ab alio falsâ calumniâ impetitur, nec aliter potest eam refellere, potest calumnianti dicere, quòd mentiatur, quamvis hoc sit ipsi futurum ignominiosum, nam utitur moderamine inculpatæ tutelæ, ita cum aliis *Mendo diff. 1. n. 225.* Idem dicunt aliqui, quamvis crimen, quod objicitur, foret verum, dummodo non sit publicum, quia calumniator tum adhuc mentitur quoad famam publicam, sed in hoc videtur esse restrictio nimium mentalis, nam neque ex verbis alterius, neque ex circumstantiis colligi potest, quòd loquatur de fama publica; posset tamen dicere esse quoad hoc calumniatorem & sibi facere injuriam.

1219 Q: 221: Quid notandum sit, si hoc, quod de altero dixisti, fuit publicum. R. Seqq:

§. 1. Aliquid potest esse publicum tripliciter, in primis *Jure*, si sciatur per confessionem Rei in publico judicio vel per sententiam Judicis jam publicatam: Deinde *Facto* seu per ipsam facti evidentiã apud tot, ut attentâ conditione illo-

rum

rum, qui eam habent, & qualitate communitatis, arbitrio prudentum judicetur nullâ tergiversatione celari posse. Denique *Famâ*, si rumor de hoc ex sufficientibus indiciis ortus pervenerit ad majorem partem communitatis. Vide dicenda l. 4. n. 786. Ut autem crimen sit famâ publicum, aliqui dicunt sufficere, quòd sciant decem, quia hic numerus sufficit ad constituendum populum seu parochiam, & turbam, L. 4. ff. *Vi bonor: raptor:* Alii dicunt sufficere sex, quia is numerus est plùs quàm media pars populi seu numeri requisiti ad parochiam; alii cum *Arr. de Sacram. d. 21. n. 27.* meliùs dicunt hoc esse judicandum respectivè tum ad communitatem, tum ad personas, quæ sciunt, & creduntur vel tacituræ vel leviter de hoc locuturæ, hinc putat, quamvis 30: viri graves & taciturni aliquid sciant, non ideo censerì posse famâ publicum. *Mol. Lugo d. 14. n. 70.* *Haun. n. 544.* dicunt, si communitas constet 8: personis, tum esse notorium famâ, quando 4: sciunt; si constet 20:, quando 7:; si 100, quando 15:; si 1000, quando 20: vel 30, qui sint ex diversis domibus. Quòd si vicinia constet ex 40: personis habitantibus in 4: vel 5: domibus, quando sciunt 10: vel 8: personæ diversarum domuum, censetur notorium; si autem civitas constet 5000: civibus, sufficit, quòd sciant 30: sparsi per illam civitatem, aut quòd una platea vicina id sciat, quia tum moraliter impossibile est celari. Addit cum aliis *Steph. t. 4. d. 6. n. 27.* crimen famosum dici, cujus famâ pervagatur per majorem partem Viciniæ, Communitatis, Oppidi, Parochiæ. Denique ut quis infamatus sit in regno, satis est, si sit infamatus in Curia vel

alio illustri loco, ex quo facile in totum regnum fama dimanet, ita *Mol. & Lugo*, potestque videri etiam *Petsch. q. 5. a. 3. q. 7.*

1220

§. 2. Si quid sit publicum, non est detractio, si ulterius publicetur, saltem quando prima publicatio non fuit injusta: Quod si hæc fuit injusta, adhuc docent *Less. Bonæsp. Burgh. cent. 1. cas. 54, Petsch. q. 6.* non peccari, si ulterius publicetur, dummodo ipsi non fuerit falsò impositum, tum quia per publicitatem amisit jus ad famam, tum etiam quia consideratâ humanâ societate nimis durum foret non posse loqui de publicis, & re ipsa vix unquam posset quis loqui de crimine publico, quia primi sermones sæpissime fuerunt injuriosi. Oppositum tenent *Bonac. Haun. n. 545.* & alii cum *Steph. n. 22.*, quia cum causa publicitatis fuerit injuria, manet jus ad recuperandam famam, ergo facit injuriam, qui continuando diffamationem impedit illam recuperationem. Quod si crimen fuerit falsum, major adhuc est ratio, uti fatentur *Burgh. & Petsch. q. 8.*, nam facultas publicandi crimen de aliquo, fundatur partialiter in veritate; E contra jus ad famam fundatur, vel in ignorantia criminis veri, vel in vera criminis carentia, ergo cum hic sit vera carentia criminis, manet jus ad famam: potestque videri etiam *Mol. d. 32.*, qui magis propendet in secundam sententiam.

1221

§. 3. Crimen in uno Monasterio publicum potest ulterius publicari intra illud Monasterium, sed non extra, quia talis publicitas non est absoluta, sed restricta tantum ad illos, cum quibus Monasterium communicat in regula & regimine, *Arr. n. 23.* An autem possit scribi etiam ad  
alia

alia Monasteria ejusdem Ordinis, dubitatur, videtur posse, tum quia illa inter se communicant, tum etiam quia si Religiosus illuc veniret aliunde, posset dici presentis, ergo etiam poterit scribi absentis, ita cum aliis *Nicol. t. 4. d. 33. n. 7. Rebell. p. 1. l. 4. q. 4. n. 10.*, ubi tamen addunt timoratos & prudentes id non facile facere; sed credo distinguendum esse, nam si illi Religiosi non soleant mitti de uno loco in alium, non videtur licitum esse, quia non habent tantam communicationem; si autem affixi non sint certis locis, sed permutantur & permisceantur, scribi poterit ob rationem datam.

§. 4. Si res, quæ fuit olim publica, sed nunc oblivione sepulta erat, iterum publicetur, fit injuria, si facta vel fama tantum fuit publica, ita *Nicol. Lugo n. 85. & alii.* Ratio est, quia diversitas temporis facit, ut res non sit amplius absolute publica, sed tantum fuerit, hinc res per oblivionem est reducta ad eum statum, in quo erat ante publicitatem, & fama iterum justè possidetur: E contra quod uno loco publicum est, est absolute de facto publicum, hinc, per se loquendo, posset etiam alio loco publicari. Probabile quidem etiam est, quod docent *Az. Less. & Urb.* apud *Steph. n. 23.* eum non peccare contra justitiam, qui revelat delictum oblivione sepultum, si simul patefaciat resipiscentiam, quia qui tali tempore fuit infamis, amisit in perpetuum omne jus habendi famam pro eo tempore, quo fuit infamis; Contrarium tamen adhuc videtur probabilius, quia in praxi non videtur infamia temporis præteriti posse narrari, quin redundet in infamiam etiam presentem; probabiliter tamen

docent *Less.* n. 82. *Lugo* n. 77. *Petsch.* q. 7. *illat.* 4. non fore peccatum, si fuerit publicum publicitate juris, quia non obstante oblivione videtur moraliter perseverare facultas manifestandi data à Judice.

1223 Q. 222. Quid notandum sit circa injurias contra honorem. R. Seqq. §. 1. Injuriam contra honorem nomine generico dicuntur *contumelia*, à contemnendo, inquit *Mol.* d. 18. n. 1. Contumelia autem dividitur præcipuè in convitium, improprium, irrisionem, illusionem, subsannationem, maledictionem. *Convitium* est, si vitium vel defectus etiam naturalis objiciatur alteri cum ejus dedecore. *Improprium*, sive contumelia specificè sumpta, quâ vitium vel defectus alicui præfenti in faciem objicitur. *Irrisio*, quâ quis præfens vel absens objicitur risui. *Illusio*, quâ quis objicitur ludibrio quasi rectè & cum quadam deceptione, uti cum Judæi Christo velatâ facie illudebant, dicentes, *prophetiza nobis Christe &c.* *Subsannatio*, quâ quis objicitur irrisioni per gestus aliôsve motus corporis, uti Christo Crucifixo subsannabant Judæi, moventes capita & dicentes, *Vah! qui destruis templum Dei.* Injuriam contra honorem sæpe additur *maledictio*, quâ quis imprecatur alicui malum, de quibus omnibus videri potest *Lugo* d. 14. sect. 11.

1224 §. 2. Contumelia ex genere suo est mortale, quia honor, qui per eam tollitur, est bonum æstimabilius quàm bona fortunæ: de se tamen est minus peccatum quàm detractio, respectivè ad illum, qui contumeliam infert, quia fama est bonum nobilius quàm honor, uti n. 1193. dictum est. Rectè autem notat *Steph.* t. 4. d. 6. n. 6., quòd  
convitia,

convitia, quibus se mulieres, pueri & infimæ fortis homines appellant sagas, meretrices, adulteras, nebulones &c., communiter non sint peccata gravia, quia dicentes non ita sentiunt, nec intendunt inferre infamiam gravem, audientes autem non credunt similibus verbis, quia advertunt ex passione dici.

§. 3. Injuria contra famam potest esse sine contumelia, uti patet in iudicio temerario & detractione de absente: similiter contumelia potest esse sine injuria contra famam, uti si alicui nemine præsentem objiciam vitium, si solus irrideam illum vel subfannem. 1225

§. 4. Injuria contra famam specie distinguitur ab injuria contra honorem, quia læduntur bona notabiliter diversa, uti colligitur ex dictis n. 1191. & 1192.; quod *Conf.*, nam detractor adhuc censetur aliquatenus revereri eum, cui detrahit, cum plerumque detrahat absenti, ideoque communiter detractio habet se instar furti: è contra contumeliosus abjicit reverentiam erga alterum, ideoque contumelia specificè sumpta habet se instar rapinæ, *Persch. q. 5. a. 3. Dico*, specificè sumpta, nam sumpta genericè, prout comprehendit omnes injurias contra honorem, potest fieri etiam absenti, uti si statua ejus dehonoretur; hinc rectè notat *Mol. n. 4.* in hoc solo non posse poni differentiam adæquatam detractionis & contumeliæ, quòd prima fiat absenti, altera præsentem, nam detractio fieri potest præsentem & contumelia absenti. 1226

§. 5. Sicuti omnes detractiones, ita omnes contumeliæ sunt ejusdem speciei, si distinguas mortalem à veniali, cum per omnes idem ho-



nor lædatur, neque ratione diversi modi refundatur specialis inhonestas, nam quòd improprium fiat præsentis, hoc ipsum est illa dehonoriatio, quæ hanc speciem constituit, violentiam enim nullam infert, quamvis alter sit invitus, ergo non ideo debet ab aliis specie distingui.

1228 Q. 223: *Quid notandum sit circa revelationem secreti: R. Seqq:*

§. 1. Per revelationem secreti potest fieri injuria gravis vel levis vel nulla, uti patebit ex dicendis: loquemur autem hìc tantum de revelatione secreti naturalis, nam de secreto sacramentali sive sigillo Confessionis, agatur l. 6. t. 4. c. 3. dub. 1.

1229 §. 2. Qui promittit servare secretum, non necessario intendit se obligare ex justitia, sed potest velle se obligare tantum ex fidelitate, uti cum communi Lugo d. 14. n. 137., addens hanc obligationem fidelitatis esse tantum sub veniali, nisi ex promissione non observata grave damnum nasceretur proximo.

1230 §. 3. Si secretum sit *commissum*, id est, revelatum sub antecedente pacto tacendi, continet obligationem justitiæ gravem vel levem, prout materia est, quia est contractus promissionis onerosus, subit enim onus revelandi, petens vicissim onus tacendi. Si sit secretum tantum *promissum*, id est, si tu tantum promisisti tacere, quod jam cognoveras, nisi intenderis obligationem Justitiæ, obligaris tantum ex fidelitate: In dubio autem, an intenderis obligationem justitiæ, utendum est conjecturis, ex consideratione circumstantiarum, nam si ita promittas, ut si tunc peteretur à te, an velles te sub mortali obligare,

ligare, id negares, non censeris habere animum te obligandi ex iustitia, sed solum ex fidelitate, aut etiam quandoque decencia vel urbanitate tantum, ita *Lugo* à n. 137.

§. 4. Obligatio Iustitiæ circa secretum promissum est levior quam circa commissum, hinc mera promissio tacendi non obligat in iis casibus, in quibus aliàs tenebaris secretum manifestare, v. g. si legitime interrogeris à Superiore vel Iudice: vi tamen illius promissionis teneris tacere in casu, in quo posses, sed non tenereris manifestare: E contra si sit commissum, debes dicere cum æquivocatione te nihil scire de hoc, quia tunc talis est notitia, ac si eam non haberes. Excipe, nisi ille, qui secretum commisit, injustè vexaret Rempublicam vel alium innocentem, neque aliter desistere vellet ab injuria, tum enim posses revelare, etiamsi te obligasset ad potiùs sustinendam mortem, quia hoc vinculum obligationis esset injustum, *Lugo* n. 141. 1231

§. 5. Si accusatus sciat sub secreto crimen accusantis, v. g. quia accusans ipsi confidit sub pacto tacendi, vel manifestavit ob necessitatem petendi consilii, *Carden.* in 2. crisi. diff. 26. à n. 53. dicit esse illicitum uti illâ scientiâ ad elidendam auctoritatem accusantis, quia jus ad secreta observanda est valde strictum, uti expendit *Lugo* n. 104., ergo obligatio promissionis etiam tacitæ de servando secreto prævalet necessitati se liberandi ab accusatione: idem tamen *Lugo* à n. 115. rectè notat attendi debere ad intentionem illius, qui obligationem tacendi admittit, nam si obligavit se ad tacendum, etiam cum periculo cujuscunque damni & mortis ipsius, tenebitur tacere, 1232

tacere,

tacere, quia cū hoc sit licitum, potuit se ad hoc obligare, uti rectè *Mol.* d. 37., quando verò promisit tantū verbis communibus, censetur se voluisse obligare ad moralem quandam & humanam custodiam secreti; unde colligi debet ex variis circumstantiis, quousque censatur se extendisse hæc voluntas, ad quale & quantum incommodum, ad qualem mutationem circumstantiarum &c: alter enim mihi rem commisit sub secreto, quale ego censeor hīc & nunc admissurus fuisse, si prævidissem has & illas circumstantias.

1233

§. 6. Si injustè acquisivisti notitiam criminis alieni secreti, v.g. apertis alienis literis, non poteris uti illâ notitiâ, nequidem ad evitandam mortem, nisi in casu, in quo notitiam illam licitè comparare posses, si non haberes, quia si illam injustè acquisiveris, non est moraliter tua, ergo si postea non justificetur, debes te gerere, ac si illam non haberes, uti probabiliter argumentantur *Lugo* n. 101. & *Haun.* t. 2. n. 536. contra varias aliorum sententias, potèstque videri etiam *Tambur.* in Dec. l. 9. c. 3. §. 2. n. 21., neque oportet quoad omnia loqui de fama aliena, uti de bonis fortunæ, horum enim dominium servit necessitati vitæ, non item dominium famæ alienæ, *Lugo* n. 99. E contra in circumstantiis, quibus licitè posses illam notitiam comparare, si non haberes, etiam poteris uti illâ ad evitanda etiam gravia tormenta, quia tum justificatur, & nunc est moraliter tua in ordine ad usum, habetque se nunc ita, ac si furatus esses aureum, & postea incideres in necessitatem, in qua aureum licitè eriperes, tum enim licitè uteris aureo, quia

quia hic usus justificaretur per præsentem necessitatem. Casus autem, quibus licitè comparare posses notitiam criminis alieni, si eam non haberes, secundùm *Lugo* n. 103. sunt sequentes, si alter vel alium innocentem injustè vexet, & repelli non possit nisi per notitiam & manifestationem ejusmodi criminis; item si ipsemet ex justitia teneretur tibi illud secretū manifestare; item si ad communem Reipublicæ salutem id necessarium esset.

§. 7. Si neque sub secreto habeas, neque tu 1234  
injuriam feceris in acquirenda notitia alieni delicti, poteris uti illâ notitiâ, & tale delictum manifestare ad impediendum ejusmodi damnum tuum, quod non tenereris ex Charitate subire ad impediendum damnum illud, quod alteri justè infligi poterit propter manifestatum ipsius delictum, *Lugo* n. 113.; hinc, inquit *Haun.* suprâ, si tibi ex occultatione alieni delicti imminerent gravia tormenta vel jactura bonorum, quâ de statu tuo decideres, posses alienum delictum manifestare, etiamsi mors propter illud esset ipsi à Judice infligenda, quia non habet jus, ut delictum suum occultetur, quando ex occultatione illius aliquis innocens pateretur damnum respectivè notabile, tunc enim expedit ad commune bonum Reipublicæ, ut manifestari possit, partim ut impii deterreantur à sceleribus etiam occultis, partim ut innocentibus sit justa potestas se defendendi. Quòd si per alterius injuriam tibi communicata sit illa notitia, *Petsch.* q. 5. a. 4. innuit idem dicendum esse, ac si per injuriam ipsemet comparasset, quia tota hæc notitia fundatur in injusta manifestatione, ergo quamvis tu acquirendo

rendo

rendo illam non feceris injuriam, tamen est tibi data per injuriam, ergo debet servari sub obligatione illius secreti, quam causat injuria. Deinde debetur restitutio pro illa injuria & reparatio vel impeditio damnorum, quæ ex illa sequuntur, ergo tu peccas impediens reparationem illorum damnorum, uti n. 1220. dictum est te peccare propalando longius crimen falsum, quamvis hoc sit publicum, quia nempe impedis reparationem famæ ex justitia debitam.

1235 §. 8. Quando subditus aliquid sub secreto defert ad Superiorem mediatum, v. g. ad Generalem sui Ordinis, hoc ipso consentit, ut rem communicet cum Superioribus immediatis, qui exequi debent; & quamvis literis addat, *soli*, tamen res non concernat Ministros ipsos, adhuc potest cum his communicari, nam scit Superiores non posse omnia conficere per seipsos, & particula exclusiva, *soli*, non præscindit à concomitantibus, uti habet commune axioma: Ministri autem faciunt unum cum tali Superiore, ita Lugo à n. 145., addens habere etiam locum hinc licentiam præsumptam seu interpretativam committentis secretum.

1236 §. 9. Quando nam & qualis fiat injuria legendo literas aut scripta aliena, explicat *Busenb.* referendus l. 5. c. 3. dub. 2., unum hoc videtur addendum, nam dicit cum *Laym. Dian. Lugo* n. 150. aliisque communiter, quod non sit contra justitiam, si quis fragmenta epistolæ dilaceratæ colligat, iterum jungat & legat, quia sic abjiciens videtur cedere jure suo & habere quasi pro derelictis, ut quisque faciat illis, quod potest: E contra alii cum *Rebell. & Petsch.* supra probabilius tenent

tenent oppositum, quia hoc ipso quod dilacerâ-  
rit, maximè si in parva frustra, sufficienter signifi-  
cavit se nolle, ut legantur, ergo non ideo voluit  
cedere jure suo aut dimittere secretum. A for-  
tiori non possunt legi literæ, quas aliquis casu  
perdidit, vel in loco etiam publico ex inconfide-  
ratione reliquit.

§. 10. Observatio secreti pertinet ad varia <sup>1237</sup>  
præcepta, secundum diversitatem bonorum,  
quibus violatio illius opponitur, hinc si adferat  
damnum fortunarum, pertinet ad 7. præce-  
ptum; si famæ vel honoris, ad 8.; si corporis, ad  
5.; si animæ, reducitur ad 5. vel 7. Et universa-  
liter omne secretum dici potest esse bonum ani-  
mæ, est enim quasi thesaurus intellectualis, cu-  
jus pretium tantò vilius est, quantò cum pluri-  
bus communicatur, ita *Lugo* n. 144. Deferri  
posse crimen, licet noveris sub secreto naturali, si  
hoc sit necesse ad cavendum damnum commu-  
ne, dictum est l. 2. n. 217. De secreto, videri  
possunt plura apud *Sanch.* in *Conf.* l. 6. c. 6. d. 1.  
2. 3. & *Gobat* in *Quin.* t. 5. c. 19. f. 10. & 11.

### D V B I V M III.

#### *An & quomodo fama restituenda.*

Resp. Nisi sit causa excusans, patet ex natura <sup>1238</sup>  
justitiæ, & ex dictis *de Restit.* famam injustè abla-  
tam restitui debere: Et quidem, si verum crimen  
quis narravit, debet opinionem conceptam,  
quantum potest, apud audientes abolere, dicen-  
do v. g. se malè dixisse, injuriam intulisse, dece-  
ptum esse &c. Vel si hac ratione parum proficia-  
tur, eum laudando in aliis rebus, crimen exte-  
nuando,

»nuando, honorem ejus in re alia procurando,  
 »&c. sic enim sensim tantundem fama ejus illu-  
 »strabitur ex una parte, quantum ex altera obscu-  
 »rata fuit. Quòd si autem crimen falsum impe-  
 »gisti, teneris id apertè retractare (adhibito etiam,  
 »si opus est, juramento) apud eos, quibus dixisti,  
 »& (per se loquendo) ad quos infamia pervenit  
 »sive apud auditores mediatos, ut contra *Less. &*  
 »*Tann. 2. 2. d. 4. q. 6. d. 6. n. 146.* docet *Lugo d. 15.*  
 »*s. 2.* quia totum damnum famæ, cujus causa es,  
 »teneris reparare; licèt aliquando sufficiat dice-  
 »re, te penitus deceptum, rem aliter se habere,  
 »malè te informatum fuisse. *V. Lay. l. 3. t. 3. p. 2.*  
 »*c. 7. Less. l. 2. c. 11. d. 20.*

» Dixi *per se*: plerùmque enim per accidens ab  
 »hac obligatione talis excusatur, respectu audi-  
 »torum mediatorum: tum ob moralem impo-  
 »tentiam; tum quia eo ipso, quòd apud imme-  
 »diatos retractavit, implicite illis commisit, ut  
 »hanc retractationem ipsi indicent aliis, si qui-  
 »bus fortè revelaverint: idque confirmat praxis  
 »Confessariorum, qui tantum obligant, ut retra-  
 »ctent apud eos, quibus ipsi revelarunt. *Vid. Lugo*  
 »*l. c. Unde resolves.*

» I. Confessarii est, uti & Concionatorum, be-  
 »ne instruere suos, & monere de restitutione ac  
 »fuga vitii tam communis.

» II. Is, qui bonâ fide, vel probabili errore du-  
 »ctus, sine formali mendacio falsum de alio dixit,  
 »tenetur (intellectâ postea materiali injustitiâ)  
 »ad restitutionem, licèt non tam strictè, quàm  
 »qui infamavit per injuriam formalem; hic enim  
 »tenetur restituere, cum detrimento famæ suæ,  
 »etiam æquali; alter non item, sed tantum qua-  
 »tenus

quatenus sine suo notabili incommodo potest.<sup>29</sup>  
*Mol. Less. Lugo d. 15. n. 4.* Similiter qui crimen<sup>30</sup>  
 narravit de uno, quod auditores ex errore in-<sup>31</sup>  
 tellexerunt de alio, licet non ex justitia (siqui-<sup>32</sup>  
 dem non ejus actio, sed error audientium causa<sup>33</sup>  
 fuit damni injusti) tamen ex charitate tenetur<sup>34</sup>  
 ad restitutionem, cum possit grave damnum<sup>35</sup>  
 proximi sine suo detrimento præcavere *Bon. d.*<sup>36</sup>  
 44.

III. Qui detraxit alteri libello famoso, tene-<sup>37</sup>  
 tur, ut efficax sit restitutio, eam facere contrariis<sup>38</sup>  
 scriptis, vel publicâ revocatione. *Sayr. Bon. to.*<sup>39</sup>  
 2. d. 2. de rest. q. 4. p. 9. n. 9.

IV. Si ex læsione famæ ortum etiam est alteri<sup>40</sup>  
 damnum fortunarum, ut si privatus est officio,<sup>41</sup>  
 excidit spe divitis Matrimonii, amisit dotem,<sup>42</sup>  
 &c. tunc & fama debet restitui, & damnum il-<sup>43</sup>  
 lud compensari ad arbitrium prudentium. Et<sup>44</sup>  
 quidem obligatio restitutionis famæ, cum sit<sup>45</sup>  
 purè personalis, non transit ad hæredes; obliga-<sup>46</sup>  
 tio autem compensationis dicti damni, cum ha-<sup>47</sup>  
 beat respectum ad bona infamatoris, transit ad<sup>48</sup>  
 hæredes. *Lay. ll. cc. n. 4.*

*Quæres. I.* Quæ excusent à restitutione famæ.<sup>49</sup>

*Resp.* Patere ex dictis de restit. l. 3. t. 9. c. 2. *Un.*<sup>50</sup>  
 de resolves:

I. Excusatus es à famæ restitutione, si planè sis<sup>51</sup>  
 impotens.

II. Si crimen occultum, quod dixisti, vel<sup>52</sup>  
 simile, aliâ ratione fiat publicum, *Lugo, d. 15. n.*<sup>53</sup>  
 37.

III. Si fama aliis modis jam recuperata sit, ut<sup>54</sup>  
 infamati purgatione, vitæ probitate, testimo-<sup>55</sup>  
 nio prudentum, *Less. l. 2. c. 11. d. 17.* Etsi tunc<sup>56</sup>



»pro damno, quod secutum est, debeat satisfieri.

»*Lug. f. 3.*

» IV. Si prudenter judicetur, jam dudum rem  
»oblivione deletam: Quo casu maximè pruden-  
»tiâ opus est, nam aliquando periculosius est re-  
»tractare, renovando memoriam. *V. Lugo.*

» V. Si is, cui detraxisti, tibi similiter detraxerit,  
»nec velit restituere, quia tunc potes jure com-  
»pensationis seu retentionis uti, dummodo infam-  
»mia illata non redundet in alios, Ita probabiliter  
»*Tol. Less. Sylv. Mald. Dia. p. 3. tract. 5. R. 30. Mol.*  
»*contra Cajet. Tan. Lugo & Nav.*

» VI. Si non possis absque periculo vitæ, vel si  
»fama restituenda sit minoris valoris quàm fama  
»detractoris, Sic v. g. Prælati non tenentur resti-  
»tuere vili homini, si aliter non potest, quàm  
»cum amissione famæ suæ multò majoris mo-  
»menti; sed sufficit tunc, si infamatum laudet, aut  
»pecuniâ compenset. *V. Lugo l. c.*

» VII. Si infamatus sponte remisit, (modò  
»tamen ejus infamia non redundarit in alios, ut  
»familiam, statum) sive expressa, sive tacita sit  
»condonatio: tamen si nihilominus ex charitate  
»damnum resarcire aliquando tenearis, si possis  
»absque gravi incommodo, *Lugo n. 38.* Imò ali-  
»quando etiam sufficit condonatio præsumpta,  
»sive interpretativa voluntas ejus, qui potest  
»condonare, si nimirum ille sit ita affectus, ut si  
»rogaretur, facile condonaret, tunc enim non  
»est invitus saltem quoad substantiam, etsi fama  
»non restituatur. *V. Lugo l. c.*

» *Quæres. II.* An restitutio famæ licitè condo-  
»netur.

» *Resp.* Licitè fit in iis casibus, in quibus se-  
»ipsum

ipsum licet infamare : in quibus autem, & quàm<sup>22</sup>  
graviter peccat se infamando , in iisdem & tam<sup>22</sup>  
graviter peccat condonando. *Nav. Trull. to. 2. l. 22*  
*7. c. 10. d. 28. Unde resolves :*

I. Condonans famæ restitutionem , peccat<sup>22</sup>  
mortaliter , 1. Si infamia redundet in alios. 2. Si<sup>22</sup>  
inde sequatur scandalum. 3. Si fit vir valde uti-<sup>22</sup>  
lis Reip. , & ex infamia fructus impediatur. 4. Si<sup>22</sup>  
fama fit necessaria ad muneris gubernationem,<sup>22</sup>  
*Sot. Less. Trull. l. c.* , qui tamen notant, condona-<sup>22</sup>  
tionem semper esse validam, quando fama non<sup>22</sup>  
redundat in alios; secus quando redundat : Un-<sup>22</sup>  
de parentes non possunt condonare , quando<sup>22</sup>  
redundat in filios; neque filii , quando in pa-<sup>22</sup>  
rentes. *V. Aut. cit.*

II. Ex eo verò præcisè , quòd infamatus ( vel<sup>22</sup>  
contumeliâ affectus ) conversans cum infama-<sup>22</sup>  
tore videatur remittere injuriam, non censetur<sup>22</sup>  
condonare restitutionem famæ vel honoris; <sup>22</sup>  
sicut nec alia debita per familiaritatem. *Nav. c. 22*  
*18. Trull. d. 29.*

### A D D E N D A.

An restituendum sit aliquid pro honore in de-  
fraudatione præmiferi, dictum est hîc à n. 283.;  
non esse autem obligationem restituendi pecu-  
niam pro fama , dictum est à n. 297. , attamen  
honorem restitui debere pro fama, etiam dictum  
est n. 302. Denique quòd fama consequens ta-  
lenta non semper sit inæstimabilis , notatum est  
n. 304. *Inst. 2.* Præter hæc fit,

*Q. 224: Quid faciendum sit pro restitutione , ratio-* 1239  
*ne suspicionis vel judicii temerarii. R.* Ratione horum  
præcisè non est opus aliâ restitutione , quàm ut

Ddd 2

hæc

hæc deponantur, ita *Mol.* aliique cum *Dicast.* de Restit. d. 2. dub. 6. Ratio est quia sic reparatur totum damnum, & reducitur æqualitas, quæ erat sublata, puratque *Dicast.* n. 121. satis temerè dici, quòd alia satisfactio requiratur.

1240 Q. 225: Quantum restitui debeat ratione infamationis. R. §. 1. Ex infamatione graviter injuriosa nascitur obligatio compensandi totum damnum etiam in aliis bonis inde secutum, ita *Less.* l. 2. c. 11. n. 101. *Lugo* d. 15. à n. 21. aliique cum *Dicast.* n. 273. & sequitur ex dictis de restitutione; tenetque, etiamsi crimen revelatum fuerit verum, si fuerit occultum, uti communiùs docent AA contra *Sot.* & recentiores aliquos, qui putant in hoc casu teneri tantum ad partem, eò quòd damnum principaliter sequatur ex crimine ipso verè commisso, quam sententiam *Less.* n. 103. dicit non esse improbabilem, sed opposita tenenda est, quia crimen occultum, erat, ac si non esset factum, ergo totum damnum secutum est ex injusta revelatione, ergo ex hac est obligatio reparandi.

1241 §. 2. Non est obligatio restituendi aliquid præcisè pro infamia temporis præteriti, ita *Mol.* *Lugo* n. 17. *Dicast.* n. 187. contra *Rebell.*, Ratio est, quia pars famæ præteritæ non potest physicè reparari in proprio genere, cum fieri non possit, ut tunc fuerit, quando non fuit, restituta autem in præsentì censetur, & moraliter restituta est pro præterito, & agnito errore quasi retrahitur, auditores enim agnoscunt se antea falsò opinatos esse, unde nihil ampliùs damni manet; hinc nec videtur esse debita ulla pro eo satisfactio, uti putavit *Less.* n. 99., totum enim jam sublatum est, si pro præsentì restituatur fama.

Q. 226.

Q. 226. Quid notandum sit circa obligationem restituendi apud mediatos Auditores. R. Quæ de his habet *Busenb.*, sunt probabilia, sed videtur probabilius sic esse dicendum: si detractor dixit apud eos, qui meritò timebantur rem ulterius propalaturi, tenetur in horum defectu restituere etiam apud mediatos Auditores, quia est causa efficax infamiae etiam apud hos causatae, ideòque etiam tenetur inquirere, an immediati Auditores aliis dixerint. E contra si detraxit apud eos, qui prudenter credebantur non propalaturi longius, si fortè hi aliis dicant, non tenetur restituere, nisi apud hos immediatos, hi autem tenentur apud cæteros, quia hæc ulterior propalatio non est moraliter imputabilis primo detractori, sed malitiæ illorum, ita quoad omnia *Dicast.* supra à n. 168. citans alios, item *Dian. Tambur. Villal. Haun.* t. 2. n. 557. *Petsch.* pag. 518. Quòd si detraxerit, nihil cogitans de hoc, an hi auditores essent ulterius propalaturi necne, *Tamb. & Spor.* in Dec. t. 5. c. 4. n. 103. dicunt non teneri restituere, nisi apud immediatos, quia inculpabiliter non prævidit damnum; & hanc sententiam vocat probabiliozem *Dicast.* n. 276.

Q. 227. Quid addendum sit circa illum, qui infamavit alterum planè inadvertenter & sine culpa. R. §. 1. Talis id postea rescians tenetur ex justitia restituere famam, si possit absque gravi incommodo, ita *Mol.* d. 40. n. 3. *Less.* Lugo d. 15. n. 4. *Haun.* n. 552. *Platel.* n. 775. *Spor.* n. 86. alique communiter contra *Bonæsp.* & alios tacito nomine relatos à *Tamb.* in Dec. l. 9. c. 3. §. 3. n. 8., qui dicunt esse obligationem tantum ex Charitate, quam sententiam *Steph.* t. 4. d. 6. n. 43. dicit esse

Ddd 3                      proba-

probabilem , nec probabilitatem audet negare  
*Haun. n. 555., Dicast. de Restit. d. 12. n. 162.* vo-  
 cat probabilissimam , Ratio nostra est , quia  
 quamvis non sit obligatio propriè ex re accepta ,  
 cum nihil inde habeatur ; neque ex injusta acce-  
 ptione , quæ præcesserit , cum factum sit sine ulla  
 culpa , tamen est obligatio , inprimis quasi ex re  
 accepta , nam non restituendo , quasi detines fa-  
 mam alienam , eo modo , quo detineri potest ,  
 ergo sicuti habens sine culpa bovem alienum  
 domi tuæ clausum , teneris non detinere , sed fa-  
 cere , ut redeat ad dominum , ita cum aliqua pro-  
 portione de fama aliena . Deinde si non restituas ,  
 acceptio tua fiet formaliter injusta , ergo teneris  
 prævenire restituendo . *Ant. prob.* in simili , nam  
 si casu incendisses domum alienam , tenereris ex  
 justitia incendium restinguere , si commodè pos-  
 ses , alioquin hoc negligens , postea tenereris ex  
 damnificatione , quæ tum fieret injusta , quando  
 potens restinguere non restingueres : Ratio utri-  
 usque à priori est , quia hæc continuatio incendii  
 & illa perduratio infamiæ jam fieret tibi volun-  
 taria & moraliter imputabilis , ergo sic conti-  
 nuando peccares contra justitiam , quæ unum-  
 quemque obligat ad procurandum , ne ex sua  
 actione lædantur positivè jura aliorum . Notant  
 autem communiter omnes cum *Lugo d. 39. n. 29.*  
 non teneri cum gravi incommodo , id est , tali , ad  
 quod pro proximo subeundum non obligat  
 præceptum Charitatis , cum enim inculpabiliter  
 dederit causam illi damno , si commodè non  
 possit impedire , censebitur justè permittere , nec  
 poterit illi moraliter imputari , constat enim  
 apud omnes , quòd multò minor sit obligatio  
 impe-

impediendi , quàm positivè non inferendi damnum.

§. 2. Non est obligatio reparandi damna se- 1244  
cuta , antequam adverteris fuisse detractionem ,  
utì rectè *Lugo* d. 15. n. 5. ; illa tamen sunt repa-  
randa, quæ sequuntur ex dilata culpabiliter resti-  
tutione famæ, utì colligitur ex dictis n. 252.

§. 3. Si de Petro dicas crimen , quod audien- 1245  
tes per errorem intelligant de Paulo , dum ad-  
vertis , ex justitia teneris restituere Paulo , ob ra-  
tionem n. 1243. datam , & providere, ne intelli-  
gant etiam de Petro , *Mol. Lugo* n. 6. *Spor.* n. 87.  
contra *Less.* qui dicit ex Charitate tantùm teneri,  
quod *Dicast.* n. 167. dicit esse probabile, sed addit  
*Lessium* consequenter dicere debuisse etiam tan-  
tùm ex Charitate teneri , si sine culpa detraxerit ,  
esse autem tum obligationem saltem ex Charita-  
te , si possis sine gravi incommodo , fatentur  
communiter omnes cum *Dicast.* n. 161. , hoc e-  
nim faciendo non pateris damnum , quod pate-  
reris, si damnum in bonis fortunæ inculpatè cau-  
satum tenereris reparare.

*Q. 228. An ille , qui detraxit , teneatur semper* 1246  
*hoc revocare.* R. §. 1. Per se loquendo , tenetur ,  
& non est satis eum laudare in aliis rebus , v. g. si  
dixisti aliquem esse impudicum, non est satis lau-  
dare eum in aliis virtutibus , quia sic nequidem  
æquivalenter restitues hoc, quod abstulisti, una  
enim fama in æstimatione hominum non substi-  
tuitur pro altera, utì habet communissima sen-  
tentia.

§. 2. Si detraxit , manifestando aliquid ve- 1247  
rum , non potest hoc revocare , dicendo se esse  
mentitum , sic enim mentiretur , sed debet aliis

D d d 4                      verbis

verbis uti, v. g. dicere se malè locutum esse, se fecisse injuriam, se deceptum esse, nempe errore practico, homines sæpe mentiri talia dicendo, se non posse quidquam asserere de alterius crimine &c., si tamen audientes adverterent hoc fieri ideo, ut reparetur fama, melius esset aliter compensare, v. g. laudando in aliis virtutibus, vel quovis alio modo ingenerando bonam opinionem de persona læsa, aut etiam honorando, uti habent *Less.* & *Lugo* d. 15. n. 33., ea enim nunc est calliditas hominum, ut suspicentur ejusmodi retractationes, in quibus aliquis dicere non audeat se dixisse falsum, fieri tantum eo fine, ut satisfiat conscientia, hinc pergunt credere fuisse verum: interim tamen debet detractor manere paratus ad revocandum, prout salvâ veritate poterit, si hoc fuerit necessarium ad reparationem famæ læsæ. Videri possunt *Dian.* p. 3. t. 5. R. 30. & p. 11. t. 6. R. 57. *Dicast.* d. 12. à n. 261. *Steph.* t. 4. d. 6. n. 44. *Spor.* in *Dec.* t. 5. c. 4. n. 92.

1248 Q. 229. *Ad quid teneatur, qui falsò detraxit.*  
 R. Teneatur, per se loquendo, retractare tali modo, qui sit efficax ad reparandam stabiliter famam alterius, etiamsi deberet dicere se mentitum esse, idque juramento firmare, etiam adhibitis testibus, aliisque quamvis extraordinariis mediis, ita cum communi *Lugo* à n. 24. *Ills.* t. 4. d. 2. n. 109., partim contra *Fabrum*, qui dicit non teneri addere juramentum, partim contra utrumque *Nav. Rodriq. Dicast.* n. 259. *Spor.* n. 89., qui dicunt non teneri adhibere testes, partim contra *Less.*, qui dicit non teneri nisi ad summum adhibere juramentum & testes, non autem alia extraordinaria media, quod etiam videtur innuere

nuere *7lls.*, sed ratio nostra est, quia diffamatus habet jus ad famam suam recuperandam, ergo diffamans tenetur adhibere media necessaria ad illam reparandam, ergo si ordinaria non sufficiant, tenebitur etiam ad extraordinaria, malitiæ enim suæ imputare debet, quòd sibi imposuerit illud onus. *Dixi 1.*, per se loquendo, nam possunt esse causæ excusantes, v. g. si deberet ipse longè majorem infamiam subire: attamen non excusatur, si deberet subire tantùm æqualem, quia æquius est, ut nocens quàm ut innocens patiatur illud damnum, secundùm dicta n. 368. *Dixi 2.* Ad reparandam stabiliter, nam si Auditores primò crediderint retractanti, postea autem mutatâ mente redeant ad primam malam opinionem, tenebitur iterum hanc tollere, prout poterit, quia hoc damnum famæ adhuc respicit primum delictum veluti suî causam, uti rectè *Lugo n. 28.*

*Obji.* Per juramentum dedit majus motivum, ut credatur retractationi, quàm per locutionem suam dederit, ut crederetur detractiõni, ergo si audientes non credant juramento, non est detractiõni imputandum sed audientium malitiæ. *R.* Imputandum esse principaliter detractiõni præteritæ, partialiter tamen etiam malitiæ audientium, qui ideo etiam obligantur deponere malam opinionem: cum quo stat, quòd detractor pergat obligari ad hoc ipsum procurandum, cum opinionem illam injustè causârit.

*Q. 230.* Ad quid teneatur *Cajus*, qui, ut impedi- 1249  
ret *Titium* ab officio, quo erat indignus, publicè diffamavit eum, cum satis fuisset diffamare privatim. *R.*  
Non tenetur reparare damna *Titio* ideo causata,

Ddd 5

quòd



quòd negatum sit officium, sed tantum famam in publico perditam, quia sola diffamatio privata, ad quam jus habebat, fuit causa negandi officium, & consequenter causa damni non fuit injusta, ita *Less.* l. 2. c. 12. n. 124. *Lugo* d. 18. n. 92.

1250 Q. 231. *Ad quid teneatur, qui detraxit defuncto.*  
 R. Si detraxit falsò, tenetur revocare, quia defunctus retinuit jus ad famam, uti dictum est n. 1210. Neque hæredes possunt juri illi cedere aut de illo transigere, cum remaneat defuncti, quamvis possint remittere jus persequendi litem contra detractorem. Quòd si infamavit in vero crimine, tenetur reddere dubium aut aliter excusare, secundum antedicta, nec satisfacit orando pro ipso, uti vult *Mol.*, quia sic non compensatur fama, quæ est bonum alterius generis. Denique si infamia vel damna inde redundarint in Familiam, etiam tenetur pro his satisfacere, quia per injuriam ipsius causata sunt, ita quoad omnia *Bonac.* de Restit. d. 2. q. 4. p. 2. *Dicast.* à n. 282. aliique communiter.

1251 Q. 232. *An à restitutione famæ excuset prudens metus incurrendi damni temporalis in bonis fortunæ.*  
 R. Excusat, si sit metus gravissimi damni, quamvis enim bonum famæ ex suo genere sit majus quam omnia bona fortunæ, tamen bonum inferioris ordinis propter necessitatem vel utilitatem suam sæpe censetur inter homines esse majoris æstimabilitatis quam bonum superioris ordinis, uti rectè *Jlls.* t. 4. d. 3. n. 111.

1252 Q. 233. *Quid debeat pro honore læso.* R.  
 §. 1. Debetur satisfactio, ita *Less.* l. 2. c. 11. dub. 27. *Lugo* d. 15. n. 53. *Amic.* tom. 5. d. 37. n. 148. *Dicast.* de Restit. d. 12. à n. 354. *Haun.* t. 2. à n. 563.

n. 563. *Herinx* d. 7. q. 7. n. 8. *Petsch.* pag. 523. *Probat*ur, quia si Petro nemine præsentem dixeris contumeliam, aut impeggeris alapam, non est satis præcisè desistere, sed teneris, vel petere veniam vel testificari te rursus habere existimationem de ipso, vel tali modo te habere, ut non amplius censearis continuare injuriam sed reparare, fuisti enim injusta causa doloris, qui meritò affligit animam Petri, ergo ex justitia teneris illam tollere, non tollis autem sed continuas, si non ponas satisfactionem, ergo. Similiter si alicui impeggeris publicam alapam, non semper erit satis, si etiam publicè cum signis doloris humiliter petas veniam, sed quandoque necessaria erit longè major humiliatio, v. g. genuflexio, uti rectè *Rebell.* aliique cum *Lugo* n. 57. contra *Less.* n. 145., si enim rusticus Principi publicam alapam impeggerit aut etiam Nobili, quis dicet satisfacere sic petendo veniam. Itaque regula generalis est, tantam reparationem vel satisfactionem esse ponendam, quanta requiritur ad abolendam injuriam, sive ad famam & honorem in eo statu reponendum, in quo erat, antequam læderetur.

§. 2. Si in honoratus vindictam sumpserit de inhonorante, v. g. si eum percusserit, vulnerarit &c., communiter non requiritur ulterior satisfactio pro honore, ita *Lugo* n. 59. *Herinx* & *Petsch.* pag. 524., quia pro hoc videtur acceptare vindictam, & hoc ipso, quòd alter vicissim non vindicet, censetur recognoscere suam culpam & testari existimationem de læso: si tamen ad alios dimanasset infamatio, qui de hac vindicta sumpta nihil rescirent, deberetur apud hos alia reparatio honoris. Videri possunt plura apud *Dicast.* à n. 356.

§. 3.

1254 §. 3. Etiam debetur compensatio damno-  
rum, si inhonoratus ideo est aliqua passus, uti si  
ideo depositus est ab officio, & hoc satis colligi-  
tur ex dictis de restitutione.

1255 Q. 234. *Quid agendum sit, si dubitetur, an hoc, quod dixisti, sit oblivioni datum.* R. Caj. dicit absolute revocandum esse, nisi constet oblivioni datum esse; consentit *Dicast.* n. 196., si personæ, apud quas revocat, sint credituræ fuisse falsum: E contra si fuerit verum, *Nav. & Less.* dicunt non facile renovandam memoriam, nisi evidens sit periculum, ne datâ occasione memoria redeat: *Mol.* dicit, si parva sit probabilitas, quòd adhuc sit recordatio, & è contra notabilis infamia caderet in retractantem, non esse obligationem retractandi: *Lugo* n. 35. dat hanc regulam, nempe ut hoc fiat, quod consideratis circumstantiis putatur velle passus injuriam; ut autem hoc dijudicari possit, debet detractor ipse considerare, quid sibi fieri vellet in ejusmodi circumstantiis: addit tamen rectè n. 36. cum *Mol.*, adhuc deberi aliquid infamato, v. g. laudem aut honorem, secundùm antè dicta, in compensationem illius periculi, ne fortè infamia necdum sit oblivioni data.

1256 Q. 235. *An obligatio restituendi pro fama vel honore transeat ad heredes detractoris.* R. Non transire, attamen transit obligatio reparandi damna fortunarum inde secuta. *Pars 1.* est *Less. Lugo* d. 15. n. 8. *Dicast.* de Restit. d. 12. n. 280. & aliorum communis contra *Adr. Nav. Mol. Rebel. & alios.* Ratio est, quia hæc obligatio est personalis, & ex communi sensu hominum hæres succedit defuncto tantùm quoad jura & debita fortuna-  
rum,

rum, non autem succedit in fama vel honore, & consequenter etiam non succedit in debitis famæ vel honoris, quæ solam personam infamantis respiciunt: neque verum est, quòd defunctus teneretur compensare in pecunia, si non posset aliter, uti n. 299. dictum, ergo multò minùs ad hoc tenetur hæres. *Pars 2.* patet, quia defunctus tenebatur damna illa fortunæ compensare, & bona ejus transeunt ad hæredem cum isto reali onere.

Circa pœnas & actiones, quæ competunt ratione injuriarum contra famam & honorem; item ratione libellorum famosorum, videri possunt *Dicast.* à n. 429. & *Haun.* à n. 569.

## C A P U T II.

Quid de Præcepto nono, & decimo.

*Non concupisces, &c.*

**R**Esp. Prohibent omnes internas concupiscentias & delectationes voluntarias istorum operum, quæ præceptis secundæ tabulæ, præsertim sexto & septimo verantur. Qua de re vide *suprà*; & patebit ex dicendis de peccatis, *infr. l. 5.* 1257

## C A P U T III.

Quid de Præceptis Ecclesiæ.

**R**Esp. Etsi ea sint plurima, præcipuè tamen toti Christiano populo communia quinque numerantur; Ex quibus hîc agendum restat de tertio, quia de 1. & 2. actum est *in præcepto 3. Decalog.* De 4. & 5. *infrà lib. 6. de Sacram.* 1258

D U.

## D V B I V M I.

*Quid requiratur ad Ieiunium Ecclesiasticum, & quanta eius obligatio.*

- 1259 **R** Esp. Ieiunium ex præcepto Ecclesiæ, obligante sub mortali, requirit tres condiciones.
- » Laym. l. 4. t. 8. c. 1. n. 13.
- » I. Est unica tantum comestio de die, in ordine ad nutritionem: Quæ ita necessaria est conditio, ut secundam comestione pecces mortaliter, reliquis autem supra secundam, summum venialiter tantum. Lay. n. 12. & 13.
- » II. Est abstinentia ab esu carniùm, itemque ovorum & lacticiniorum; eò quòd ex carne originem trahant, multumque nutriant. Unde intra Quadragesimam jure communi prohibentur; extra eam permittuntur. Imò intra eam, quibusdam locis consuetudo permittit, quæ ubique notanda est. Bon. to. 2. de præcept. Eccles. d. ult. q. 1. p. 2. ex Sylv. Nav. Less. lib. 4. c. 2. n. 8. Azor, Lay. n. 3. Fill. tr. 27. p. 2. n. 44. & seqq. Fagund. p. 4. l. 1. c. 2. Adde, dispensatum quoad carnes, etiam lacticiniis & ovis vesci posse; non tamen vice versâ: & cui est permissus esus carniùm, etiam secunda refectio permessa videtur, ut contra Reg. Less. Nav. &c. probabiliter docet Az. l. 7. c. 10. q. 3. Fil. c. 3. q. 4. Tol. &c. Confirmatque Bon. l. c. si esus carniùm sit permissus ob debilitatem naturæ, & non propter nauseam, vel dampnum tantum. V. Less. Fill. Azor, &c. Ratio, quia de essentia jejunii est abstinentia à carnibus.
- » III. Conditio est, certa hora refectio; quæ est

*La Croix contra  
dicit n. 1269.*

est circa meridiem, nisi aliud loci consuetudo  
ferat: Idque non mathematicè computandum,  
sed moraliter. Dictam autem horam notabili-  
ter sine justa causa, prævenire, mortale putat  
*Nav* & quidam alii; sed probabiliùs docent esse  
veniale *Tol. & Fill. n. 70. 71. & 72.* eò quòd non  
violetur substantia, sed tantùm circumstantia.  
*Less. n. 13. V. Laym. n. 10. & seq.*

Dixi, *notabiliter, & sine causa*: quia prævenire  
ex justa causa v. g. si iter faciendum, si hospites  
dimittendi &c. & absque ea, per mediam ho-  
ram tantùm, nullum peccatum videtur esse. Di-  
latio in vesperam & licita est & laudabilis, si ni-  
hil antè sumas. *Ex dictis resolves*:

I. Non solvitur jejunium per divisionem  
prandii, ob negotium incidens, vel si quid su-  
matur per modum medicinæ, vel ob debilita-  
tem, aliamve causam rationabilem, uti apud  
Religiosos faciunt ministri & lectores mensæ,  
quia non nisi unicam refectionem intendunt. Et  
hinc *Sanch. in Consil. l. 5. c. 1. d. 24. Escob. t. 1. E. 7. c. 3. n. 19.* excusant famulos mensæ ministran-  
tes, si aliquid prægustent, aut ex reliquiis gulosè  
sumant, tum ut meliùs ferviant, tum ut famem  
sublevent; intellige, ( si cum illorum refectione  
licita moraliter uniatur ) Nec solvitur per sum-  
ptionem electuariorum vel crebriorem hau-  
stum: ante quem modicum sumere, ne potus  
noceat, permittit *Azor, Esc. n. 28.* & quidem  
toties, quoties biberit, dummodo non in frau-  
dem jejunii, v. g. 5. vel 6. amygdalas, vel quid-  
simile. *Regin. & alii cum Dian. p. 1. t. 9. R. 24.*  
quia ordinantur potiùs ad alterationē corporis,  
vel digestionem ciborum, quàm nutritionem.

Exci-

» Excipe tamen 1. Si quis sumeret lac, jusculū,  
 » & similia, quæ sive sorbeantur, sive comedantur,  
 » non habent rationem potūs, sed cibi, ac princi-  
 » paliter referuntur ad nutriendum. 2. Si quis po-  
 » ma, pyra, vel etiam uvas in magna quantitate su-  
 » meret; quia habent rationem cibi, *Dicast. & alii*  
 » 6. cum *Dian. p. 9. t. 6. R. 14.* 3. Nisi quis in ma-  
 » gna quantitate electuaria, in fraudem jejunii,  
 » sumeret. Qui verò in potu valde excederet,  
 » contra temperantiam quidem, non tamen con-  
 » tra jejunium peccaret, saltem mortaliter, *Laym.*  
 » n. 27.

» II. Jejunium non solvitur per collatiuncu-  
 » lam vespertinam, etsi hæc non ad somnum, sed  
 » nutritionem ordinetur: quia consuetudo per-  
 » mittit. Addo, *vespentinam*, quia sine causa non li-  
 » cet illam sumere manè vel meridie: ex justa ta-  
 » men causa licet utrumque; ut si fiat ratione de-  
 » bilitatis, negotiorum, studiorum: sine ea erit ve-  
 » niale tantùm, cùm non violetur substantia jeju-  
 » nii.

» Quoad ejus quantitatem, communiter desi-  
 » gnatur quarta vel quinta pars integræ coenæ, ut  
 » contra *Dia. 1. p. t. 9. R. 1. Turr. &c.* docet *Regin.*  
 » c. 2. l. 6. n. 185. *Lay. n. 9. Fill. nu. 33.* dicens, ita  
 » decisum esse in celebri academia Theologo-  
 » rum, qui omnes in quartam partem consen-  
 » serunt. Idem probat *Esc. E. 13. c. 3. n. 61.* si qui-  
 » dem coena ordinaria duarum librarum pondus  
 » non excedat; quia talis in reliquis præceptis  
 » modica censetur, ac proinde tantò quis magis  
 » minúsve peccat, quantò magis vel minús trans-  
 » greditur: Adde, quibusdam in locis ex consue-  
 » tudine plus permitti sæcularibus, quàm Reli-  
 » giosis;

giosis; nobilibus, quàm plebeis, & in frigidis re-  
gionibus quàm in aliis, ut notat. *Lay. n. 9. & Bon. 22*  
*to. 2. de præc. Eccl. di. ult. q. 1. pun. 3. n. 2.* Plus item  
quibusdam locis, in vigilia Nativitatis Domini  
( & alibi in Coena Domini ) permitti ex consue-  
tudine, dicit *Med. Caj. n. 34. Sanch. Escob. E. 7. 22*  
*c. 3. Quod Bon. l. c. non improbat, ubi ea con- 22*  
suetudo est recepta.

Quoad qualitatem, in ea prohibentur cibi ad-  
nutritionem communiter ordinati, qui inter  
fercula ferè apponuntur: Permittuntur autem  
leviores, ut fructus, aliave ex saccharo & melle  
confecta; & pro more regionis parùm butyri &  
casei, ut in regionibus Septentrionalibus, ob  
fructuum inopiam. *Lay. n. 9. 22*

III. In confessione non sufficit dicere; non  
servavi, aut fregi jejunium, sed addendum, ut-  
rum refectione multiplici, an esu carniùm. Et si  
hoc, utrum semel an sæpius quantitatem nota-  
bilem sumpseris, quia probabile satis est, etiam  
in hac materia, parvitatem à mortali excusare,  
ut docet *Bon. p. 2. & Tan. t. 3. d. 3. d. 5. v. g. si 22*  
coquus aut ægroti minister, parùm carnis præ-  
gustent; *Esc. n. 54. Sanch. dub. 12. n. 10. vel 22*  
ex aliis cibis quartam tantùm partem collatio-  
nis ferotinx, sive unam vel duas uncias sumat;  
hanc enim esse materiam parvam, cum *Turr. & 22*  
*Leon. docet Dia. p. 5. t. 5. R. 11. & p. 8. t. 7. R. 54. 22*  
esse probabile. Si autem sæpius eodem die pa-  
rùm sumeret, peccaret graviter; quia materix  
illæ coalescerent in unam magnam, ut contra  
*Salas docet Dia. p. 3. t. 6. R. 43. Denique si sit in 22*  
Quadragesima, addendum, utrum fregeris esu-  
ovorùm, aut lacticiniorùm: tametsi enim *Dian. 22*  
*p. 1. t. 9. R. 41. & p. 3. t. 6. miscel. R. 80. citans 22*



» multos doctores, dicat certum esse, quòd sit  
 » mortale, si non ex jure positivo, saltem ex con-  
 » suetudine, in omnibus ferè mundi partibus re-  
 » cepta, vesci ovis & lacticiniis in Quadragesima:  
 » probabile tamen est, & tutum, ( saltem in his  
 » Germaniæ partibus ) esse tantùm veniale. *Lay.*  
 » n. 3. *Fag. l. 1. c. 2. &c.* Tum quia, licèt consue-  
 » tudo habeat, ea tamen non semper sub pecca-  
 » to, præsertim mortali, obligat. *V. Filliuc. t. 27.*  
 » p. 2. cap. 3. *Bon. num. 2.* Tum quia Ecclesia non  
 » tam graviter ad hoc obligat; ut patet, tum ex  
 » verbis ipsis, tum ex faciliore dispensatione in  
 » his, quàm in carnibus. Ob quam causam et-  
 » iam laridi & adipis usum faciliùs concedi posse  
 » pauperibus, docet *Laym. n. 5.* Imò ait, nec di-  
 » vitem propter eum usum, continuò damnan-  
 » dum esse peccati mortalis, præsertim cum *Sylv.*  
 » *V. Jejunium*, & alii dicant, eum, cui ovorum &  
 » lacticiniorum usus permissus est, etiam laridi  
 » & sagiminis permissum videri; idque non im-  
 » probet *Azor to. 1. l. 7. c. 10. q. ult. V. Lay. hic, Fa-*  
 » *gund. n. 20.* ubi dicit, pinguedinem inter carnes  
 » non computari. *V. Dian. p. 1. t. 9. R. 21.* Ve-  
 » rùm in his videndum ubique, quid recepta pio-  
 » rum consuetudo ferat, à qua non temerè rece-  
 » dendum.

» Dixi, si sit in Quadragesima; quia extra eam  
 » licèt vescitur ovis, qui debet jejunare, v. g. ob  
 » Jubilæum, *Henr. &c.* vel ex poenitentia sacra-  
 » mentali, *Fagund.* vel ex voto, aut in Vigilia. *Vid.*  
 » *Dian. R. 5. & 6.*

A D D E N D A.

1260 Q. 236. Unde & quanta sit obligatio jejunandi  
 vel abstinendi à carnibus. R. §. 1. Obligatio quan-  
 doque jejunandi aut abstinendi est saltem ex  
 con-

consuetudine, uti de jejunio quibusdam diebus, & de abstinentia diebus Veneris ac Sabbati, habet communis sensus omnium fidelium: de abstinentia autem ab ovis & lacticiis in quadagesima constat ex prop. 32. ab *Alex. VII.* damnata, *Non est evidens*, quod consuetudo non comedendi ova & lacticia in quadagesima obliget. Quoad quatuor tempora, sic habetur in lectione Breviarii 14. Oct. festo S. Callisti, *Constituit quatuor anni tempora, quibus jejunium ex Apostolica traditione acceptum ab omnibus servaretur.*

§. 2. Datur de jejunio & abstinentia præceptum, etiam in Jure scripto, ita *S. Th.* & alii commuissimè cum *Moya t. 1. t. 6. d. 5. q. 2. n. 5.* contra *Cajet.*, Et licet aliqui id malè probent ex Synodo VI., uti ex *Bellarmino*. ostendit *Gob.* in *Quin. t. 5. c. 23. n. 221.*, tamen clarè habetur *Cap. Non liceat, Cap. Non oportet. De Consecr. dist. 3., Cap. Quadagesima, Cap. Jejunia. De Consecr. dist. 5. Cap. Denique dist. 4.*, ubi præcipitur observatio jejuniorum, itemque in quadagesima abstinentia, non tantùm à carnibus, sed etiam ab ovis & lacticiis. Quod autem attinet ad has partes septentrionales, saltem per consuetudinem absolutè licita sunt lacticia, uti & ova per quadagesimam in *Diecepsi Colonienfi, Monasteriensi aliisque vicinis. Paderborn. Osnabr. Hildesf. non in Belgio.*

§. 3. Præceptum jejunii ex se obligat graviter, nam *Alex. VII.* damnavit hanc 23. prop., *Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel inobedientia hoc fiat, puta, quia non vult se subicere præcepto: & hanc gravem obligationem pluribus probat Du Bois ad hanc prop. damnatam à n. 492.*

Ecc 2

§. 4.

1263 §. 4. Quod dies Rogationum attinet, quamvis Laym. l. 4. t. 8. c. 2. n. 8. dicat abſtinentiam à carnibus adhuc hodie in pluribus locis non obſervari ex præcepto ſed conſilio; Azor autem l. 7. c. 15. q. 4. dicat non eſſe quidem præceptum, poſſe autem eſſe conſuetudinem, tamen in *Conc. Aurelianenſi* I. Can. 27. expreſſè habetur, ut triduo ante Aſcenſionem omnes abſtineant, & quadrageſimalibus cibis utantur; quod etiam refertur *Cap. Rogationes. De Conſecr. diſt. 3.*; & quamvis non eſſet præceptum ſcriptum, rectè tamen dicit *Steph. t. 1. d. 5. n. 99.* alique cum illo, abſolutè eſſe mortale tum comedere carnes, ſaltem ob conſuetudinem nunc introductam: & idem eſt de feſto S. Marci. de quo vide dicenda l. 4. n. 1291.

1264 Q. 237. An ille, qui ſemel fregit jejunium poſſit eadem die ſæpius comedere. R. §. 1. Si fregit eſu carni-um, toties peccat, quoties iterum comedit carnes, uti habet communis cum *Gob. ſuprà c. 4. à n. 19*; & dictum eſt hìc p. 1. n. 438., quia præceptum, quoad hanc partem, eſt negativum, prohibens pro toto die, id eſt, ad nullo tempore iſtius diei comedendum; & hoc non ratione jejunii præciſè, nam carnes ſæpe prohibentur, quamvis non ſit jejunium, ſed ratione ipſarum carni-um, à quibus abſtinere multùm facit ad mortificandam carnem. Quòd autem tum etiam non poſſit ſumi ſecunda reſectio, conſtabit ex dicendis n. 1269.

1265 §. 2. Si tantùm fregit ſecundâ reſectio-  
ne, *Busenb. relatus n. 1259. item Caſtrop. t. 25. p. 2. §. 2. n. 8. Steph. n. 110. & alii quatuordecim cum Dian. p. 1. t. 9. R. 44., itemq; alii cum Fagund. præcep. 4. l. 1. c. 4. n. 8.* dicunt non peccare mortali-ter comedendo cibos eſuriales, quoties volet:  
quod

quod etiam dicunt *Bonac. Laym. n. 13. Castrop. n. 9.*, si fecerit inadvertenter vel nesciens esse jejunium: imò putant *Vivald. Dian. R. 53. flls. t. 4. d. 1. n. 43.* in sequentibus comestionibus nequidem venialiter peccare, & idem cum aliis dicit *Tamb. in Dec. l. 4. c. 5. §. 1. n. 5.*, si inadvertenter comedisset carnes: Rationem dant, quia tum amplius servari non potest jejunium, de cujus essentia est negatio secundæ refectionis & carni-um: sed tenendum est cum communissima sen-tentia peccari saltem venialiter, quia est contra finem legis, qui est mortificatio carnis: non esse autem plùs quàm veniale docet cum aliis proba-biliter *Less l. 4. c. 2. n. 17.*, quia cùm homines non soleant nisi bis comedere, quòd comedat sæpius, non videtur multum facere ad finem le-gis; nihilominus *Maj. Med. Montes. Covarr. Mo-lan. Sylv. Lo. h & alii multi* valde probabiliter di-cunt peccari mortaliter, quoties iterum sumitur plena refectio, quia notabilis mortificatio carnis, quæ est finis legis, adhuc obtineri poterat per negationem aliarum refectionum, nam si quis manè & in prandio se plenè refecerit, adhuc no-tabilis mortificatio est abstinere vesperi, uti fuisset notabilis mortificatio abstinere manè.

*Q. 238. Quid veniat nomine carni-um, & qui- 1266*  
nam teneantur præcepto ab illis abstinendi. *R.*

§. 1. Indicium animalis carnei est, si possit diu vivere extra aquam; item si magis simile sit animalibus habentibus carnem quàm non ha-bentibus: testudines tamen terræ & limaces, quamvis extra aquam vivant, non censentur caro, ita *Regin. Tamb. n. 10. Gob. in Quin. t. 5. c. 23. n. 122.* Idem dicit *Tamb. n. 12. de Viperis.*

Ecc 3

Pasq.

*Pasq.* autem cum *Gob.* dicit in dubio, an hoc animal constet carne necne, censerì posse non constare carne, quia est possessio pro libertate comedendi, quamdiu non constat esse prohibitum.

1267 §. 2. Licitè ministrantur carnes parvulis ante aut etiam post septennium, si careant usu rationis, uti habet communis cum *Dian. Delbene* de Imm. Eccl. c. 13. dub. 1. & 4. *Tambur.* n. 9. *Steph.* n. 98. contra alios relatos l. 1. n. 674. *Nec obstat* consuetudo contraria non dandi illis, nam si non teneantur ipsâ lege, multò minùs consuetudine: idem de perpetuò amentibus docent *Sanch. Fagund. Delben. Dian.* suprâ & p. 10. t. 12. R. 37. item p. 11. t. 2. R. 56. contra *f. Sanch.* Ratio est, quia parvuli & amentes non sunt capaces præcepti humani, cum nullam humanâ actionem exercere possint; quod magis valet de infidelibus, cum non sint subjecti Ecclesiæ: idem dicit *Tambu.* de amentibus in aliqua materia vel quoad intervalla, quando sunt in amentia, sed contrâ est, quia fatetur cum *Sanch.* dari non debere ebriis, idem autem est de his amentibus, & ratio quoad utroque est, quia cum simpliciter habeant usum rationis, comprehenduntur lege. Vide dicta l. 1. n. 676.

An Carthusiani aliquando possint aut teneantur vesci carnibus, videri possunt *Busenb.* relatus hic p. 1. n. 769. & *Sanch.* in Consil. l. 5. c. 1. dub. 34. Additque rectè *Boudew.* p. 2. q. 18., licet etiam in extrema necessitate constituti tenerentur abstinere à carnibus, posse nihilominus pro medicina sumere cornu cervi, ossa humana, ùgulas Alcis &c.

1268 Q. 239. An licitum sit, v. g. *Ambstolodami,* diebus *Veneris* comedere carnes. *Bz. Caram.* in Th. fund. affirmat, tum quia videtur esse præscriptio, quæ per

10. annos prævalet contra legem ecclesiasticam, uti multi probabiliter docent; tum etiam quia major pars illius communitatis legem istam non observat, pars autem minor potest se accommodare majori. Oppositum est absolutè tenendum, quia illa consuetudo est irrationabilis, ergo non præscribit, nec abrogat legem Ecclesiæ; deinde consuetudini illi semper reclamatur Ecclesia, consuetudo autem non habet vim abrogandi legem, nisi accedente saltem tacito consensu Legislatoris, uti dictum est l. 1. n. 571. Denique leges Ecclesiæ etiam non indigent acceptatione populi, uti dictum est ibidem à n. 630.

Q. 240. An ille, cui in die jejunii est permissus esus 1269  
carnium vel secunda refectio, hoc ipso etiam permittantur plures refectioes. R. S. 1. Licet alicui permittatur esus carniū, non ideo permittitur secunda refectio, ita cum aliis *Th. Hurt. de Resid. tom. 1. Resol. 5. à pag. 295. contra Ills. t. 4. d. 1. n. 44. Busen. & alios*, Ratio est, quia licet jejunium perfectum includat tam abstinentiam à carnibus quàm refectioem unicam, tamen hoc præceptum est divisibile, id est, præcipit unam partem independentem ab altera, hinc duæ illæ partes sunt divisibiles, potestque obligatio ad unam manere sine obligatione ad alteram, præsertim cum unica refectio sit magis essentialis jejunio, quàm abstinentia à carnibus, uti probat *Hurt. pag. 292.*; Et hoc ipsum communiter declarant Episcopi dispensantes pro carnibus in Quadragesima, dum addunt se non aliter velle dispensare, quàm relinquendo obligationem jejunii quoad refectioem unicam, hinc etiam aliquibus per Bullam Cruciatæ datur privilegium jejunandi in carni-

Eee 4                      bus,

bus, uti fatetur *Sanch. dub. 31. Dixi*, non ideo permitti, quia posset aliunde secunda aut etiam multiplex refectio esse permessa, v. g. propter nimium debilitatas vel infirmas vires.

1270 §. 2. Si alicui permessa sit secunda refectio, putant *Fagund. Bonac. & alii* posse toties comedere, quoties vult, sed *Covarr. & alii n. 1265.* citati probabilius negant, quia fieri potest, ut uni secunda refectio sit tali die necessaria & non ulterior, potestque adhuc obtineri finis jejunii, qui est mortificatio carnis, secundum dicta ibidem n. 1265.

1271 Q. 241. *Quid illi sit faciendum, qui venit ex una in alteram Diocesim, ubi non servatur idem stylus Calendarii. R. §. 1.* Cum vetus Calendarium quandoque habeat Pascha v. g. octo diebus ferius quam novum, qui in Quadragesima inde veniret huc, ibi incepisset Quadragesimam octo diebus ferius, & hic haberet Pascha octo diebus maturius; hoc non obstante multorum sententia est cum *Delbene de Imm. Eccles. c. 12. d. 2. f. 4.* non teneri illo anno hic jejunare per illos octo adhuc dies, sed posse se accommodare moribus eorum, apud quos est; communicare tamen deberet pro Paschate, licet post tempus paschale hic transactum veniret, quia hæc obligatio afficit personam, ut tempore isto communicet vel primo quoque. E contra si hic prius absolvisset Quadragesimam, non teneretur postea ibi observare illos octo dies, quia Ecclesia tantum obligat ad unam Quadragesimam uno anno; & idem est observandum de diebus festivis, ita *Sanch. in Dec. l. 1. c. 12. n. 22. Delbene supra & sect. 5. item alii cum Busenb. relato l. 1. n. 687.*

1272 §. 2. Si hodie sit hic dies Cinerum; & Titius post

post 8. dies velit aliò proficisci , ubi tum priùs erit dies Cinerum , tenetur hìc jejunare , quia lex nunc hìc obligat, & ipse est hìc subditus , ergo tenetur lege. *Si dicas*, deobligari pro nunc, quia postea observabit , sicuti quia serò audiam Missam , non obligor audire manè. *Contrà est* , nam non obligor determinatè manè vel determinatè serò audire Missam , sed hoc per Ecclesiam relictum est meæ libertati : E contrà ostendi non potest , cur & unde mihi libertas esset jejunandi, ubi vellem , & me hìc eximendi à lege nunc obligante. Si tamen jejunaverim hìc per 8. illos dies , non tenebor ibi prosequi nisi alios 32. , quorum ultimus respondeat nostro Paschati, quia tum absolvero Quadragesimam.

Q. 242. *Quid notandum sit circa vigiliam S. Matthiæ vel S. Joannis : item circa abstinentiam festo S. Marci.* R. Justa causa est , cur Episcopus dispenset ad vitanda scandala & peccata populi , si vigilia S. Matthiæ incidat in unum diem è Bacchanalibus, ita Laym. l. 4 t. 8. c. 3. n. 8. *Castrop.* t. 25. p. 2. §. 5. n. 12. *Gob.* & alii: Nec dissentit *Dian.* p. 3. t. 6. R. 66. , quamvis p. 10. t. 16. R. 7. afferat *Gav.* & *Leand.* in contrarium. Si autem festum S. Matthiæ incidat in diem Cinerum , statutum est in Dicecesi Coloniensi, Monasteriensi, Viennensi aliisque, auctoritate Ordinarii , ut jejunium etiam à Religiosis anticipetur in priore Sabbatho, (: & idem est, si festum incidat in diem Martis : ) festum autem in foro observetur in die Cinerum, & in choro postridie : Vigilia autem S. Matthiæ manet affixa suæ diei, quia non est causa hanc transferendi, & ab ea separari potest jejunium. *Gav.* in Rub. brev. f. 3. c. 7. n. 3. Quòd si festum S. Matthiæ incidat in diem Veneris ante quinquagesimam , Agenda



Monasteriensis sub *Ernesto* edita anno 1592. statuebat, ut jejunium servaretur ipso festo S. Matthiæ, scilicet die Veneris, sed usus iste exolevit, & aliæ editiones Agendæ id non habent, hinc anno 1702., quando casus iste erat, observatum est ab omnibus jejunium die Jovis, secundum morem universalis Ecclesiæ. Quod dictum est de jejunio transferendo, si vigilia incidat in unum diem à Bacchanalibus, admittunt alii cum *Gav.*, etiam si incidat in diem v.g. Patroni vel omnino solennem. Per Bullam *Urb. VIII* datam 13. Oct. 1638. statuitur, ut si festum Corporis Christi incidat in Vigiliam S. Joan. Baptistæ, jejunium sit pridie festi Corporis Christi: & eo anno nihil sit de Vigilia, ita *Mothier* in Ordine Div. Off. pro anno 1707. Idem statuit *Leo X.*, teste *Nav.* in Man. c. 21. n. 11. De abstinentia festo S. Marci, videri debent dicenda l. 4. n. 1291.

1274 Q. 243. Ad quæ jejunia teneantur Religiosi. R.  
 §. 1. Tenentur ad ecclesiastica juris communis, uti per se patet; non tenentur autem ad ea, quæ sunt speciali consuetudine vel voto oppidanorum, apud quos resident, inducta, quia non censentur pars Communitatis profanæ, ita *Dian.* p. 9. t. 7. R. 14., qui tamen p. 1. t. 9. R. 36. dixerat obligari generali consuetudine recepta in aliqua civitate. Neque Religiosi Exempti tenentur ad illa, quæ à locorum Ordinariis inducuntur, quamvis jure novo teneantur observare festa Diocesana & cessationem à divinis tempore interdicti, ita *Sanch.* in Conf. l. 5. c. 1. dub. 1. & c. 9. dub. 1. *Bonac.* de præcept. Eccles. d. ult. q. 1. p. 6. n. 5. *Castrop.* de Legibus d. 1. p. 24. §. 6. n. 11. aliique communiter cum *Dian.* p. 1. t. 9. R. 36. & p. 10. t. 11. R. 36. contra *Villal.* & alios.

§. 2.

§. 2. Si Religiosus necdum expleverit annum 1275  
 21., *Saa, Fagund.* uterque *Sanch.* & alii dicunt teneri ad jejunia sui Ordinis, tum quia videtur per votum renunciassè privilegio ætatis, tum etiam quia obligatio Religionis & regulæ est alia ab obligatione temperantiæ, quam intendit lex Ecclesiæ: Sed *Med. Graff. Ascanius Tambur.* & alii dicunt non teneri, quia præsumi potest regulam non obligare eum sub mortali, quem non obligat Ecclesia; & utramque sententiam dicit probabilem & tutam *Thomas Tambur.* in Dec. l. 4. c. 5. §. 7. n. 6. & n. 8.; addit idem videri esse de sexagenariis Religiosis, posito enim quòd non teneantur jejniis Ecclesiæ, de quo dicitur à n. 1317. probabile est, quòd lex Religionis proportionetur cum lege Ecclesiæ.

Q. 244. An parens teneatur filios, vel dominus 1276  
 servos cogere ad jejunandum. *R. Vega, Fill. Rodriq. Homob. Azor, Nav. Dian.* p. 1. t. 9. R. 28. *Steph.* t. 1. d. 5. n. 138. & alii dicunt teneri monere, si jejunare teneantur & non jejunent, attamen non teneri cogere, quia hoc videtur nimis durum: *Tambur.* §. 6. n. 3. putat satis esse, si moneant & objurgent, præsertim cum nullam in eos spirituales jurisdictionem habeant: *Sanch.* dub. 17., quamvis hoc admittat de dominis, tamen meritò dicit aliquando etiam famulis negandam cœnam, si probabiliter putent id profuturum: quòd autem filios attinet, rectè dicit, parentes teneri cogere filios, semper negando eis cœnam, quia tenentur corrigere & adigere ad observationem præceptorum.

Q. 245. Quid notandum sit circa horam refectio- 1277  
 nis in jejunio. *R. Seqq.* §. 1. Primitus erat hora 3.  
 post

post meridiem aut sub vesperum, & ideo vocabatur coena; nunc autem censetur 12. circiter: notat tamen *Sanch. dub. 28.* ex communi consuetudine esse medium 12., imò jam esse horam 11. dicunt *Sanch. Med. Angles* aliique; quòd valet maximè de Religiosis, qui per privilegium etiam sine causa possunt unâ horâ anticipare, *Steph. n. 121. Tambur. c. 4. §. 4. n. 3.*

1278 §. 2. Videtur probabilius cum *7lls. t. 4. d. 1. n. 39.*, quòd anticipare collationem vespertinam notabili tempore & absque causa non sit mortale, quia etiam per hoc non tollitur substantia jejunii, quæ consistit in abstinentia à carnibus & refectioe unica: unde si quis sine causa manè sumeret collationem & meridiè prandium, aut manè vel meridiè collationem & circa horam tertiam prandium, vesperi autem nihil, tantùm leviter peccaturum dicit cum aliis *Tambur. n. 12. & 13. Addunt 7. Sanch. d. 53. n. 2. Tambur. §. 3. n. 10.* aliique apud *Sanch. dub. 27.* nullum esse peccatum, si in meridiè sine causa fiat collatio & vesperi prandium, quia est magis ad finem legis, cum sit major mortificatio, & *Sanch.* dicit esse verè probabile, sed *Diana p. 11. t. 3. R. 9. & Castrop. §. 3. n. 6.* dicunt esse veniale, quia est alienum ab usu Ecclesiæ, quamvis fateantur inter causas justas esse venationem aut piscationem, etiam recreationis causâ, item faciliorem expeditionem negotiorum, tractationem hospitem &c.

1279 Q. 246. Quomodo licitum sit interrumpere prandium die jejunii. *R. §. 1.* Si quis interrumpat ob negotium, *Pasq. decis. 121.* putat eum posse complere prandium absoluto negotio, quamvis hoc

hoc duraret usque ad vesperum , quia cum illa interruptio sit involuntaria, prandium, ad quod jus habet , manebit complebile per sequentem comestionem : contradicit *Tamb.* in Dec. l. 4. c. 4. §. 2. n. 18., non enim apparet, quomodo id , quod vesperi comedit , possit cum cibo jam digesto facere unam comestionem, hinc *Diana & Lezana* dicunt non debere intercedere plus , quam unam vel duas horas , nam duas etiam admittit *Sanch.* , quamvis *Escob.* putet id esse nimitum , ideoque cum *Tambur.* tantum unam concedat : nihilominus *Leander & Steph.* t. 1. d. 5. n. 113. probabiliter sic distinguunt, si interrumpat ultra duas horas, & prius sumpserit , quantum satis est ad jejunium sine magno incommodo tolerandum , non poterit redire ; si autem prius non sumpserit tam multum , dicunt cum *Pasq.* , quantumcunque sit sero , posse redire , dummodo retinuerit intentionem redeundi , quæ uniat illas duas comestiones in unum prandium.

§. 2. Quando est tempus prandij, potest ministrans vel legens ad mensam sumere cibum, etiam in magna quantitate, per horam circiter ante prandium suum , & postea hoc complere expleto suo servitio, *Sanch. Leand. Tamb.* n. 17. & alii cum *Dian.* p. 10. t. 14. R. 61. Ratio est, quia habet jus tum incipiendi prandium cum aliis, occurrente autem negotio, quale est tale servitium, licite interrumpit. 1280

§. 3. Si quis finierit prandium & plicarit mapulam cum proposito nil amplius comedendi , item si surrexit à mensa etiam gratis actis, potest intra quadrantem , uti docent *Fill.* & alii apud 1281

apud *Dian.* p. 1. t. 9. R. 32., aut intra quadrante-  
tem & medium, uti habet *Tamb.*, mutatâ volun-  
tate iterum assidere & comedere, quia moraliter  
censebitur una comestio; & ita etiam docet cum  
aliis *Sanch.* in conf. l. 5. c. 1. dub. 24. Hinc abso-  
lutè tenent *Less.* l. 4. c. 2. n. 11. & alii contra *Nav.*  
*Val. Castrop.* t. 30. D. 3. p. 2. §. 2. n. 2. si quis suffi-  
cienter refectus surrexit animo non revertendi,  
posse post interpositum temporis intervallum  
mutatâ intentione redire & continuare prandi-  
um; cujus tempus adhuc durat; & hoc fatetur  
probabile *Laym.* l. 4. t. 8. c. 1. n. 6. licet contrari-  
um teneat.

1282 §. 4. Si prandium differre debeas ultra ho-  
ram communem, potes aliquid cibi sumere, ne  
vires deficient aut stomachus dolore prematur,  
quia talis cibi sumptio censeatur medicina, uti ex  
benigna interpretatione Ecclesiæ censent *Nav.*  
*Tol. Az. Saa, Val. Less. Laym.* cum *Castrop.* p. 2. n. 3.

1283 Q. 247. *Quamdiu liceat protrahere prandium.*  
R. Saltem ad duas horas, nec ultra, uti volunt  
*Fagund. & Tambur.* in Dec. l. 4. c. 4. §. 2. n. 15., si  
enim liceret protrahere usque ad vesperum, et-  
iam liceret sumere secundam refectioem post  
prandium, idem enim est, in ordine ad nutrien-  
dum corpus, intra tantum tempus incipere no-  
vam aut continuare eandem refectioem, quæ  
re ipsa erit moraliter multiplex. *Nec refert*, quòd  
non semper edatur, sed fiat confabulatio, nam  
interea concoquit stomachus cibos ingestos, qui  
sufficiebant pro integro prandio: & licet *Pasq.*  
cum *Gob:* in *Quin:* t. 5: c. 26: n. 8. excusent Ger-  
manos præcipuè ex consuetudine protrahendi  
etiam ad 4: & 5: horas, attamen nescio, an ista  
consue-

consuetudo approbetur : hoc tolerandum esset , si post duas circiter horas apponerentur sola bellaria vel leviores cibi , maximè si postea vesperi abstineretur à collatione, quæ sic censebitur quasi anticipari.

Q. 248. Quid faciendum sit illi , qui die jejunii <sup>1284</sup>  
manè vel post prandium comedit. R: §: 1. Si manè sumpsit jentaculum non æquivalens plenæ refecti-  
oni, potest moderatè prandere, quia non amittit jus ad unam plenam refecti-  
onem, *Less: Laym: c. 2: n: 14.* ; si autem non sumpsit nequidem æquivalens collationi vespertinæ, potest prandere & vesperi sumere collationem, *Diana p. 10. t. 14. R. 61. Tamb: §. 3. n. 14.*, quod concedit *Turr.*, licet malâ fide sumpsisset : Si tamen sumpserit æquivalens collationi vespertinæ, poterit sumere prandium in meridie vel vesperi, si autem sumat in meridie, *Diana & Tambur:* dicunt non posse sumere collationem vesperi, quia hanc sumpsit manè; si tamen esset graviter incommodum vesperi pati inedia, permittit eam etiam vesperi *Tambur.*

§: 2. Si per inadvertentiam manè sumpsit <sup>1285</sup>  
jentaculum sufficiens ad prandium, secundum *Fagund: & alios apud Laym: & Castrop: n: 10.* adhuc potest prandere, quia cum sit factum ex ignorantia jejunii, non computatur pro prandio, ergo manet jus ad illud: sed probabilius est cum *Dian: Laym: Castrop: & aliis* non posse prandere, quia habuit unam plenam refecti-  
onem, & æquè nutritus est, five sciens five nesciens ita jentârît, poterit itaque vesperi tantum sumere collationem.

§: 3: Si ex malitia vel iter factururus manè pran- <sup>1286</sup>  
dit,

dit, postea autem iter non agat, aliqui cum *Sanch.* d. 53. n. 2. & 6. putant posse iterum in meridie prandere, quia hora prandii est essentialis vel saltem circumstantia intrinseca jejunio, ergo hac violatâ servari non potest jejunium; sed oppositum absolutè tenendum est cum *Sanch.* in Conf. l. 5. c. 1. dub. 28. n. 8. *Castrop.* §. 3. n. 5. & aliis, quia adhuc servari potest substantia jejunii, circumstantia autem illa præcipitur divisibiliter.

1287 §. 4. Si quis post prandium sumpserit aliquid cibi, tantò minùs sumere debet in collatione: si tamen ferme ad tempus collationis sumpisset, quantum pro collatione permittitur, deberet ab hac omnino abstinere, quia prior comestio censeretur fuisse collatio.

1288 Q. 249. *An satisfaciat legi, qui pridie vel in prandio ita replet ventrem, ut non sentiat difficultatem in die jejunii.* R. Negant aliqui, quia agit contra finem legis, qui est maceratio corporis: sed *Bonac.* de præcept. Eccles. d. ult. q. 1. p. 2. n. 7. cum aliis multis probabiliùs affirmat, quia quamvis peccet contra temperantiam, tamen ponit objectum à lege præceptum, licèt non attingat finem illius, quod non requiritur, quia finis præcepti non cadit sub præceptum, alioquin qui per pisces plùs nutriretur quàm per carnes, non posset comedendo pisces satisfacere præcepto jejunii, quod nemo dicet.

1289 Q. 250. *Quid circa potum & res liquidas sit addendum.* R. Seqq. §. 1. Ad verum potum non est satis, quòd sit aliquid liquidum, alioquin lac & jusculum essent potus, sed requiritur, ut ex natura sua tantùm adjuvet ad alterandum corpus vel ad  
vehem-

vehendum & concoquendum alimentum, non autem nutriat solidas corporis partes; & ita vinum, mustum, cerevisia, vinum adustum alii- que liquores ex herbis distillati, sunt merus potus.

§. 2. *S. Antonin: Alenf: Richard: Rosel: Sylv: & 1290*  
alii dicunt vino frangi jejunium, præsertim si manè bibatur, aut intendatur nutritio, & fiat in fraudem jejunii: sed absolutè negant *S: Th: 2: 2: q: 147: a: 6: ad 2.* aliique communissimè cum *Sanch: dub: 23: Laym: l: 4: t: 8: c: 1: n: 7.*, quamvis etiam fiat ad sedandam famem, *Castrop: p: 2: §. 2. n. 4.*; imò licèt fiat in fraudem jejunii, inquit *Tambur: §. 2: n: 4.*, quia Ecclesia tantùm prohibet hoc, quod de se est alimentum & tendit ad nutriendum corpus, neque intentio sumentis mutat rationem potùs, qui de se est tantùm ad sitim sedandam & refrigerandum sanguinem, quamvis etiam juvet ad vehendos & concoquendos cibos.

§. 3. De chocolata docent *Th: Hurt: Lop: & 1291*  
alii non frangere jejunium; Idem tenet *Henriq: v. jejunium*, referens *Urbanum VIII.* oblatis ingredientis & in ejus conspectu confecto chocolatae, de illo gustato dixisse, esse & manere potum: Idem responsum esse à *Greg: XIII.*, *Pio V.*, *Paulo V.*, testantur plures DD., inquit *¶lls: t: 4: d: 1: n: 39:* Idem defendit *Cardin. Brancatius* in disertat. de chocolata: Et hanc sententiam *Dian: p: 11: t: 6: R: 4*, & *Tambur: n: 7.* dicunt esse absolutè probabilem. E contrà frangere jejunium docent plurimi alii cum *Lez. & Castrop: supra*, probantque fusè *Tamb: supra & Boudew: p: 2. q. 17.* consideratis ingredientis & vi nutritivâ illius:



nihilominus putant *Leand: & Dian.*, si non misceatur multum illius materiae, sed bibatur tenue, non frangere jejunium, secus si multum misceatur, & coquatur instar densae pultis; addunt saltem nunquam graviter frangere, nisi misceatur ultra duas uncias.

1292 §. 4. De lymoniade & hypocras docent *Leand: Murc: & Steph: t: 1: d: 5: n: 91.* non frangere jejunium, quia communiter non multum misceatur materiae comestibilis; & idem videtur esse de faba Kaffe: minimè autem frangit decoctum ex herba The, quod potissimum est ad recreandos spiritus vel mitigandum sanguinem.

1293 Q: 251: *Quid circa ea, quae ad haustum sumuntur; item circa electuaria, tabacum & fructus. R: S: 1.* Communiter tenent omnes cum *Diana p: 10: t: 14: R: 59.* ratione potus, ne noceat, non licere plus panis vel cibi sumere, quam mediam unciam, quia haec quantitas commixta potui sufficit ad impediendum nocumentum. Rectè monet *Steph: n: 112.* his verbis, *puto de facto, sub colore, ne potus noceat, saepius à variis aliqua sumi, tantum ideo, ut potus magis sapiat, quod profectò non licet.*

1294 §: 2: *S: Th: Laym: & Steph: n: 92.* dicunt licere electuaria, confecta seu conserva, ut vocant, cum accipiantur, non ut alimenta nec in fraudem legis, sed ut medicamenta aut praeservativa, nisi acciperentur in magna quantitate: sed contradicunt *Fagund: & Diana, R: 60.*, quia videntur habere rationem cibi, nec licere possunt nisi actu malè affectis pro medicina, vel de propinquo alioqui infirmandis ad praeservativam.

§: 3:

§. 3. De tabaco docent omnes , quòd non 1295  
frangat jejunium, quia non reficit solidas corpo-  
ris partes sed tantùm spiritus.

§: 4: Docent *Vivald: & Pasq:* posse ad sedan- 1296  
dam sitim comedi recentem uvam, pomum, ly-  
monium, succum citrini, quia non sumuntur ut  
cibus sed velut potus, maximè cum in ore prius  
ferme resolvantur quàm deglutiantur.

Q: 252: *Quid circa collationem vespertinam sit* 1297  
*addendum.* R: Hoc præcipuè advertendum est,  
quòd cum collatio ista sit per consuetudinem in-  
troducãta, in ea non liceat aliud circa quantita-  
tem, qualitatem & tempus, quàm habeat consue-  
tudo hominum timoratorum in unaquaque pa-  
tria, ita cum aliis *Castrop: t: 30: d: 3: p: 2: §: 2: n: 5.*  
Auctores tamen etiam notant sequentia,

§: 1: Licita est talis collatio, quamvis fiat ad 1298  
sedandam famem, vel sine ulla necessitate, *Sanch:*  
in *Conf: l: 5: c: 1: dub: 25: n: 2: Castrop: supra.*

§: 2: Quod attinet ad quantitatem, sententiæ 1299  
variant, *Lez: Steph: & alii* dicunt non licere nisi  
4: uncias: ( 12. uncia sunt libra seu unum pondo  
apud Veteres, 16 verò apud nos, *Less: de vera*  
*ratione valetudinis conservandæ n: 14: in fine* )  
*Suar. & alii* 12. Auctores cum *Dian. p: 1: t: 9: R: 1,*  
concedunt 6: imò & 8: uncias; sed alii dicunt illis  
tantùm licere 8:, qui valde magno cibo indi-  
gent; hanc tamen restrictionem non admittunt  
*Azor, Fagund. Villal. Bonac. 7. Sanch: Castrop: n: 7,*  
*Tamb: in Decal: l: 4: c: 5: §: 3: n: 1, Sporer: in Th:*  
*mor: t: 1: c: 5: n: 30.,* sed absolutè tenent cum  
primis, ac dicunt posse saltem ex consuetudine  
ab unoquoque, sive multùm sive parum come-  
dente, sumi octo uncias, etiamsi fames per illas

planè extingueretur : videtur tamen probabiliùs dici, quòd quantitas restringi debeat ad quartam circiter vel quintam partem prandii , uti habet *Busenb.* Addunt *Laym: Regin: Castrop: flls: t: 4: d: 1: n: 42.* plus permitti illis, qui continuò dediti sunt studiis aliisque negotiis fatigantibus caput, quia spiritus in eis magis deficiunt. Similiter *Azor t: 1: l: 7: c: 8: in fine, Bonac: de præc: Eccl: d: ult: q: 1: p: 3: n: 2: f: Sanch: d: 5 2: n: 9: Laym: l: 4: t: 8: c: 1: n: 9: Fagund: in præc: Eccl: 4: c: 4: n: 2 1. Regin: l: 4: d: 10: n: 185: Steph: t: 1: d: 5: n: 117: Sporer in mor: t: 3: p: 3: append: ad 3: præc: f: 2: aff: 3: §: 2: n: 26: Taber: p: 2: t: 1: c: 4: q: 7.* aliique multi apud *Vind: Tab: ad prop: 5: in collect.* permittunt plus nobilibus, quia solent esse debilioris valetudinis & assueti magis substantioso cibo; sed bene limitant, si talis sit loci & timoratorum nobilium consuetudo.

1300 §: 3: Si quis ad duas uncias tantùm excedat quantitatem in collatione permissam, non peccat mortaliter, nam duæ unciaë non sunt materia gravis, *Vidald: Leand: Tamb: aliique cum Dian: p: 10: t: 14: R: 57.* Addit *Sporer* tertiam partem collationis adhuc esse materiam levem, adeoque si extra tempus non sumatur usque ad dimidium collationis, non fore mortale, quia talis quantitas videtur parva, & in se & in ordine tam ad totum diem, quàm ad finem jejunii: non peccari autem mortaliter mutando tempus collationis illius vespertinaë, dictum est n: 1278.

1301 §: 4: Uterque *Sanch: Az: Diana p: 1: t: 9: R: 35: Tamb: n: 8.* dicunt in vigilia Nativitatis Christi, etiamsi incidat in Sabbatum 4: temporum, posse accipi collationem duplo majorem, imò *Sanch:* dicit

dicit ex fructibus & confervis posse accipi ad satietatem; quod *Vidald.* extendit ad vigiliis Paschæ & Pentecostes, quia sunt vigiliæ lætitiæ, sed attendenda est consuetudo locorum, hinc *Tamb:* n. 7. & *Mendo* d. 8. n. 10. negant licere, quia nempe in suis patriis necdum erat ista consuetudo, uti nec est in his.

§. 5. *Az: Bonac: Pasq: Vidald.*, uterque *Marchant. Wiggers, Sporer, Burgh:* cent: 1: cas: 74. dicunt vesperi spectandam esse tantum quantitatem non autem qualitatem, hinc sumi posse 4. partem offæ, piscis & similia, quæ quis in prandio solet comedere; nec dissentit *Tamb:* n. 3. dicens non constare de obligatione in contrarium: sed contradicunt AA plures quam 30: cum *Dian: R: 1.*, & pluribus p: 10: t: 14: R: 58. Item *Lez:* & alii cum *Steph: n: 115.*, nisi alicubi prævaluerit consuetudo, quâ standum est.

§. 6. *Castrop: n: 4: & 6: Fill: t: 27: p: 2: c: 2: n: 11.* negant licitum esse pro collatione permiscere panem & vinum aliūve liquorem, & inde coquere velut offam, quia iste liquor non retineret rationem potûs, sed propter coctionem ex illo & materia solida fieret unus cibus solidus excedens consuetam quantitatem collationis; & hæc sententia est probabilior, quamvis *Az. Boss. & alii* cum *Diana* p. 1. t. 9. R. 34, & p. 10. t. 14. R. 58. putent adhuc licere, cum non augeatur substantia, sed tantum temperetur qualitas in ordine ad faciliorem concoctionem; sicque miscebit saltem stomachus & concoquet ad similem nutritionem, quod *Laym.* l. 4. t. 8. c. 2. n. 9. fatetur probabile, attamen non approbat, quia videtur esse contra consuetudinem;

fi tamen adfit causa, uti stomachi infirmitas, dicit nullum fore peccatum: Addit piscem infumatum sumi posse; item lactucam elixatam, ut cruditas tollatur: admittunt etiam ova *Vidald. & Pasq.*, quando licitum est hæc comedere, sed iterum contradicunt *Tamb. supra & Diana R. 57.*, debetque etiam in hoc attendi ad consuetudinem locorum.

1304 Q: 253: Quid præterea notandum sit circa parvitatem materiæ in carnibus. R. §. 1. Eam dari, præter citatos à *Busenb.*, docent *Merol: Hurt: Pasq. Trull: Gob:* in *Quin: t: 5: c: 23: n: 233.* *Diana p. 5. t. 5: R: 32.*, qui p: 10: t: 14: R: 32. vocat hanc sententiam communem. Ratio est, quia prohibentur carnes prout sunt nutritivæ seu refectivæ virium, sed parùm carnis parùm nutrit, ergo etiam parùm, sive sub parvo peccato prohibetur. *Nec obstat*, quòd hoc præceptum sit negativum, nam etiam præceptum non furandi est negativum, & tamen in eo datur parvitas materiæ.

1305 §. 2. Difficultas major est in designanda parvitate materiæ: *Bonac: Hurt: Trull.* parvam materiam dicunt, modicum, sive exiguum frustulum; alius apud *Dian: p: 1: t: 12: R: 32:* dicit, non plùs, quàm quod licet libatoribus ciborum apud Reges: *Sporer in Th: mor: t: 1: c: 5: n: 30.* concedit mediam aviculam, sed cùm non determinant pondus, necdum scitur quantitas. *Quidam* recentior apud *Gob.* dicit materiam parvam esse, si non superet 8. uncias, sed meritò rejicitur ab omnibus. *Escob.* ponit, si non sit plùs quàm uncia; *Pasq.*, si non sit plùs, quàm media uncia; *Leand. & Dian.* putant hoc esse ad-  
huc

huc nimis laxum, unde dicunt non debere excedere octavam partem uncix: Denique *lls: t: 4: d: 1: R: 36.* universaliter dicit materiam illam esse parvam, quæ non potest homines ad frequentem sui sumptionem allicere, quia nempe tam parva est, ut homo non curet eam unâ die sumere in ordine ad nutritionem.

*Q: 254: An jejunium frangatur sæpius per diem comedendo pauca. R. Affirmativè, hinc Alex. VII. damnavit hanc 29: prop., In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in sine comederit, non frangit jejunium. Ratio autem est, quia partes illæ uniuntur in effectu, qui est notabilis nutritio & roboratio corporis, singulæ enim partes cibi, sive simul sive successivè sumantur, addunt robur, & hic effectus roborationis manet simul post sumptas omnes partes, hoc autem est graviter contra finem præcepti intendentis mortificationem carnis, uti pluribus deducunt *Mendo d. 8. q. 5. & Du Bois*, ad hanc prop. damnatam.* 1306

## D V B I V M II.

*Quæ causa excusent à Jejunio.*

Resp. Hæ sequentes, I. Superioris dispensatio: quâ tamen non est opus, si necessitas sit evidens, sed in dubio tantùm: idque sive ad esum carniæ, sive ad secundam refectionem. Talis autem Superior est Episcopus & Parochus, etiam præsentè Episcopo, quando legitima consuetudo sic habet: Imò *Sylv. & Sanch. de Matrim: l: 8: d: 9: n: 27: & in consil. l: 5: c: 1: d: 5: n: 18.* 1307

Fff 4

abso-

absolutè affirmat , posse dispensare præsentè  
 Episcopo : quia, inquit , ad Episcopum non re-  
 curritur in minimis , ut usus habet ; quod Epi-  
 scopi sciunt , & non contradicunt : Verùm id  
 totum pendet ab usu & consuetudine , sine qua  
 non licebit. *V. Trul. l. 3: c. 2: d. 7.* Item Prælati  
 (& in ejus absentia , Vicarius illius , ut habet  
*Sanch. l. c.*) respectu suorum Religiosorum non  
 tamen Confessarius, licet privilegiatus, si non  
 sit Parochus ; quia non habet jurisdictionem in  
 foro externo , *Sanch. l. c. contra Palaum* ; Unde  
 tantum potest judicare de justitia causæ. Causa  
 autem valida ad dispensandum, erit, vel vera,  
 vel quæ talis putatur ; sufficit enim credulitas  
 inculpata. Item, cum quis bonâ fide putat se à  
 jejunio excusari, etsi causa insufficientis sit, tan-  
 tum venialiter peccare, docet *Caj.*, At si verè  
 bonâ fide putet, se planè excusari, nullo modo  
 peccare videtur.

II. Causa est impotentia, quâ excusantur, qui  
 sine notabili damno non possunt jejunare ; ut  
 sunt juniores, usque ad annum 21. completum ;  
 quibus tamen post 7. annum carnes dari non  
 debent. Item debiles, infirmi, convalescentes,  
 prægnantes, lactantes, &c. Ratio, quia hi omnes  
 egent alimento multiplicato : uti & senes com-  
 munitè sexagenarii, nisi evidenter constet pos-  
 se jejunare sine damno. In dubio autem, an pos-  
 sint, non tenentur cum periculo tentare fortu-  
 nam ; quia cum de ætate constet, & robur sit du-  
 bium, non est expectandum, donec deficiat,  
 tunc enim irrecuperabilis est defectus, *Gran. r. 2:  
 d. 6: tr. 3: p. 1: dub. 6: s. 5. n. 9: Escob. Lay. l. 4: tr. 8: c. 3:*

Tann:

Tan. 2. 2. d. 3. q. 3. du. 5. Fill. t. 27. p. 2. c. 6. &c. commu-  
 niter, contra Nav. Sa, Sanch. de Matr. to. 2. l. 7. d. 32. 35  
 n. 17. & Consil. l. 5. c. 1. d. 4. n. 7. Ita Dia. p. 1. t. 9. R. 20.  
 &c. qui absolutè, sine omni restrictione sexage-  
 narios omnes à jejunio liberant: Quam senten-  
 tiam Trul. tanquam communiorem, & magis  
 conformem tempori, & imbecillitati humanæ,  
 ut ait, sequitur (cum Molfez Ortiz. &c.) n. 3. præ-  
 fertim cum scrupulis, quibus exponit contra-  
 ria, liberet. Quidam insuper id extendunt ad  
 eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus  
 voverunt jejunium, adduntque esse probabile,  
 quòd sufficiat, si annus 60. fit inchoatus, eò  
 quòd is in favorabilibus habeatur pro comple-  
 to. Dia. p. 5. t. 14. R. 38. ex Naldo, & Sanch. n. 6.  
 Item p. 9. t. 7. R. 73. ex Trul. & aliis 6. Eâdemque  
 ætate (uti & ante annum 21.) Regulares non  
 teneri ad jejunia sui Ordinis, probabile affirmat  
 Dia. ex aliis 4., qui etiam probabile censet excu-  
 sari fœminas quinquagenarias, ex aliis 4. Deniq;  
 pauperes, qui non habent alium cibum præter  
 prohibitum, vel non sufficientem pro unica re-  
 fectione. V. Sanch. l. c. d. 15. in Consil. ubi dub. 14.  
 ex Nav. Gabr. Angl. excusat eos, qui laborant  
 tertianâ vel quartanâ; item qui ex vacuitate  
 stomachi notabilem capitis dolorem vel verti-  
 ginem patiuntur, vel totâ nocte calefieri, aut  
 dormire non possunt. Neque hos teneri manè  
 sumere collatiunculam, & vesperi cœnam, no-  
 tat. Dia. p. 1. t. 9. R. 51. ex Fill. & aliis 3., quia nemo  
 tenetur pervertere ordinem refectionum.

III. Causa est, labor, vel officium, cum quo je-  
 junium non possit consistere, qualis est agrico-  
 larum, & multorum opificum, ut fabrorum, pi-



»storum, futorum, &c. (etsi de futoribus neget  
 »*Angl.* cujus sententiam *Sanch. consil. l. 5. c. 1. dub. 7.*  
 »*n. 5.* dicit esse veram, si non suant, sed tantum  
 »scindant corium, & materiam præparent:) non  
 »tamen pictorum, sartorum, quorum labor exi-  
 »guus est. Excusat etiam *Lay. l. 4. t. 8. c. 3.* figulos,  
 »argentarios, ferrarios, lignarios, fullones, cœ-  
 »mentarios, coriarios, & textores. *Dia. p. 4. t. 4. R.*  
 »*134.* & *Gordonus to. 2. l. 6. q. 18. c. 6.* versantes præ-  
 »lum typographicum, non tamen typorum  
 »compositores. Fossores autem, ferrarios, & fi-  
 »miles, etiam die uno, vel altero, quo non labo-  
 »rant, excusat *Az. Sc. cum Dia. p. 1. t. 9. R. 9.*  
 »Similiter excusatur, qui pedibus facit iter per  
 »magnam diei partem, ut ait *Sanch. dub. 10. n. 3.*  
 »*V. Fil. n. 119.* Ratio horum omnium est, quia  
 »communitè horum vires non sufficiunt ad hu-  
 »jusmodi labores cum jejuniò.

» Dixi, *pedibus*: quia multi non excusant equites:  
 »longa tamen equitatio ad plures dies, ut docet  
 »*Fil. n. 122.*, meritò excusat: Ubi etiam concedit  
 »ob labores præcedentes, & subsequentes posse  
 »aliquem excusari, si probabiliter debilitatus, vel  
 »debilitandus putetur, ita ut officio rite fungi ne-  
 »queat. *V. Bon. to. 2. de præc. eccles. d. ult. q. 4. n. 11.*  
 »Ex eodem capite Doctores excusant conjugem,  
 »si debitum reddere non possit, quando jejunit,  
 »ut & uxorem, quæ ob maciem non possit cum  
 »jejuniò se viro gratam præstare, *Bon. n. 14.* At-  
 »que universim loquendo nemo tenetur opus,  
 »ad quod obligatur, omittere ob præceptum  
 »jejunii, ait *Caj.*, quod intelligo, nisi ista obliga-  
 »tio sit valde levis, & rationabiliter postponen-  
 »da obligationi jejunii.

IV. Est pietas, vel majus bonum. Unde excu-  
 santur, qui cum jejunio non possunt vacare o-  
 peribus melioribus, v. g. Concionatores, Præ-  
 ceptores ordinarii, Confessarii, Cantores, &  
 quotquot opera charitatis & misericordiæ, tam  
 corporalia, quàm spiritualia exercent, etiam ob-  
 mercedem, si ea cum jejunio peragere non pos-  
 sunt. *Fill. n. 24. Azor. p. 1. l. 7. c. 28. Fern. Navar. Sylv.*  
*Fag. &c.* Atque hi quidem omnes intelligunt &  
 ferè addunt, quando eorum labores cum jeju-  
 nio non possunt consistere, *Diana* autem (abso-  
 lutè loquendo) p. 1. t. 9. R. 9. Prædicatores, qui  
 diebus quadragesimalibus, (intellige omnibus)  
 concionantur, putat à jejunio excusandos, quia,  
 inquit, summo opere laborant: non item eos,  
 qui Dominicis tantùm concionantur, nisi sint  
 debiles, *Sanch. tamen d. 13. n. 6. 7. & 8. Trull. l. 3. c.*  
*2. d. 7.* putat à jejunio Quadragesimæ communi-  
 ter, & regulariter excusari eos, qui ter vel quater  
 in hebdomada concionantur, cum fervore. De  
 Lectoribus verò *Dian. l. c.* cum *Fag. p. 4. l. 1. c. 8.*  
*n. 19:* censet, non omnes excusandos, sed eos  
 tantùm, quorum labor est improbus; vel quia  
 ita sunt debiles, ut satisfacere non possint. Idem  
 ferè sentit *Sanchez*, licèt *l. c.* putet, Lectores  
 eos, qui quotidie quatuor lectiones legunt,  
 (ut in Societate faciunt præceptores gram-  
 ticæ,) satisfacere, si mediâ Quadragesimâ, five  
 ter in hebdomada jejunent, eò quòd fit magnus  
 labor, & paucis annis sic fatigentur, ut progre-  
 di non possint. Sic ille. Verùm præstat, ut Su-  
 periores, ad tollendum scrupulum, cum tali-  
 bus dispensent, (ut monet idem *Sanch. l. c.*)  
 nam in omnibus istis, regula certa & universa-  
 lis

»lis statui non potest alia, quàm quòd lex Ecclesiæ  
 »non obliget, cum magna difficultate, ut notat  
 »Lay. n. 3.

» V. Charitas, vel etiam urbanitas secundum  
 »quosdam excusat à veniali eum, qui die jejunii  
 »rogatus ab amico, modicum cibi sumit. *Med.*  
 »Fag. *Fill. Dia. p. 1. t. 9. R. 29.*; vel qui ad excitandum  
 »infirmorum appetitum, comedit parum,  
 »etiam carnis. *Nav. Sanch. Dian. p. 5. t. 5. R. 32.*

## A D D E N D A.

1308 Q. 255. Quid notandum sit circa dispensationem  
 in jejunio. *R. Seqq. §. 1.* Ad dispensandum cum  
 particularibus sufficit una ex causis à jejunio non  
 totaliter, sed aliquo modo, attamen non suffi-  
 cienter excusantibus; item secundum dicta l. 1.  
 n. 804. satis est, si dubium sit, an causa sufficiat  
 necne, si enim causa esset gravis & certa, non es-  
 set opus dispensatione, ita cum aliis *Illf. t. 4. d. 1.*  
 n. 49. Quòd si Superior advertat causam adhuc  
 esse minus sufficientem, *Tamb. in Dec. l. 4. c. 5. §.*  
 7. n. 60. & alii suadent misceri aliquam commu-  
 tationem, v. g. in Orationem vel eleemosynam.  
*Dixi*, cum particularibus, nam pro dispensatio-  
 ne universali, quâ utentur etiam alii multi, in  
 quibus fortè causa non subsistet, uti si dispense-  
 tur propter communem penuriam piscium,  
 quos tamen multi nobiles & divites habere pos-  
 sent, videtur requiri certitudo causæ rationabilis  
 nunc existentis, qualis esset periculum morbo-  
 rum propter pisces infectos, non quòd certum  
 esse debeat tales morbos esse secuturos, sed quòd  
 nunc debeat certò esse prudens metus & pericu-  
 lum, quòd morbi sint inde probabiliter secuturi,  
 ita

ita ut requiratur certitudo periculi, non tamen certitudo eventus: Ratio est, quia lex universalis jejunii est in certa possessione, à qua universaliter dejici non debet propter dubiam causam, hæc enim videtur esse mens Ecclesiæ sollicitè inquirentis in causas majores pro universali dispensatione, quamvis pro particulari in favorem hujus vel illius personæ non ita rigidè procedat, eò quòd lex communis ipsius adhuc retineat observantiam suà quoad reliquos.

§. 2. Si quis initio Quadragesimæ obtineat dispensationem à jejunio ob morbum, à quo post dies 8: integrè sanetur, *Salas & Burgh. cent. 1. cas. 24.* putant manere dispensatum pro reliqua parte Quadragesimæ, tum quia lex est sublata, nec redit sine nova voluntate Superioris, tum etiam quia dispensatio cum justa causa semel facta non revocatur, & favent dicta l. 1. n. 840; sed contrarium est probabilius cum *Sanch. De Matr. l. 8. d. 30. n. 4. Steph. t. 1. d. 5. n. 128* & aliis, quia dispensatus tantum potuit petere pro tempore, quo erat causa, & dispensans censeretur debet dispensasse tantum pro eodem tempore, alioquin illicitè dispensasset, ergo cessante causâ cessat dispensatio: opposita tamen sententia haberet locum, si dubium esset, an perfecta sanitas sit obtenta; item pro scrupulosis. Vide dicta l. 1. n. 796. in fine ante Appendicem, item n. 808.

§. 3. Apud Religiosos possunt in jejunio cum subditis suis dispensare Provinciales & Superiores locales, ita *Azor t. 1. l. 7. c. 18. q. 6. Castrop. t. 30. d. 3. p. 2. §. 5. n. 12.*; non tamen Abbatisa, nec Medicus, cum careant jurisdictione spirituali, *Tamb. n. 62. cum communi.* Quivis tamen  
homo

homo prudens, & præcipuè Medicus, potest declarare talem esse statum infirmi, ut non compatiatur jejunium, quo posito per se definit ejus obligatio: quòd si status ille permaneat dubius, à Superiore petenda est dispensatio; si non sit dubium de gravi damno secuturo ex jejunio, non esse opus dispensatione docent *f. Sanch. & Caram.*, sed tenendum est oppositum cum *Sanch. & Jlls.* suprà, nisi adiri non posset Superior, & periculum esset in mora, quia lex manet in possessione.

1311 §. 4. In plerisque Dioccesibus possunt Parochi per consuetudinem dispensare in jejunio, etiam quoad esum carniùm, cum particularibus personis: quod specialiter de Diocesi Monasteriensi verum est, saltem pro locis, in quibus non residet Episcopus vel Vicarius ipseus, imò & pro his locis dicunt se facultatem habere Parochi saltem per consuetudinem, nec improbat Celsissimus Episcopus à me interrogatus, cum & fiat in urbe Roma, in qua Papa & ejus Vicarius resident; & ita tenent etiam plures cum *Leur. p. 1. q. 437. n. 1.*

1312 §: 5: Si Episcopus in Quadragesima dispensans permittat diebus Solis, Lunæ, Martis & Jovis carnes, dubium manet, 1: An in die Solis licitum sit, quoties quis volet, carnes comedere: 2: An illi, qui per ætatem vel labores possunt plures refectiões sumere, etiam possint pluries illis diebus vesci carnibus: Et de his interrogandus est dispensans, quia non ubique est eadem omnium voluntas.

An ille, cui permissus est esus carniùm vel secunda refectio, hoc ipso permissæ sint etiam plures, dictum est à n. 1269.

Nimiam

Nimiam esse in Episcopis, Medicis, Confessariis facilitatem dispensandi vel declarandi in jejunio & carnibus, conatur persuadere *Eliz.* in doct. morum l. 6. q. 16. §. 11., qui videri potest: Medicum autem dispensare non posse, dicitur l. 4. n. 1538.

Q. 256. *An dispensatus ad carnes valetudini servientes, v. g. ad gallinas, possit comedere omnis generis carnes etiam nocivas, v. g. porcinas.* R. Affirmat *Tamb.* in Dec. l. 4. c. 5. §. 1. n. 8., sed oppositum videtur probabilius, quia expressio illarum carnum satis significat mentem dispensantis esse ad has restrictam, maximè cum pro illis non sit ratio dispensandi, quæ erat conducentia ad valetudinem. *Nec obstat*, quòd privilegia sint amplianda, nam nego hoc esse privilegium, sed est pura dispensatio à communi lege & consuetudine, adeoque odiosa & restringenda secundum dicta l. 1. n. 798. Si tamen propter valetudinem dispensatum esset in genere ad carnes, videtur licitum comedere quascumque, etiam si hæ aut illæ in communi non habeantur salubres, fortè enim proderunt huic subjecto, maximè si ad illas sit magnus appetitus, nec immodicè sumantur; foretque aliàs nimis expositum scrupulis, cum nesciamus, quænam obsint aut profint magis.

Q. 257. *Quid addendum sit circa tempus vel ætatem, in qua obliget lex jejunii.* R. §. 1. Probabilius est contra *Nav.* & alios, quòd adolescentes etiam valde robusti non teneantur jejunare ante annum 21. completum, nequidem aliquibus diebus, uti volunt *Silv.* & alii: Ratio est, quia Ecclesia illos solos obligat, qui incipiunt corpore consistere,

fistere,

fistere, & licet hic vel ille sit satis robustus, tamen leges non attendunt ad hoc, quod raro est, sed quod communiter, omnes autem communiter crescunt & firmantur saltem usque ad annum 21: completum, adeoque tum indigent majori alimento, ita cum communi *Sanch: in Conf: l: 5: c: 1: dub: 2.*

1315 §: 2: Qui post diligentem inquisitionem adhuc dubitat, an annum 21: expleverit, non tenetur jejunare, quia libertas ejus est in possessione contra præceptum, *Bonac: de restit: d: 1: q: 2: p: 2. n: 11: alique multi cum Diana p: 4: t: 3: R: 21.*

1316 §: 3: Si quis compleat annum 21: in Quadragesima, tenetur reliquo tempore jejunare, etiam si unicus dies superesset, quia præceptum illud divisibiliter obligat ad singulos dies, *Sanch: supra dub: 2: , imò idem Sanch: de Matr: l: 2: d: 24: n: 23. & post eum Lex: v: Annus n: 9: ac v: Ætas n: 8. , docent, si compleat horâ octavâ manè, teneri reliquo die jejunare, sed contradicunt in hoc ultimo 7. Sanch. Loth, Diana p. 1. t. 9. R. 49. , eò quòd præceptum hoc videatur respicere diem integrum veluti individuum objectum, adeoque si non comprehendat totum, nec comprehendere partem: utraque opinio est satis probabilis: debere tamen ejusmodi tempora considerari Ecclesiasticè quoad inceptionem & desitionem obligationis, diximus l: 1: n: 584.*

1317 §. 4. Viros omnes, hoc ipso quòd annum 55. attigerint, excusant aliqui teste *Diana p: 11: t: 3: R: 9. , sed rejiciuntur communiter ab omnibus: sexagenarios tamen, quamvis adhuc robustæ sint valetudinis, præter citatos à Busenb. , absolute*

Solutè excusant *Trull. Llamas, Angles, Portell, J. Sanch. Castrop. n. 6. Tamb. §. 7. n. 1. Steph. n. 124. Burgh. cent. 3. cas. 4., & ita sensisse etiam Pium V. dicit Diana p. 1. t. 9. R. 20., addens se existimare sexagenarios certò & infallibiliter excusari, quia sunt senes, ætas autem senum est inconstans & infirma, seu media inter morbum & sanitatem, inquit *Galenus*, imò senectus ipsa est morbus, ergo meritò à jejunio excusat; putat tamen *Jlls. n. 45. annum 60. debere esse completum*, licèt alii apud *Busenb. teneant oppositum*. E contrà sexagenarios teneri jejunare, si per præsentès vires commodè possint, docent *S. Antonin. Az. Med. Tol. Less. Val. Bacho, Lex. Tann. Fagund. Fill. Bonac. Laym.*, quia certum est illos ante annum sexagesimum fuisse obligatos, & dubium est, an per sexagesimum eximantur, ergo lex est in possessione, à qua dejici non potest per dubium superveniens, ergo si aliunde non dejiciatur, perget obligare: Cur autem certa ætas, nempe annus 21., statuatur pro inceptione, & nulla statuatur pro desitione legis, hæc est disparitas, quòd omnes usque ad annum 21. adolescant & debeant firmari, è contrà multi post sexagesimum non deficiunt notabiliter.*

§. 5. Mulieres quinquagenarias absolutè excusari putant *Narbona, Mach. Pelliz. Loth*, neque damnare audeat *Diana p. 9. t. 7. R. 73.*, quia citiùs senescunt, & de se sunt debilioris complexionis: sed *Sanch. dicit sententiam illam non esse tutam*, *Laym. Fagund. J. Sanch. Tamb. n. 5. dicunt esse improbabilem*, nam dato, quòd priùs senescant, etiam minùs



macerantur jejunio ; & quamvis debiliores sint , etiam indigent non tantum minoribus viribus , sed etiam minore alimento : si quæ tamen sit notabiliter debilior , poterit per malam valetudinem excusari ; estque etiam major causa cum talibus dispensandi , uti notant *Sanch.* de Matr. l. 7. d. 32. & *Pasq.* decis. 257. , qui quamvis citentur pro contraria sententia , tamen plus non videntur velle.

1319 §. 6. *Sanch.* & alii cum *Tamb.* n. 9. putant eum , qui vovit jejunare totâ vitâ diebus Veneris , post annum 60: non obligari , eò quòd votum videatur obligare secundum modum legis Ecclesiasticæ : Sed *Laym.* dicit sententiam illam esse improbabilem , quia obligat quidem secundum modum legis Ecclesiasticæ , quantum ad formam & modum jejunandi , non autem quantum ad personas , alioquin qui ante annum 21. vovisset jejunare , tum non teneretur , quia Ecclesia tum non obligat eum ; Ratio itaque à priori est , quia potest aliquis per votum sibi imponere obligationem , licet talem ei non imponat Ecclesia. Vide hîc p. 1. à n. 438.

1320 §. 7. Si alicui per dispensationem ad inendum Matrimonium , loco voti castitatis sit subrogatum jejunium omni die Veneris , *Tambur.* n. 12. putat excusari post annum 60: , sicuti excusaretur , si incideret in morbum ; sed oppositum videtur tenendum , nam etiam post annum 60. obligaretur ad castitatem , subrogatum autem sapit naturam illius , cui subrogatur , Cap. 1. & 2. , *Ut lite pendente* : & ratio à priori est , quia videtur sic facta commutatio ,  
quam-

quamdiu vis frui Matrimonio, tamdiu utere jejunio: quòd autem non obligetur, si incidere in morbum, ideo est, quia jejunium tum illi esset graviter noxium aut moraliter impossibile, uti supponitur, tum autem non obligat Ecclesia: Vide tamen iterum dicta p. 1. n. 439.

Q. 258. Quid circa pauperes sit notandum. R. 1321  
Seqq.

§. 1. Pauperes tenentur jejunare eo die, quo simul habent plenum prandium, nisi ex præcedente inedia ita essent debilitati, ut jejunium commodè ferre non possent, ita *Sanch.* in *Conf.* l. 5. c. 1. dub. 15. *Lez.* aliique cum *Steph.* t. 1. d. 5. n. 130. Pro prandio tamen debito non sufficiunt panis, olera & fructus, uti docent *Sanch.* *Angles,* *Pasq.* aliique apud *Dian.* in *Comp.* v. *Jejunium*, n. 14. Neque solus panis & vinum, inquit *Tamb.* in *Dec.* l. 4. c. 5. §. 7. n. 34., sufficerent tamen pro uno vel altero die, uti notant *idem Tamb.* & *Steph.* supra. Addit *Pasq.* ad debitam ejusmodi refectionem requiri, ut pro potu adsit vinum vel saltem cerevisia, ubi non adest vinum, sed *Diana* p. 10. t. 12. R. 25. & t. 16. R. 77. aliique contradicunt, quia potest, per se loquendo, sine tali potu consistere plena resectio.

§. 2. Toleratur apud nos consuetudo, inquit 1322  
*Laym.* l. 4. t. 8. c. 3. n. 3., ut reliquæ carniū, quæ in Bacchanalibus non sunt absumptæ, dentur pauperibus absumendæ.

§. 3. Qui pro sufficiente refectione non ha- 1323  
bet cibos esuriales, potest ova, aut his deficientibus carnes comedere, quia benigna mater

Ggg 2

Eccle.

Ecclesia non censetur velle totâ die ad panem ,  
 aquam & pauca legumina adstringere, *Sanch. Di-*  
*an.* & alii : quod multi cum *Vidald.* & *Pasq.* de-  
 cif. 49. dicunt etiam de divite, qui ad hospitium  
 venit, in quo haberi non possunt cibi esuriales ,  
 negant tamen hoc *Leand. Diana* p. 10. t. 14. R. 59.  
*Steph.* n. 96., si tantum uno die non haberet alios  
 cibos præter panem , nisi esset persona delicata  
 aut è contrâ valde robusta, quæ sine carne com-  
 modè saturari non posset.

1324 Q. 259. An excusetur, qui magnam in jejunio  
 sentit difficultatem, vel jejunans dormire non potest.  
 R.

§. 1. *Med. & Fill.* t. 27. p. 2. n. 125 simplici-  
 ter negant aliquem excusari ob difficultatem ,  
 quia finis jejunii est mortificatio, quæ est victo-  
 ria difficultatis : è contrâ *Bonac.* in Decal. d. ult.  
 q. 1. p. ult. n. 15. simpliciter affirmat, quia ma-  
 gna difficultas videtur æquivalere magno in-  
 commodo, quod à tali lege humana excusat ;  
 neque opus est incommodum magnum esse  
 præsens, sed satis est rationabiliter timeri, in-  
 quit *Tamb.* n. 14., qui tamen postea n. 47. cum  
*Pasq.* decis. 296. probabiliùs sic distinguit, si dif-  
 ficultas oriatur ex habitu vitioso, v. g. intempe-  
 rantix, tenetur hanc vincere & jejunare, ob ra-  
 tionem *Fill.*; si autem oriatur ex naturali con-  
 ditione stomachi nimis calidi & voracis, potest  
 sumere, quantum sufficit ad temperandum  
 hoc grave incommodum, ob rationem *Bonac.*  
 Similiter si quis nimiam difficultatem haberet  
 ob debilitatem stomachi, deberet manè sumere  
 aliquid per modum medicinæ, nec ideo impedi-  
 retur

retur ab ordinaria collatione vespertina, *Sanch.*  
dub. 22.

§. 2. Qui dormire non potest, nisi vesperi ple- 1325  
nè refectus, debet in prandio sumere collatio-  
nem & vesperi prandium, ita multi contra utrum-  
que *Sanch. Dian. p. 1. t. 9. R. 51. Castrop. §. 5. n. 9.*  
*Tambur. n. 14. Loth & alios*, qui dicunt non tene-  
ri hunc ordinem invertere, sed sumpto secun-  
dum consuetudinem prandio posse iterum ple-  
nam refectionem sumere vesperi: Ratio nostra  
est, quia sic potest commodè servari substantia  
jejunii, qui autem tenetur ad finem, etiam tene-  
tur ad media non difficilia: & idem est, si quis non  
posset jejunare, nisi sumpto manè jentaculo, uti  
fatetur *Sanch. dub. 27. n. 4.* Similiter dub. 32.  
docet teneri comedere ova, qui aliter non pos-  
set servare jejunium; addo ego etiam carnes, quia  
cum harum esu consistit jejunium, secundum  
dicta n. 1269.

Q. 260. An excusetur puella vel vidua volens nube- 1326  
re, si jejunio reddenda esset deformis. R. Affirmant  
*Lop. Sanch. Tambur. n. 45. Boudem. p. 1. q. 44. Loth*  
*apud Steph. n. 131.*, quia si propterea minus desi-  
deretur, est notabile damnum: signum autem  
tantæ jacturæ tum erit, si ita color deperderetur  
vel induceretur macies, ut talis scœmina visa, sta-  
tim de eo defectu notaretur, ita *Tambur.*; verum  
non facile erit periculum illius incommodi, rarò  
enim notabiliter deformabitur homo propter  
jejunia ordinaria Ecclesiæ, unde sententia illa vix  
pro praxi habebit locum.

Q. 261. An excusetur, qui habet duo cauteria. R. 1327  
Affirmat *7. Sanch. d. 54. n. 17.*, quia talis redditur

Ggg 3

maximè

maximè debilis, teste experientia aliquorum ab eo consultorum: sed opinio illa sequenda non est, nisi concurrant plures circumstantiæ debilitatis vel laboris, nam experientia contraria probat, quòd cum duobus imò & pluribus cauteriis, per se loquendo, commodè stare possit jejuni-um, uti rectè *Pasq.* decis. 266.

1328 Q. 262. *Quid addendum sit circa excusationem quorundam ratione laboris vel officii.* Bz. Seqq.

§. 1. Quivis labor non excusat à jejunio, nam *Alex. VII* damnavit hanc 30. prop., *Omnes officiales, qui in Rep. corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.*

1329 §. 2. Ars ex se laboriosa liberat unumquemque à jejunio, etiam robustum & potentem cum eo labore jejunare, quia Ecclesia non includit sic laborantes, & lex est, secundum id, quod communiter est, communiter autem non possunt homines cum ejusmodi labore jejuna-re: E contra tamen quamvis labor de se non sit talis, ut excuset, si tamen complexio personæ sit talis, ut officium, quod aliis leve est, ipse non possit sine magno incommodo conjungere cum jejunio, excusatur, *Sanch. Regin. Tamb.* n. 18.

1330 §. 3. Opera ex se laboriosa sunt, quæ exercentur cum magna agitatione corporis, per hanc enim spiritus multum consumuntur: & talia sunt, præter relata à *Busenb.*, arare, fodere, triturare, secare lapides, portare onera, texere latos pannos etiam pedum adminiculo, remigare, percurfare urbem vendendo merces &c.;

&c. ; hæc enim , si longo tempore exercentur , multum fatigant.

§. 4. *Fagund. & Ledesma* apud *Dian.* p. 1. t. 9. R. 8. 1331  
excusant sartores & barbitonfores , sed absolute tenendum est oppositum cum *Mendo* d. 8. q. 8. , quia hic labor fit sine agitatione & incommodo magno : *Steph.* n. 132. excusat sartores , si impensius laborent etiam per magnam partem noctis , sed & hic spectandæ sunt vires , nam labor ille de se non excusat , ergo si vires sint pares jejunio , manet obligatio.

§. 5. *Angles* aliique cum *Burgh.* cent. 3. cas. 5. & 1332  
*Diana* in comp. v. *Jejunium* , n. 10. excusant eos , qui multum scribunt , v. g. Regum Secretarios , quia tale officium requirit constantes vires , sed dicendum est cum *Sanch.* dub. 7. non excusari , possunt enim vires habere sufficientes , quamvis jejunent ; imò temperantia & jejunium maxime conducit ad valetudinem sedentarii.

§. 6. Qui laboriosis operibus incumbunt , excu- 1333  
santur , licet uno vel altero die non laborent , si v. g. fit festum , *Sanch.* supra , *Dian.* R. 9. *Tambur.* n. 24. *Mendo* q. 7. referens alios multos : si verò tres vel quatuor dies jejunii sequerentur , quibus non laborarent , *Sanch.* & alii dicunt debere jejunare aliquibus diebus ex his , v. g. alternis.

§. 7. Suppositâ fatigatione gravi etiã malo 1334  
sine causatâ , v. g. insequendo concubinam , si non prævideris fatigationem illam fore impossibilem cum jejunio , sententia communis habet , quòd possis sæpius comedere : imò licet prævideris , adhuc dicunt *Palud. Silv. Fill. Sanch. Dian. Castrop. Tambur. Laym.* l. 4. t. 8. c. 3. n. 5. , &

teste *Pasq.* omnes communiter, te posse sæpius comedere, quia moraliter impotens jejunare, non tenetur, atqui talis est moraliter impotens jejunare, uti supponitur, ergo non tenetur: major difficultas est, an hic antecedenter peccarit, etiam contra legem jejunii, ponendo istam causam defatigationis; negant *Led. Med. Bonac. Roccaf. Leand. Pasq. & alii*, sed dicendum est cum *S. Th. Sanch. Castrop. Diana* p. 10. t. 14. R. 11. aliisque communissimè peccasse etiam contra legem jejunii, quia sicuti omne præceptum obligans ad aliquid, etiam obligat ad media observationi illius necessaria, ita etiam prohibet omnia impossibilia cum ipso, uti præceptum Missæ prohibet somnum toto manè continuari, secundum dicta l. 1. à n. 782., neque verum est, quòd sit jus ad ejusmodi actiones, per quas eluderetur præceptum, sed jus ad has suspenditur, præsertim si sint actiones illicitæ, ad quas nunquam proprie est jus: & hæc maximè valent, si tale quid impossibile assumatur in fraudem legis, seu ex intentione non jejunandi, uti omnes communiter fatentur contra *Pasq. Roccaf. & S. Th.*, ac satis constat ex legibus l. 1. n. 784. relatis, ubi à n. 782. videri debent plura huc spectantia. Ex his,

335 *Sequitur*, omne opus incompatible cum jejunio, esse in die jejunii omittendum, si commodè omitti possit, uti habent *S. Th. & alii* cum *Moya* t. 1. t. 6. d. 5. q. 1. n. 21. Hinc *Tamb.* n. 31. non excusavit adolescentem nobilem, qui ex summa voluptate dabat operam arti ferrariæ in elaborandis sclopetis: excusat tamen justa causa, qualis juxta *Moyam* n. 22. est omnis labor assumptus

ptus ad utilitatem spiritualem aut corporalem, propriam vel alienam; hinc secundum ipsum excusant omnes artes, etiam si artifices ad sui sustentationem non indigeant, uti docent *Rosel. Silv. Less. Vind. Gob. p. 2. prop. 13. n. 18.*; qui referunt *Eugenium IV.* ita declarasse: Item excusant honestæ recreationes quandoque assumptæ; item universaliter omnia opera jejunio meliora, quia Ecclesia non intendit hæc impedire: Addunt *Vid. Henriq. Castrop. Bonac. Sanch. Bossius,* excusare laborem ex quovis honesto fine assumptum, uti si operosè veneris, ludas, curras, pedibus eas ad amicum invisendum, cum posses equo &c., quia nulla lex videtur tibi prohibere talem actionem ex honesto fine susceptam, suppositâ autem fatigatione inde causatâ jejunium est moraliter impossibile; requirit tamen meritò *Sanch.*, ut hoc non fiat frequenter. Denique notat *Less. de Just. l. 4. c. 2. n. 43.* eos excusari, qui damni vitandi vel notabilis lucri (cujus occasio non semper datur) captandi causâ laborant, etiam si ex officio non soleant, ut qui ad nundinas proficiscuntur, præsertim pedites, vel ad alia negotia, quæ commodè differri nequeunt.

§. 8. Si quis actionem graviter fatigantem & de se non malam assumat, partim ob recreationem, partim etiam ut non teneatur jejuna-  
re, aliqui cum *Diana p. 1. t. 9. R. 40.* putarunt non peccare contra legem jejunii, quia hæc lex nõ videtur præcipere, ut abstineam à recreatione mea, nec prohibet, ut me eximam ex eo statu, in quo obligor, alioquin petere non possem dispensationem à præcepto, neque possem hinc;

Ggg 5

ubi



ubi est jejunium locale, exire, ut alibi non jejunem, & tamen hoc licere, dicunt multi relati l. 1. n. 683. Nihilominus alii cum *S. Th.* probabilius contradicunt, ac ipsemet *Diana* p. 10. t. 14. R. 11. retractatâ priore sententiâ fuse probat ejusmodi hominem peccare contra legem jejunii, quia tales leges non tantum obligant, ut quis non impeditus eas observet, sed etiam, ut quamdiu manet in actu primo obligatus, (ut fit in nostro casu) non ponat, sine justa causa, impedimentum observationi: quod si petat dispensationem, vel exeat è loco, ubi est jejunium, ad alium locum, ubi non est, facilius excusatur, quia intendit non jejunare eo tempore & loco, quo nequidem in actu primo obligabitur, ille enim tantum tenetur, qui non est dispensatus, & est in tali loco, in quo lex obligat. Vide *Vind. Gob.* p. 2. prop. 13.

1337 §. 9. Possunt permitti carnes illis, qui laborant vel famulantur inter hæreticos, dummodo tollant scandalum, dicendo sibi hoc per Ecclesiam licere in tali circumstantia: an autem & quomodo Catholici se addicere possint ejusmodi servitiis, videri possunt dicta l. 2. à n. 182.

1338 Q. 263. Quid notandum sit circa excusationem ratione conjugii. R. Seqq.

§. 1. Licet conjux reddatur minus potens ad reddendum debitum, non ideo tenetur omittere jejunium, quia habet jus ad opera spiritualia, licet per hæc aliquantum impediatur à debito corporali, ita *Corneio*, *Steph.* t. 1. d. 5. n. 131. Tenetur autem conjux jejunare, quamvis non sit futurus potens ad petendum debitum, quia non tenetur petere, *Tamb.* in Dec. l. 4. c. 5. §. 7. n. 40.

§. 2.

§. 2. Si Medici censeant jejunium nociturum <sup>1339</sup>  
proli concipiendæ, mulier excusatur à jejunio,  
quia grave esset incommodum non posse fovere  
prolem concipiendam, *Tamb. n. 17.*

§. 3. Docent *Mendo d. 8. q. 9. Ills. t. 4. d. 1. 1340*  
n. 44. aliique communiter; quòd mulieres præ-  
gnantes & lactantes, quamvis sint robustæ va-  
letudinis, à jejunio excusentur, quia ob fœ-  
tum vel prolem alendam indigent copiosiore  
cibo.

§. 4. Uxor non excusatur ex eo præcisè, quòd <sup>1341</sup>  
vir prohibeat, ne jejuset, quia non habet jus  
prohibendi, & ipsa magis tenetur obedire Ec-  
clesiæ quàm viro: posset tamen, si alioqui præ-  
videret graves discordias, non jejunare, quia præ-  
cepta positiva non obligant cum gravi scandalo  
& incommodo, & pax mutua conjugum præ-  
ponderat jejunio: si tamen aliquis maritus face-  
ret in contemptum Ecclesiæ vel jejunii, uxor te-  
neretur potius vitam ponere, quàm obsequi,  
*Steph. suprà.*

§. 5. Per se loquendo, non est licitum viro <sup>1342</sup>  
uxoris hæreticæ, propter ipsam frangere jejunia,  
quia vir est caput uxoris, & hanc potius adduce-  
re debet ad suum modum vivendi. Excipe, nisi  
uxor ob impotentem indolem vel longè majo-  
rem nobilitatem haberet imperium, ita ut vir  
sine gravi molestia & turbatione familiæ aliter  
non posset.

*Q. 264. Quid circa itinerantes sit addendum. 1343*  
*By. Seqq.*

§. 1.

§. 1. Iter equestre non semper excusat à jejunio, nam *Alex. VII.* damnavit hanc 31. prop., *Excusantur absolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei consciant.*

1344 §. 2. Quando nam itinerantes excusentur à jejunio, variant AA., nam *Pasq.* dicit pro pedite sufficere iter 7. milliarium Italicorum, sive apud nos duarum leucarum & mediæ circiter, tria enim milliaria Italica faciunt unam leucam seu horam nostratam, uti notant AA. apud *Steph. n.* 132. *Leander* dicit sufficere 3. Leucas: alii cum *Diana* requirunt 4. tantum leucas; *Castrop.* quatuor vel quinque, sed hi AA. communiter rejiciuntur: hinc *Azor*, *Bonac. Fagund 7. Marcha.* & alii requirunt saltem 5. leucas. Pro equite verò *Leand.* dicit sufficere 10. vel 8. leucas, quamvis unico die equitet, & *Diana* dicit esse probabile, sed p. 11. t. 2. R. 57. cum *Mendo & Hurt.* requirit 9. vel 10. leucas: *Fill. Bonac. & Pasq.* decis. 116. requirunt iter plurium dierum, præsertim in æstate, quando minus est molestum equitare: His non obstantibus, probabilius est cum *Steph.* suprâ regulam generalem in istis statui non posse nisi hanc unicam, tum tantum excusari itinerantem à jejunio, quando cum labore itineris, quomodo cumque tandem illud fiat, non potest consistere jejunium sine magna difficultate & incommodo: Ratio est, quia aliqui plùs alii minus laboris capiunt ex via; item, iter 4 leucarum propter montes & alia incommoda est longè difficilius plano per 5. vel 6. leucas: item, iter tempore pluvioso, per vias lubricas, vento in faciem oppo-

oppo-

opposito, est duplo laboriosius quam aurâ serenâ, viis siccis, vento secundo &c. Deinde aliqui sine ullo labore & molestia equitant vel curru vehuntur totâ die; alii mallent ire pedites: item, aliquis mallet conficere 12. horas in hoc equo, quàm 6. in illo &c. ergo non potest statui pro omnibus regula generalis, nisi illa, quam dedimus.

Q. 265. Quid addendum sit circa excusationem ob pietatem vel majus bonum. R. Seqq. 1345

§. 1. Peregrinatio excusat, si fiat ex voto vel præcepto Confessarii, & aliâ die commodè institui non possit, ita cum aliis *Laym.* l. 4. t. 8. c. 3. n. 5. Addit cum aliis *Sanch.* in Conf. l. 5. c. 1. dub. 11. etiam illam peregrinationem excusare, quæ ad Dei honorem valde utilis est, aut fit ex magno affectu pietatis, ita ut peregrinanti videatur futura utilior quàm jejunium, aut quia erit utilis, v. g. ad lucrandas indulgentias in altero loco; Item potest quis inire peregrinationem, licet incurrant dies jejunii, si longa sit & alioqui careret sociis; imò *Bonac.* de peccat. d. 2. q. 8. p. 1. num. 16. *Tamb.* num. 30. *Moya* t. 1. t. 6. d. 5, q. 1. num. 22, & alii absolutè dicunt excusare omnes pias peregrinationes, quia videntur meliores jejunio.

§. 2. Si quis ex pio fine se cruentè flagellet, prævidens se ita debilitandum, ut jejunare non teneatur, *Palatios* & alii dicunt peccare, si non jejunet, sed probabiliùs excusant *Bonac.* p. ult. n. 9, *Sanch.* dub. 12, *Moya* & alii cum *Tambur.* supra, quia hæc est honestissima fatigatio, quæ videtur etiam ipso jejunio melior. 1346

§. 3.

- 1347 §. 3. *Sanch.* dub. 13. cum aliis viris doctis dicit eos, qui frequenter concionantur, excusari à jejunio pridie & die concionis, quia hoc videtur requiritum pro robore necessario ad diu concionandum; idem tenet *Diana* p. 10. t. 11. R. 32., nec videtur dissentire *Castrop.* t. 30. d. 3. p. 2. §. 5. n. 11., licet id neget *Tamb.* n. 26., & saltem non videtur licere pridie cœnare, si alterâ die prius post meridiem dicet, quia vires per sequens prandium sufficienter reficientur. Idem *Sanch. Castrop.* & alii viri docti dicunt Magistros Grammaticæ apud nos, qui quotidie 4 horis docent, non teneri jejunare, plus quam tribus diebus de septimana, licet dicant se esse robustos; quod si aliquis eorum fuerit debilior, minus aut nihil tenebitur; estque, inquit *Sanch.*, causa sufficientissima, ut cum illis omnibus dispensent Superiores.
- 1348 §. 4. Si quis jejunans plus vexetur tentationibus carnis quam non jejunans, non ideo excusatur à jejunio, per se loquendo, uti rectè *Bonac.* n. 15., tum quia aliter vinci possunt tentationes, tum quia non tam nascuntur ab inedia quam à phantasia inde apprehendente causam, aut fortè etiam à dæmone volente per hoc deterrere à jejunio.
- 1349 Q. 266. *An omnes Monachi excusentur à jejunio.*  
*Be. 1. Caram.* in Th. fundam. tom. 1. fol. 537. proponit & petit sibi solvi hanc rationem dubitandi: Musici à jejunio excusantur, sed omnes Monachi sunt Musici, ergo omnes Monachi excusantur à jejunio. *Majorem* docent *7. Sanch.* d. 44. n. 18. *Diana* p. 1. t. 9. R. 1. *Tamb.* n. 26. *Minor* etiam est vera, nam æquè canunt ad notas, & quidem

quidem longè laboriosius. R. 2. cum Steph. n. 137. dist. maj., musici à jejunio excusantur, si per jejunium corrumpent voces, vel redderentur inhabiles ad canendum, c, tum enim paterentur grave incommodum, cum vivant ex voce grata; hoc tamen rarò aut nunquam causabitur à jejunio; nec aliud volunt AA citati: unde si horum neutrum fit, n. excusari, neutrum autem est in Monachis, maximè cum non ita curent vocem, sed fractâ voce canentes æquè satisfaciant choro.

Q. 267. Quomodo urbanitas excuset. R. Si quis 1350  
rogatus ab amico, ne videatur inurbanus, sumat non ultra duas uncias, dicunt, præter citatos à Busenb., Vidald., Lez. alique septem apud Steph. t. 1. d. 5. n. 111. quòd nullo modo peccet, quia sumit, non tam ex intentione comedendi, quàm urbanitatis & amicitiae causâ, cui servire pertinet ad specialem virtutem: Sed contradicit Castrop. §. 2. n. 5., quia petitio amici est iniqua, utpote opposita præcepto Ecclesiae. Putant quidem Nav. alique apud Dianam in Comp. v. Jejunium, n. 51. aliquem die jejunii dispensatum, posse alium ad cœnam invitare, ut secum comedat, quem scit nihilominus cœnaturum alibi, eò quòd talis invitatio censeatur conditionata, si vis, quia vis comedere; nec fit causa efficax peccati, quod jam in animo conceptum erat, sed probabiliùs contradicunt Diana alique cum Less. l. 4. c. 2. n. 21., quia nemo potest invitare ad id, quod sine peccato præstari non potest: de quo plura diximus l. 2. à n. 255. & speciatim n. 256.

Q. 268. Quid faciendum sit cum illis, qui præ- 1351  
ten-

tendunt causas non sufficienter excusantes. R. Si quis, saltem in his regionibus Septentrionalibus, afferat rationem aliquo modo probabilem, ob quam non jejunet, saltem omnibus diebus, Laym. l. 4. t. 8. c. 3. n. 6. & 7. item Castrop. §. 5. n. 11. dicunt diffimulandum esse ac posse absolvi, ne, si contradicatur, gravius peccet & nunquam jejunet: verum doctrina illa est difficilis, nam si non credatur esse paratus observare omnia præcepta graviter obligantia, non est dispositus ad absolutionem; si autem credatur esse paratus observare, moneri potest, est enim certa spes fructus; & officium Doctoris, quo fungitur Confessarius; videtur id exigere; intelligo, si Confessarius factus certus sit de obligatione pœnitentis, de qua etiam non sit pœnitenti permansurum prudens dubium, si à Confessario fuerit melius instructus; quando enim talia pro sui accusatione vel excusatione proponunt Confessario, censentur eum consulere, ergo hic tenetur respondere, uti judicat rem in se esse.

\* \* \*

\* \*

INDEX